

Адміністративне ПРАВО і ПРОЦЕС

ISSN 2227-796X

НАУКОВО-ПРАКТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

№ 1 (36)/2022

Журнал «Адміністративне право і процес» містить результати сучасних наукових досліджень у галузі адміністративного та адміністративного процесуального права України й зарубіжних країн. Дописувачами журналу є провідні українські та європейські вчені, молоді науковці, юристи-практики. Запропонована структура журналу відтворює систему адміністративного права, адміністративного процесуального права, яка відповідає сучасному європейському вченню про сутність і внутрішню побудову цих галузей права.

Для науковців, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, юристів-практиків, а також студентів юридичних факультетів та вищих навчальних закладів юридичного спрямування.

**Видається чотири рази на рік
Засновано 2012 року**

Включено до переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») з юридичних дисциплін (081 – Право) (Наказ Міністерства освіти і науки України від 28 грудня 2019 року № 1643)

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

**Журнал внесений
до Index Copernicus International**

Адреса редакційної колегії:
вул. Володимирська, 60,
м. Київ, 01601, Україна
Телефон: +38 (099) 608 73 25
E-mail: aprlaw@uni.kiev.ua
Зареєстровано:
Державною реєстраційною
службою України.
Свідоцтво про державну
реєстрацію –
КВ № 18863–7663 Р
від 28.04.12
Засновник:
Київський національний
університет
імені Тараса Шевченка.

Редакційна рада

**Мельник
Роман
Сергійович**

доктор юридичних наук, професор, професор
Вищої школи права Університету КАЗГЮУ
імені М. С. Нарікбасва, головний редактор журналу;

**Гревцова
Радміла
Юрійвна**

кандидат юридичних наук, доцент, директор Центру
медичного права юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка;

**Кормич
Борис
Анатолійович**

доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри
морського та митного права Національного університету
«Одеська юридична академія»;

**Кузнichenko
Сергій
Олександрович**

доктор юридичних наук, професор, ректор Одеського
державного університету внутрішніх справ;

**Лукач
Ірина
Володимирівна**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;

**Посидинок
Валерія Вікторівна**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
господарського права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка;
професор Університету Миколаса Ромеріса, член Комісії
з розгляду адміністративних спорів Литви (Литва);

**Доктор
Еггле
Білевичюте**

професор Лабораторії правосуддя, Лабораторії прав людини
юридичного факультету Інституту публічного права
Університету Миколаса Ромеріса (Литва);

**Доктор
Тома
Бірмонтієн**

професор, завідувач кафедри Жана Моне
Кентерберійського університету (Нова Зеландія);

**Наталія
Чабан**

доцент юридичного факультету Загребського
університету (Хорватія);

**Лана
Офак**

кандидат юридичних наук, доцент кафедри
адміністративного права юридичного факультету
Кіпрського Університету (Кіпр);

**Костас
Параскева**

**Совгіря
Ольга
Володимирівна**

доктор юридичних наук, професор, професор кафедри
конституційного права юридичного факультету Київського
національного університету імені Тараса Шевченка;

**Джанфранко
Тамбуреллі**

науковий працівник в галузі міжнародного права Інституту
міжнародних правових досліджень (ISGI) Національної
дослідницької ради (CNR) (Рим, Італія);

**Доктор
Агне
Тваронавічс**

Лабораторія соціальних технологій, Лабораторія
посередництва та сталого розв'язання конфліктів
юридичного факультету Інституту публічного права
Університету Миколаса Ромеріса (Литва);

**Естаніслао
Арана Гарсія**

доктор юридичних наук, професор, Університет Гранади
(Іспанія).

Administrative LAW and PROCESS

SCIENTIFIC AND PRACTICAL JOURNAL

№ 1 (36)/2022

"Administrative law and process" publishes the findings of research on administrative law and administrative procedural law of Ukraine and foreign countries. Authors of the journal are leading Ukrainian and European scholars, young researchers, legal practitioners. The journal's structure renders the system of administrative law, administrative procedural law which is in line with modern European doctrine of the essence and internal composition of the above law branches.

Target readers are representatives of public and local authorities, legal practitioners as well as students of law faculties and law schools.

Frequency: four times a year
Established in 2012

The journal is entered into the list of Ukrainian scientific professional editions (category "B") in juridical disciplines (081 – Law) (The Order of the Ministry of Science and Education of Ukraine dated December 28, 2019 No 1643)

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

The journal is included in Index Copernicus International

Address of the editorial office

60 Volodymyrska str.,
Kyiv, 01601, Ukraine

Contact number:

+38 (099) 608 73 25

E-mail: aplaw@uni.kiev.ua

Registered by the Ministry

of Justice of Ukraine

Certificate of state registration

KB № 18863 – 7663 P

dated 28.04.12

Founder:

Taras Shevchenko National
University of Kyiv.

Editorial Board

**Melnyk
Roman
Serhiiovych**

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Professor at the Law School, M. Narikbayev
KAZGUU University,
Editor-in-chief of the journal;

**Hrevtsova
Radmila
Yuriievna**

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor, Director
of the Center for Medical Law of the Faculty of Law of Kyiv
National Taras Shevchenko University;

**Kormych
Borys
Anatoliiovych**

Doctor of Law, Professor, Head of the Department of Maritime
and Customs Law of the National University "Odessa Law
Academy";

**Kuznichenko
Serhii
Oleksandrovych**

Doctor of Juridical Sciences, Professor,
Rector of the Odessa State University of Internal Affairs;

**Lukach
Iryna
Volodymyrivna**

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Commercial Law of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv;

**Poiedynok
Valeriia
Viktorivna**

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
at the Department of Commercial Law of the Taras
Shevchenko National University of Kyiv;

**Prof. Dr. Eglė
Bilevičiūtė**

Professor at Mykolas Romeris University; Member
at Lithuania Administrative Disputes Commission
(the Republic of Lithuania);

**Dr. Toma
Birmontien**

Professor at Justice Laboratory, Human Rights Laboratory
of Faculty of Law of Institute of Public Law, Mykolas Romeris
University (the Republic of Lithuania);

**Natalia
Chaban**

Professor, Head of Jean Monnet Chair, University
of Cantenbury (New Zealand);

Lana Ofak

Associate Professor at the Faculty of Law, University
of Zagreb (Croatia);

**Costas
Paraskeva**

PhD (law), associate professor at Administrative law
department, Faculty of Law, University of Cyprus (Cyprus);

Olga V. Sovgyria

Doctor of Juridical Sciences, Professor, Professor
of the Department of Constitutional Law of the Faculty of Law
of the Taras Shevchenko National University of Kyiv;

**Gianfranco
Tamburelli**

Researcher of International Law at the Institute of International
Legal Studies (ISGI) of the National Research Council (CNR),
(Rome, Italy);

**Dr. Agne
Tvaronaviciene**

Social Technologies Laboratory, Mediation
and Sustainable Conflict Resolution Laboratory of Faculty
of Law, Institute of Public Law of Mykolas Romeris
University (the Republic of Lithuania);

**Estanislao Arana
Garcia**

Prof. Dr., Universidad de Granada (Spain).

ЗМІСТ

ЗАГАЛЬНЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Анастасія Антоненко

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР У ПРОЦЕДУРІ ДОБРОВІЛЬНОЇ ЕКСПРОПРІАЦІЇ: ОБґРУНТУВАННЯ І ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ.....	5

ОСОБЛИВЕ АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО

Тарас Вайда

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦІЄЮ АВТОМОБІЛІВ-«ФАНТОМІВ» ЯК МОБІЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)	21

Олег Дубіна

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЩО ПРИТЯГАЮТЬСЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	34

Марина Снівак

ЩОДО ЗАХИСТУ ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ ГРОМАДЯН ТА ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	47

Denys Chyzhov

GENESIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF HUMAN RIGHTS IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY	62

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ПРОЦЕС (АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО)

Владислав Кузьмич

СУБ'ЄКТИ ІНІЦЮВАННЯ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ ШЛЯХОМ ЗУПИНЕННЯ ДІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО АКТА АБО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА	72

CONTENTS

GENERAL ADMINISTRATIVE LAW

Anastasia Antonenko

ADMINISTRATIVE CONTRACT IN THE PROCEDURE OF THE UNFORCED EXPROPRIATION: JUSTIFICATION AND ADVISABILITY OF THE IMPLEMENTATION.....	5

SPECIAL ADMINISTRATIVE LAW

Vaida Taras

PECULIARITIES OF USE BY THE POLICE OF “PHANTOM”-CARS AS MOBILE TECHNICAL MEANS IN THE ROAD SAFETY SYSTEM (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE).....	21

Oleg Dubina

THE SYSTEM OF SUBJECTS FOR THE PROTECTION OF THE RIGHTS OF MINORS INVOLVED TO ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY	34

Maryna Spivak

ON THE PROTECTION OF THE HONOR AND DIGNITY OF CITIZENS AND LAW ENFORCEMENT OFFICERS: STRENGTHENING ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY	47

Denys Chyzhov

GENESIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF HUMAN RIGHTS IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY	62

ADMINISTRATIVE PROCESS (ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS)

Vladislav Kuzmych

SUBJECTS OF INITIATING THE ISSUE OF SECURING A CLAIM BY SUSPENSION OF AN INDIVIDUAL ACT OR NORMATIVE LEGAL ACT	72

АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР У ПРОЦЕДУРІ ДОБРОВІЛЬНОЇ ЕКСПРОПРІАЦІЇ: ОБҐРУНТУВАННЯ І ДОЦІЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ

Мета. Метою статті є обґрунтування концепції договору викупу як адміністративного договору і доведення доцільності її впровадження в українську процедуру добровільної експропріації.

Методи. Методологію дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, включаючи порівняльно-правовий, системно-структурний, дедукції, індукції, аналізу, синтезу та інші, які дозволяють системно і послідовно підійти до розкриття поставлених питань, дослідити і порівняти між собою позиції вчених, положення нормативно-правових актів України та європейських держав, відповідної судової практики і сформулювати авторські висновки й рекомендації.

Результати. У першому розділі статті співвіднесено основні риси адміністративних договорів, які виділяються на нормативному та науковому рівнях, з ознаками договору викупу об'єктів приватної власності для суспільних потреб, на підставі чого було доведено його відповідність вимогам, які висуваються до адміністративних договорів. У другому розділі статті висвітлено окремі критерії, за якими науковці та суди європейських держав відносять експропріаційний договір до адміністративно-правових, що дозволило додатково наголосити на належності договору викупу до адміністративних договорів. Наведено міркування щодо причин застосування Цивільного кодексу по відношенню до відносин експропріації.

У третьому розділі статті розглянуто місце експропріаційного договору у системі адміністративних договорів окремих європейських держав. Висвітлено одну з особливостей процедури експропріації, за якою експропріаційний договір кардинально відрізняється від приватноправових угод, пов'язану з можливістю укладення часткової угоди у випадках, коли сторони домовились про передачу/обтяження власності, але не дійшли згоди щодо суми компенсації.

Висновки. У висновках підсумовано, що договір викупу як ідея, концепція, що закріплена у ч. 3 ст. 153 ЗК України і впливає із сутності процедури експропріації, належить до адміністративних договорів, що підтверджується аналізом і повною відповідністю його ознак рисам адміністративних договорів, що виділяються у вітчизняній і зарубіжній теорії адміністративного права, а також аналізом нормативно-правових актів, судової практики і правової доктрини європейських країн, насамперед Німеччини, Швейцарії і Ліхтенштейну. Підкреслено необхідність офіційного впровадження адміністративного договору у процедуру експропріації в Україні та визначено перспективи подальших наукових розробок з метою обґрунтування конкретних пропозицій щодо оптимізації нормативно-правового регулювання договору викупу як адміністративного договору, включаючи уточнення його назви, істотних умов тощо.

Ключові слова: адміністративний договір, експропріаційний договір, договір викупу об'єктів приватної власності для суспільних потреб, добровільна експропріація, відчуження об'єктів приватної власності для суспільних потреб, система адміністративних договорів, ознаки договору викупу, ознаки адміністративного договору.

Анастасія Антоненко,
аспірантка кафедри
адміністративного права
та процесу
Інституту права
Київського
національного
університету
імені Тараса Шевченка
orcid.org/0000-0003-2421-7768
AntonenkoA@mail.univ.kiev.ua

1. Вступ

Сучасні тенденції, пов'язані з розвитком України як правової і демократичної держави, прагненням відповідати рівню провідних європейських країн, активною діяльністю, спрямованою на вступ у ЄС та участь в інших міжнародних організаціях, зумовлюють необхідність постійного удосконалення і перегляду підходів до публічного управління та нормативно-правового регулювання різноманітних правовідносин. При цьому найбільше увага приділяється тим сферам, які пов'язані із дотриманням конституційних прав і свобод громадян та їх забезпеченням. Однією з них є відчуження об'єктів приватної власності для суспільних потреб (далі – добровільна експропріація (Антоненко, 2020), експропріація) чи з мотивів суспільної необхідності, яка безпосереднім чином пов'язана із забезпеченням конституційних гарантій непорушності права приватної власності (Конституція України, 1996).

Однак маємо констатувати, що закріплена чинним законодавством процедура добровільної експропріації не відповідає правовій дійсності, зокрема не враховує актуальну доктрину адміністративного права та останні здобутки адміністративно-правової науки України та провідних країн Європи, побудована на застарілих дореволюційних підходах і не узгоджується з європейським досвідом регулювання експропріації. Наприклад, правова конструкція договору викупу об'єктів приватної власності для суспільних потреб (далі – договір викупу), передбаченого ч. 3 ст. 153 Земельним кодексом (далі – ЗК) України (ЗК України, 2001), залишається досі не розробленою на науковому та, як наслідок, не розкритою на нормативному рівнях, що виражається, наприклад, у відсутності в межах Цивільного кодексу (далі – ЦК) України (ЦК України, 2003) та Закону України «Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності» (далі – ЗУ «Про відчуження...») (ЗУ «Про відчуження...», 2009) навіть згадки про цей договір, що йде всупереч практиці регулювання експропріації у розвинених європейських

держав, згідно з якою відповідна процедура супроводжується укладенням спеціального договору викупу, який іменується експропріаційним договором (Антоненко, 2020). Більш того, вітчизняна процедура експропріації досі здійснюється із використанням цивільно-правових угод, як це мало місце у часи, коли не існувало інституту адміністративного договору, адміністративне право знаходилося на початковій стадії свого розвитку, а адміністративно-правові відносини були пов'язані виключно з виконавчою (розпорядчою) та примусовою (з приводу подолання спротиву) діяльністю (Тарасов, 1910; Антоненко, 2019; Antonenko, 2020). Частково окреслена ситуація обумовлена відсутністю в Україні адміністративно-правових досліджень експропріації, у яких було б розроблено концепцію адміністративного договору у процедурі добровільної експропріації й обґрунтовано її впровадження у законодавство та практику публічного адміністрування в Україні, спираючись на актуальні наукові досягнення у галузі адміністративного права та відповідний європейський досвід.

У зв'язку із цим метою статті є обґрунтування концепції договору викупу як адміністративного договору і доведення доцільності її впровадження в українську процедуру добровільної експропріації. Її досягненню сприяє виконання таких завдань: співвіднести ознаки договору викупу з основними рисами адміністративних договорів; розглянути окремі критерії визначення адміністративно-правової природи договору викупу, які висвітлюються у наукових джерелах та судовій практиці європейських держав; розглянути місце договору викупу у системі адміністративних договорів окремих європейських країн. Методологію дослідження складають загальні та спеціальні методи наукового пізнання, включаючи порівняльно-правовий, системно-структурний, дедукції, індукції, аналізу, синтезу та інші, які дозволяють системно і послідовно підійти до розкриття поставлених питань, дослідити і порівняти між собою позиції вчених, положення нормативно-правових актів України та європейських держав, відповідної судової практики і сформулювати авторські висновки й рекомендації.

2. Співвідношення договору викупу й адміністративного договору

Приступаючи до викладу основного матеріалу дослідження, наголосимо насамперед на тому, що можливість і доцільність впровадження адміністративного договору у процедуру добровільної експропріації й заміни ним цивільно-правових угод, які згідно з чинним законодавством використовуються у якості або навіть можна стверджувати – замість договору викупу (адже фактично між сторонами відповідних відносин укладається договір купівлі-продажу чи міни, а не викупу), підтверджуються низкою об'єктивних факторів, зокрема: 1) застарілість аргументів, які використовуються проти публічно-правової природи експропріації, включаючи принципи відшкодування збитків власнику експропрійованого майна, повної винагороди власника експропрійованого майна, рівності

сторін у відносинах та майновий характер останніх (Антоненко, 2021); 2) відмінності між відносинами добровільної експропріації та цивільно-правовими відносинами, зокрема, купівлі-продажу, які свідчать проти їх отождолення і на користь недоречності застосування цивільно-правових угод у процедурі експропріації (Antonenko, 2020); 3) європейський досвід правового регулювання, який передбачає застосування адміністративного договору у процедурі експропріації (Антоненко, 2020); 4) відповідність рис договору викупу (як ідеї, яка покладена у конструкцію процедури експропріації, але юридично оформляється за допомогою не відповідних їй за сутністю цивільно-правових угод) ознакам адміністративних договорів. Більшість зі сформульованих факторів було досліджено та обґрунтовано в окремих, спеціально їм присвячених, наукових статтях, тому в межах даної ми зупинимось на останньому з них, якому раніше не було приділено увагу у межах наукових праць.

Зогляду на це принагідно нагадаємо, що основними рисами адміністративних договорів, визначеними на нормативному рівні, є такі: 1) однією з його сторін обов'язково є суб'єкт владних повноважень; 2) ґрунтується на волеузгодженні сторін; 3) має форму договору (угоди тощо); 4) визначає взаємні права та обов'язки його учасників; 5) стосується публічної сфери; 6) укладається на підставі закону (п. 16 ч. 1 ст. 4 Кодексу адміністративного судочинства (далі – КАС) України) (КАС України, 2005). З викладеного бачимо, що адміністративні договори органічно вписуються у процедуру добровільної експропріації, оскільки, якщо проаналізувати та співвіднести ознаки цього різновиду інструментів діяльності публічної адміністрації і договору викупу, можна дійти висновку про їх повну відповідність або, іншими словами, ідентичність.

А саме їх об'єднує: 1) однаковий суб'єктний склад – однією зі сторін є суб'єкт публічної адміністрації (ст.ст. 7–10, ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 2) спільні принципи, зокрема волеузгодження, який виражається у можливості реалізації добровільної експропріації лише за наявності згоди власників відчужуваного майна та у необхідності погодження умов договору викупу під час проведення відповідних переговорів (ст. 11, ч. 2 ст. 12, ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 3) наявність договору – процедура добровільної експропріації опосередковується його обов'язковим укладенням (ч. 2 ст. 12, ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 4) спільний зміст, який складають права і обов'язки сторін (ч. 5 ст. 10, ч. 3 ст. 11, ЗУ «Про відчуження ...», 2009), пов'язані, як уточнюють науковці з приводу адміністративних договорів, з реалізацією публічних повноважень однієї з них (Куйбіда, 2008), закріплених, зокрема, у ст.ст. 7–9 ЗУ «Про відчуження ...» (ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 5) спільна сфера застосування – як адміністративні договори, так і договори викупу застосовуються у публічній сфері, про що свідчать щонайменше мета і призначення добровільної експропріації (ст. 1, ч. 1 ст. 2, ч. 1 ст. 7, ст.ст. 8–9, ЗУ «Про відчуження ...», 2009), а також суб'єктний склад (ст.ст. 7–10, ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 6) спільна

підстава – добровільна експропріація загалом та укладення в її межах договору викупу зокрема мають здійснюватись лише на підставі закону (ч. 2 ст. 4, ЗУ «Про відчуження ...», 2009). Це зумовлено, по-перше, виключним характером її процедури, оскільки вона може застосовуватись лише у виняткових випадках з огляду на конституційний принцип непорушності права приватної власності (ст. 41, Конституція України, 1996), по-друге, суб'єктним складом, адже суб'єкти публічної адміністрації зобов'язані діяти виключно на підставі, у порядку та в межах повноважень, визначених законом (ст.ст. 6, 19, Конституція України, 1996).

Крім того, договору викупу властиві також інші риси адміністративних договорів, які виділяються у науковій літературі, наприклад: 1) суб'єкт владних повноважень діє не для задоволення особистих потреб (як фізичної чи юридичної особи), а для задоволення публічних інтересів (потреб) (Куйбіда, 2008), що впливає вже із самої назви та вимог до процедури добровільної експропріації, закріплених у ст.ст. 1, 4, 7–14 ЗУ «Про відчуження ...» (ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 2) суб'єкт владних повноважень обмежений вимогами (процедурами), визначеними законодавством, як у частині вибору контрагента, так і в частині встановлення суттєвих умов договору (Куйбіда, 2008), що, ще раз наголосимо, зумовлено специфікою правового статусу суб'єктів публічної адміністрації (ст.ст. 6, 19, Конституція України, 1996) та процедури добровільної експропріації (ч. 2 ст. 4, ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 3) суб'єкт владних повноважень укладає договір на реалізацію своєї адміністративної, а не цивільної правосуб'єктності (Куйбіда, 2008). Тобто вони реалізують у цих відносинах не цивільні права та обов'язки, а публічні повноваження у контексті реалізації публічної влади та виконання публічних завдань, вони діють не з метою задоволення особистих потреб органу влади (як юридичної особи) або посадових осіб (як фізичних (приватних) осіб), а з метою реалізації публічних функцій та задоволення публічних потреб суспільства, що підтверджується положеннями ЗУ «Про відчуження ...», зокрема про повноваження суб'єктів публічної адміністрації (ст.ст. 7–9, ЗУ «Про відчуження ...», 2009), поняття викупу і суспільної потреби (ст. 1, ЗУ «Про відчуження ...», 2009) та ін.; 4) суб'єкт владних повноважень укладає договір найчастіше на підставі рішення, прийнятого на виконання управлінського повноваження (Куйбіда, 2008). У досліджуваних нами відносинах таким є рішення про викуп (ч. 2 ст. 7, ЗУ «Про відчуження ...», 2009), яке приймається на виконання повноважень, пов'язаних із викупом земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, для суспільних потреб, зокрема для забезпечення національної безпеки і оборони, розташування об'єктів природно-заповідного фонду та ін. (ст.ст. 7–9, ЗУ «Про відчуження ...», 2009); 5) договір може містити умови, які не характерні для цивільних договорів, а спрямовані на успішне задоволення публічного інтересу (Куйбіда, 2008). Такими можуть бути умови, пов'язані з метою викупу, а також із наслідками невиконання

вимог закону про мету викупу, які зокрема закріплені у ч. 3 ст. 153 ЗК України (ЗК України, 2001).

Як бачимо, низка спільних рис і засад, які характеризують зміст, процедуру та умови укладення адміністративних договорів та договорів викупу, свідчить про спільну публічно-правову природу й сутність відносин, які виникають з окреслених питань. Відповідно, на нашу думку, використання у процедурі добровільної експропріації цивільно-правових угод, для яких не характерні публічно-правова мета, жорсткі вимоги до порядку укладення, попереднє прийняття адміністративного акта (рішення суб'єкта публічної адміністрації) тощо, є не логічним. Іншими словами, аналіз процедури добровільної експропріації свідчить про те, що вона має опосередковуватись укладенням адміністративного договору. Тому нас дивує той факт, що закон закріпив необхідність укладення цивільно-правових угод замість нього. Припускаємо, що це данина традиціям, від якої, на наше переконання, слід відмовитись на користь сучасної практики регулювання відносин викупу у відповідності із новітнім функціоналом публічного адміністрування (адже можливості та інструментарій публічної адміністрації ширший за дореволюційний).

3. Інші аргументи на користь визнання договору викупу адміністративним

Поза вказаним, у якості аргументу на користь заміни низки альтернативних приватноправових інструментів (договорів купівлі-продажу та міни) єдиним адміністративним договором слугують також відповідні європейські практика і наукові напрацювання у цій сфері. У самостійній науковій статті ми розглянули вже досвід європейських держав щодо використання адміністративних договорів у процедурі експропріації (Антоненко, 2020), тому у цій статті ми зупинимось на тих аспектах експропріаційного договору (під яким розуміється договір викупу за європейським правом (Антоненко, 2020)), що стосуються обґрунтування його адміністративно-правового характеру.

Зокрема, в наукових дослідженнях європейських правознавців висвітлюється кілька критеріїв за якими вони визначають експропріаційний договір як публічно-правовий та уточнюють, що він є адміністративно-правовим (Wille, 2004). Одним з них є те, що площина використання експропріаційного договору лежить у сфері регулювання публічного права і за його допомогою задовольняється публічний інтерес та/або виконується публічне завдання (Wille, 2004). Цієї позиції дотримуються і офіційні установи, включаючи суди європейських держав. Так, у рішенні Федерального суду Швейцарії від 28 червня 2010 р. № 4A_116/2010 (Bundesgericht, 2010) адміністративний договір охарактеризовано як такий, що за змістом пов'язаний із виконанням публічного завдання або стосується урегульованого публічним правом предмету, до якого належить зокрема експропріація (Bundesgericht, 2010) (п. 4.2 рішення), а у низці рішень Федерального та Федерального адміністративного судів Швейцарії, наприклад, від 21 жовтня 2015 р. № A-4873/2014 (Bundesverwaltungsgericht, 2015), від 10 серпня 2016 р. № 1C_613/2015 (Schweizerische Bundesgericht,

2016) тощо неодноразово згадується, що експропріаційний договір є адміністративно-правовим (Bundesverwaltungsgericht, 2015; Schweizerische Bundesgericht, 2016). Як бачимо, судова практика і наукові розробки європейських країн підтверджують, що договору викупу, як і його європейському аналогу – експропріаційному договору, властиві засадничі ознаки адміністративних договорів, які є принциповими для врахування при визначенні їх правової природи та відмежуванні від приватноправових угод.

Разом із тим вказаним не вичерпується обґрунтування публічно-правового характеру цієї угоди. Наприклад, стосовно інших рис, за якими публічно-правовий експропріаційний договір можна відмежувати від приватноправових інструментів діяльності публічної адміністрації, Г. Вілле, А. Рух та інші вчені наголошують на тому, що він може укладатись виключно в межах процедури експропріації за участі уповноважених суб'єктів публічної адміністрації (органів експропріації). Коли ж такої процедури немає (тобто допоки її не розпочато) – можуть застосовуватись лише приватноправові договори (Wille, 2004; Ruch, 2009). Цей підхід знайшов своє віддзеркалення у рішеннях судів Швейцарії, включаючи ухвалене від 23 березня 1988 р. № 114 Ib 142 (Interchemie AG gegen Kanton Zug und Eidg., 1988), у якому підкреслено, що експропріаційним договором вважається лише та угода, яка укладена після відкриття процедури експропріації (Interchemie AG gegen Kanton Zug und Eidg., 1988; Fleischmann, Boxler, 2019), та положеннях нормативних актів окремих кантонів, де закріплено, що експропріаційний договір можна укласти після початку процедури експропріації. Наприклад, у ч. 2 арт. 56 Закону кантону Берн «Про експропріацію» (Gesetz über die Enteignung des Kantons Bern, 1965) встановлено, що сторони можуть домовитись про розмір і виплату компенсації через письмову угоду після того, як буде подано до Урядової ради (Regierungsrat) заяву про відчуження або відкрито процедуру по затвердженню плану, за результатами якої надається право на експропріацію (ст.ст. 39–43, Gesetz über die Enteignung des Kantons Bern, 1965).

Отже, головним критерієм для розмежування випадків застосування цивільного договору купівлі-продажу та адміністративного договору про експропріацію є, відповідно до нормативних актів, правової практики та доктрини Швейцарії та Ліхтенштейну факт настання процедури експропріації. Іншими словами, до початку процедури експропріації суб'єкти публічної адміністрації можуть на загальних засадах викупити майно у приватної особи, уклавши з нею приватноправовий договір купівлі-продажу. Після того ж, як процедура експропріації розпочнеться – застосовуватиметься адміністративно-правовий договір про експропріацію.

На нашу думку, такий підхід є цілком логічним, адже у разі збігу обставин: з одного боку, зацікавленості суб'єктів публічної адміністрації у майні задля задоволення публічного інтересу, а з іншого – наявності у власника майна

бажання його відчужити для задоволення особистих інтересів (отримання грошей чи нового, кращого, зручнішого майна), а також у випадках, коли суб'єкти публічної адміністрації потребують певне майно для задоволення власних, організаційно-господарських потреб, – немає сенсу розпочинати адміністративні процедури, у них відпадає необхідність, оскільки особа здійснить волевиявлення саме щодо відчуження, незалежно від того, що саме спонукало суб'єктів публічної адміністрації звернутись до неї. Натомість, якщо таке волевиявлення з боку власника майна відсутнє, а потреба у майні зберігається – тоді доцільно розпочати процедуру експропріації.

Але й тут не слід стверджувати, що ніби у такому разі матиме місце примусове відчуження без можливості відмовитись від експропріації. Маємо на увазі те, що право європейських країн, названих у статті, передбачає можливості власників експропрійованого майна як заперечувати проти експропріації, так і оскаржувати відповідні рішення публічної адміністрації, наприклад: швейцарське законодавство передбачає обов'язковий етап у процедурі експропріації, який полягає у наданні заперечень проти експропріації, за наслідком чого прийматиметься відповідне рішення (ст. 33 Федерального Закону Швейцарії «Про експропріацію» (EntG, 1930), ч. 3 ст. 21 Закону кантону Вале «Про експропріацію» (Enteignungsgesetz des Kantons Wallis, 2008)); за законодавством Німеччини власник майна також може заперечити проти викупу та/або не погодитись з його умовами, що створить передумови для вирішення питання експропріації шляхом прийняття суб'єктом публічної адміністрації рішення на підставі розгляду усіх поданих заяв та заперечень (§ 112 Будівельного кодексу Німеччини (BauGB, 1960)); а право Ліхтенштейну, поміж іншим, передбачає можливість судового оскарження кожного етапу експропріації: рішення про необхідність експропріації – до державного суду (Staatsgerichtshof), про обсяг та умови експропріації – до адміністративного суду (Verwaltungsgerichtshof), про розмір компенсації – до регіонального суду (Landgericht) (п. 66 коментарю до ст. 35 Конституції Ліхтенштейну (Schädler, 2018)).

Повертаючись до рис експропріаційного договору, за якими він відноситься до адміністративно-правових договорів і тим самим відрізняється від приватноправових угод, які побічно можуть застосовуватись для задоволення публічних потреб, зауважимо, що у ракурсі викладеного заслуговує на увагу пояснення причетності приватноправових норм до відносин експропріації, яке надають чеські правознавці. Так, у статті «Процес експропріації у чеському правопорядку» (Labský J., Dudák V. & Partners, 2017) Я. Лабський, В. Дудак та їх партнери, характеризуючи експропріацію як частину публічного права, пов'язують належність Цивільного кодексу (далі – ЦК) до джерел регулювання відносин у цій сфері наслідками, які тягне за собою експропріація для приватних прав (Labský J., Dudák V. & Partners, 2017). Це можна розуміти таким чином: закріплення окремих норм в межах ЦК, зокрема в частині визначення правових наслідків експропріації, не заперечує її публічно-правову природу і жодним

чином на неї не впливає, оскільки цим нормативним актом закріплено тільки ті норми, які стосуються суто цивільно-правових питань – цивільних прав та обов'язків у цій сфері, підстав їх виникнення та припинення. Натомість сам процес експропріації, як адміністративно-правового явища, логічно регулюється нормами адміністративного права і в межах ЦК не регламентований.

Отже, у разі, коли ЦК закріплює окремі положення про викуп, – це не означає, що йдеться про цивільно-правовий інститут, натомість може мати місце лише регламентація окремих приватноправових питань, на які впливають або певним чином зачіпають публічно-правові відносини викупу.

4. Місце договору викупу у системі адміністративних договорів

Рухаючись далі, зазначимо, що у наукових працях дослідників Німеччини та Ліхтенштейну уточнюється також місце експропріаційного договору у системі адміністративних договорів. А саме, науковці відзначають, що він відноситься до категорії субординаційно-правових угод (Kley, 1998; Heintzen, 2003), які укладаються між суб'єктами публічної адміністрації та приватними особами замість прийняття щодо них адміністративного акта, тобто у випадках, коли відповідне питання може бути вирішене як за допомогою договору, так і через адміністративний акт (Löher, 2009; Öffentlich-rechtlicher Vertrag über Kosten der Fleischbeschau, 2001) (сформульована ознака закріплена також у дефініції публічно-правових договорів, закріпленій у § 54 Закону Німеччини «Про адміністративну процедуру» (VwVfG, 1976) та у відповідних законах федеральних земель, наприклад, у § 54 Закону Тюрингії «Про адміністративну процедуру» (ThürVwVfG, 2014)). Особливості застосування експропріаційного договору, як бачимо, повністю узгоджуються з викладеним, оскільки альтернативою договірному регулюванню викупу за законодавством європейських держав є, зокрема, вирішення питань експропріації шляхом прийняття адміністративного акта – рішення суб'єкта публічної адміністрації (наприклад, § 112 Будівельного кодексу Німеччини (BauGB, 1960), § 6 Закону Князівства Ліхтенштейн «Про процедуру у випадках експропріації» (Gesetz über das Verfahren in Expropriationsfällen des Fürstentums Liechtenstein, 1887)).

В Україні такий адміністративний акт замінено на рішення адміністративного суду, яке приймається тільки у випадках наявності суспільної необхідності за результатами розгляду справи. Тобто фактично у вітчизняній процедурі експропріації пропущено етап вирішення відповідних питань шляхом видання адміністративного акта. Проте вважаємо за можливе стверджувати, що наведена риса публічно-правових договорів властива і вітчизняному договору викупу з огляду на те, що у дореволюційні часи питання експропріації вирішувались саме на рівні видання адміністративного акта (указу), угодою ж оформлювалось лише питання викупної ціни (Башмаков, 1891). Тобто історичний досвід доводить можливість альтернативного урегулювання цих відносин за допомогою адміністративного акта. При цьому, якщо звернути увагу

на зарубіжне законодавство, то бачимо, що за допомогою адміністративного акта питання експропріації так само можуть бути вирішені, не зважаючи при цьому прав та свобод людини, адже, з одного боку, при прийнятті таких рішень враховуються заперечення причетних осіб, а з іншого – ці рішення можуть бути оскаржені до суду (§ 112 Будівельного кодексу Німеччини (BauGB, 1960), ст. 33 Федерального Закону Швейцарії «Про експропріацію» (EntG, 1930), ч. 3 ст. 21 Закону кантону Вале «Про експропріацію» (Enteignungsgesetz des Kantons Wallis, 2008), п. 66 коментар до ст. 35 Конституції Ліхтенштейну (Schädler, 2018)).

Зі свого боку, субординаційно-правові адміністративні договори також мають власну класифікацію, згідно з якою експропріаційний договір відноситься до категорії Vergleichsverträge (Heintzen, 2003), що можна перекласти як договори примирення, мирові угоди, договори про компроміс тощо. Їх характерною рисою є те, що завдяки ним вирішується існуюча невизначеність через взаємну поступку сторін з урахуванням розумної оцінки фактів або правової ситуації (VwVfG, 1976; Heintzen, 2003) (§ 55 Закону Німеччини «Про адміністративну процедуру»). Пристосовуючи цю ознаку до договору викупу за українським законодавством, можемо дійти висновку, що загалом так і є: одна сторона (власник експропрійованого майна) йде на поступку іншій (експропріатору) щодо надання згоди на відчуження свого майна за процедурою експропріації, вона віддає своє майно іншому суб'єкту для задоволення суспільних потреб; друга ж сторона йде на поступку першій з тим, щоб задовольнити її інтереси щодо справедливої викупної ціни, при обчисленні якої буде враховано усі передбачені законодавством нюанси, або надання іншого рівноцінного майна (нагадаємо, що викупна ціна відрізняється від ціни, яка встановлюється за договорами купівлі-продажу, оскільки вона формується не лише із собівартості експропрійованого майна, а й із розміру збитків (ЗУ «Про відчуження ...», 2009; Суєтнов, 2013; Antonenko, 2020), що закріплено у ч. 1 ст. 5 ЗУ «Про відчуження ...»).

При цьому зауважимо, що у законодавстві Німеччини є цікава норма, яка дозволяє укласти часткову угоду (Teileinigung) у випадках, коли сторони домовились про передачу/обтяження власності під час процедури експропріації, але не змогли домовитись щодо суми компенсації (BauGB, 1960) (§ 111 Будівельного кодексу Німеччини). На нашу думку, вказане можна віднести до ще однієї особливості експропріаційних договорів як адміністративно-правових, оскільки завдяки цьому вони ще на крок далі відступають від приватноправових договорів купівлі-продажу, які просто неможливо буде без ціни договору укласти, адже їх сутність полягає в обміні: плата (неважливо у натуральній чи грошовій формі) на товар. Стрижнем же експропріаційного договору є не обмін, а, як впливає зі змісту § 55 Закону Німеччини «Про адміністративну процедуру», компроміс (на фоні решти відмінностей між експропріаційним договором, зокрема за правом України, та договорами купівлі-продажу/міни (Суєтнов, 2013; Antonenko, 2020) вказане слугує додатковим аргументом проти ототожнення

відносин експропріації із приватноправовими та застосування у її процедурі цивільно-правових договорів).

5. Висновки

Таким чином, підсумовуючи викладене у статті, наголосимо на тому, що договір викупу як ідея, концепція, що закріплена у ч. 3 ст. 153 ЗК України і впливає із сутності процедури експропріації, належить до адміністративних договорів, що підтверджується аналізом і повною відповідністю його ознак рисам адміністративних договорів, що виділяються у вітчизняній і зарубіжній теорії адміністративного права, а також аналізом зарубіжного досвіду розуміння і регулювання процедури експропріації, включаючи аналіз нормативно-правових актів, судової практики і правової доктрини європейських країн, насамперед Німеччини, Швейцарії і Ліхтенштейну.

З огляду на це принагідно підкреслимо необхідність офіційного впровадження адміністративного договору у процедуру експропріації в Україні із внесенням відповідних змін і доповнень передусім до ЗУ «Про відчуження ...». Вказане потребує зі свого боку проведення подальших наукових розробок з метою обґрунтування конкретних пропозицій щодо оптимізації нормативно-правового регулювання договору викупу як адміністративного договору, включаючи уточнення його назви, істотних умов тощо.

Список використаних джерел:

1. Антоненко А. В. Експропріаційний договір. Зарубіжний досвід для України. *Науковий вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. 2020. Вип. 4(115). С. 5–9.
2. Антоненко А. Перегляд концепцій розуміння правової природи експропріації. *ReOS*. 2021. № 1. С. 4–10.
3. Антоненко А. Про причини відсутності адміністративно-правових досліджень проблематики з відчуження об'єктів приватної власності для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності. *Право України*. 2019. № 7. С. 247–263.
4. Башмаков А. А. Основныя начала ипотечного права : лекции. Либава : Лито-Типография М. Петерсона, 1891. XVIII. 248 с.
5. Земельний кодекс України : Закон України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III, станом на 28 жовтня 2021 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2002. № 3–4. Ст. 27. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> (дата звернення: 31.10.2021).
6. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV, в редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, станом на 5 серпня 2021 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> (дата звернення: 31.10.2021).
7. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР, станом на 1 січня 2020 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 31.10.2021).
8. Куйбіда Р. Проблема адміністративного договору у законодавстві, теорії, на практиці. *Державні закупівлі*. 2008. № 12(54). С. 28–32. URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/news/judiciary/2621-> (дата звернення: 31.10.2021).

9. Про відчуження земельних ділянок, інших об'єктів нерухомого майна, що на них розміщені, які перебувають у приватній власності, для суспільних потреб чи з мотивів суспільної необхідності: Закон України від 17 листопада 2009 р. № 1559-VI, станом на 24 липня 2021 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 1. Ст. 2. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text> (дата звернення: 31.10.2021).

10. Суєтнов Є.П. Юридична природа угоди, що укладається під час викупу земельної ділянки та розміщеного на ній нерухомого майна для суспільних потреб. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія Право*. 2013. Вип. 23, ч. II, т. 2. С. 63–67.

11. Тарасов И. Т. Лекции по полицейскому (административному) праву. Томъ второй. Общая часть. Москва : Печатня А. И. Снегиревой, 1910. 264 с.

12. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV, станом на 28 жовтня 2021 р. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> (дата звернення: 31.10.2021).

13. Antonenko, A. Ongoing discussion regarding the correlation between expropriation and sales. *Administrative law and process*. 2020. № 2(29). Pp. 30–43.

14. Auszug aus dem Urteil der I. öffentlichrechtlichen Abteilung vom 23. März 1988 № 114 Ib 142 i.S. Interchemie AG gegen Kanton Zug und Eidg. URL: http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F114-IB-142%3Ade&lang=de&type=show_document (дата звернення: 31.10.2021).

15. Baugesetzbuch (BauGB) : vom 23. Juni 1960 (Stand am 10. September 2021). URL: <http://www.gesetze-im-internet.de/bbaug/BJNR003410960.html#BJNR003410960BJNG001804116> (дата звернення: 31.10.2021).

16. Bundesgericht : Urteil vom 28. Juni 2010 № 4A_116/2010. URL: https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-06-2010-4A_116-2010&lang=de&type=show_document&zoom=YES& (дата звернення: 31.10.2021).

17. Bundesgesetz über die Enteignung (EntG): vom 20. Juni 1930 (Stand am 1. Januar 2021) № 711. URL: <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19300026/index.html> (дата звернення: 31.10.2021).

18. Bundesverwaltungsgericht : Urteil vom 21. Oktober 2015 № A-4873/2014. URL: <https://entscheide.weblaw.ch/cache.php?link=21-10-2015-A-4873-2014> (дата звернення: 31.10.2021).

19. Enteignungsgesetz des Kantons Wallis : vom 08.05.2008 (Stand am 1. Januar 2010). URL: https://lex.vs.ch/app/fr/texts_of_law/710.1/versions/1964?all_languages=true&diff=split (дата звернення: 31.10.2021).

20. Fleischmann, F., Boxler, A. Übungsbuch Verwaltungsrecht. Repetitionsfragen, Übungsfälle und bundesgerichtliche Leitentscheide. 3., überarbeitete Auflage. Zürich : Orell füssli Verlag, 2019. 180 s.

21. Gesetz über das Verfahren in Expropriationsfällen des Fürstentums Liechtenstein: vom 23. August 1887 (Stand am 26. Oktober 1959). URL: <https://www.gesetze.li/konso/1887004000> (дата звернення: 31.10.2021).

22. Gesetz über die Enteignung des Kantons Bern : vom 03.10.1965 (Stand am 01. Januar 2011). URL: <https://www.belex.sites.be.ch/frontend/versions/563?locale=de> (дата звернення: 31.10.2021).

23. Heintzen, M. Der verwaltungsrechtliche Vertrag : Vorlesung. Grundkurs Öffentliches Recht III – Allgemeines Verwaltungsrecht. 2003. 19 S. URL: https://www.jura.fu-berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/heintzenm/veranstaltungen/archiv/0203ss/v_GK_OER_III/030617_vorlesung.pdf (дата звернення: 31.10.2021).

24. Kley, A. Grundriss des Liechtensteinischen Verwaltungsrecht. Vaduz: Liechtensteinische Akad. Ges., 1998. 343 S. (Liechtenstein, Politische Schriften, Bd. 23) .

25. Labský J., Dudák V. & Partners. Proces vyvlastnění v českém právním řádu (1. část). 2017. URL: <https://stavba.tzb-info.cz/normy-a-pravni-predpisy-hruba-stavba/16546-proces-vyvlastneni-v-ceskem-pravnim-radu> (дата звернення: 31.10.2021).

26. Löher, A. Der öffentlich-rechtliche Vertrag, §§ 54 ff. VwVfG : Übung zu Vorlesungen im Verwaltungsrecht. 2009. URL: https://www.uni-trier.de/fileadmin/fb5/prof/OEF005/Andrea__Verwaltungsrecht/_Fall_8/D_OER_Vertrag.pdf (дата звернення: 31.10.2021).
27. Öffentlich-rechtlicher Vertrag über Kosten der Fleischbeschau : Urteil von VG Sigmaringen 1. Kammer vom 16.07.2001, Az. 1 K 2682/99. URL: <https://www.landesrecht-bw.de/jportal/?quelle=jlink&docid=MWRE101220300&psml=bsbawueprod.psml&max=true&doc.part=L&doc.norm=all> (дата звернення: 31.10.2021).
28. Ruch, A. Einführung in das öffentliche Recht : Skript zu dem Vorlesungen. Grundzüge des Rechts Teil II. Zürich: Eidgenössische Technische Hochschule Zürich, 2009. 233 S. URL: http://webarchiv.ethz.ch/ruch/ruch/skripte/Einf_oeff_Recht090113_nachgefuehrt.pdf (дата звернення: 31.10.2021).
29. Schädler, Emanuel. Art. 35. Kommentar zur liechtensteinischen Verfassung : Online-Kommentar / P. Bussjäger, A. Gamper, L. Langer, E. Schädler, P. M. Schiess Rütimann; Liechtenstein-Institut (Hrsg.). Bearb. BERN, 2018. URL: https://verfassung.li/Art_35#a.29_Verfahren (дата звернення: 31.10.2021).
30. Schweizerische Bundesgericht. I. öffentlich-rechtliche Abteilung : Urteil vom 10. August 2016 № 1C_613/2015. URL: https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F10-08-2016-1C_613-2015&lang=de&type=show_document&zoom=YES& (дата звернення: 31.10.2021).
31. Thüringer Verwaltungsverfahrensgesetz (ThürVwVfG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 1. Dezember 2014. URL: <http://landesrecht.thueringen.de/jportal/?quelle=jlink&query=VwVfG+TH&psml=bsthueprod.psml&max=true&aiz=true#jlr-VwVfGTH2014pG13> (дата звернення: 31.10.2021).
32. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG) : vom 25.05.1976 (Stand am 04. Mai 2021). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/VwVfG.pdf> (дата звернення: 31.10.2021).
33. Wille, Herbert. Liechtensteinisches Verwaltungsrecht. Ausgewählte Gebiete. *Liechtenstein Politische Schriften*. Band 38. Schaan: Verlag der Liechtensteinischen Akademischen Gesellschaft, 2004. 681 s.

References:

1. Antonenko, A. V. (2020). Expropriation Agreement: Foreign Experience for Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Legal Studies*. No 4(115). 5–9 [in Ukrainian].
2. Antonenko, A. (2021). The reconsideration of concepts of understanding the legal nature of expropriation. *ReOS*. No 1. 4–10 [in Ukrainian].
3. Antonenko, A. (2019). Pro prychnyny vidсутnosti administratyvno-pravovykh doslidzhen problematyky z vidchuzhennia ob'ektiv pryvatnoi vlasnosti dlia suspilnykh potreb chy z motyviv suspilnoi neobkhidnosti [Why there are no administrative-law studies of the issue relating to private ownership alienation for the social needs and on the grounds of social necessity]. *Pravo Ukrainy*. No 7. Pp. 247–263 [in Ukrainian].
4. Bashmakov, A. A. (1891). *Osnovnyja nachala ipotechnago prava : lekciï* [Basic principles of mortgage law]. Libava : Lito-Tipografija M. Petersona [in Russian].
5. Land Code of Ukraine from October 25 2001, No 2768-III (2002). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. No 3–4. Art. 27. Retrieved October 31, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text> [in Ukrainian].
6. The Code of Administrative Proceedings of Ukraine from July 6, 2005 No 2747-IV, as amended by the law from October 3, 2017 (2005). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. No 35–36, No 37. Art. 446. Retrieved October 31, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#Text> [in Ukrainian].

7. Constitution of Ukraine from June 28 1996, 254-к/96-BP (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. No 30. Art. 141. Retrieved October 31, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

8. Kuibida R. (2008). Problema administrativnoho dohovoru u zakonodavstvi, teorii, na praktysi [The problem of administrative contract in law, theory, in practice]. *Derzhavni zakupivli*. No 12(54). 28–32. Retrieved October 31, 2021 from <https://www.pravo.org.ua/ua/news/judiciary/2621-> [in Ukrainian].

9. Law of Ukraine on alienation of land plots, other real estate objects located on them, which are in private ownership, for public needs or for reasons of public necessity from November 17 2009, No 1559-VI. (2010). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. No 1. Art. 2. Retrieved October 31, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1559-17#Text> [in Ukrainian].

10. Suietnov Ye. P. (2013). Iurydychna pryroda uhody, shcho ukladaetsia pid chas vykupu zemelnoi dilianky ta rozmishchenoho na nii nerukhomoho maina dlia suspilnykh potreb [The legal nature of the agreement which is concluded during the purchase of the land and immovable property located on it for public needs]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu : Seriia Pravo*. No 23 (Pt. 2, Vol. 2). 63–67 [in Ukrainian].

11. Tarasov I. T. (1910). Lekcii po policejskomu (administrativnomu) pravu. Tom vtoroj. Obshhaja chast' [Lectures on police (administrative) law. Volume two. Common part]. Moscow : Pechatnja A. I. Snegirevoj [in Russian].

12. Civil Code of Ukraine from January 16 2003, No 435-IV (2003). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. No 40–44. Art. 356. Retrieved October 31, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15> [in Ukrainian].

13. Antonenko, A. (2020). Ongoing discussion regarding the correlation between expropriation and sales. *Administrative law and process*. No 2 (29). 30–43 [in English].

14. Auszug aus dem Urteil der I. öffentlichrechtlichen Abteilung vom 23. März 1988 № 114 Ib 142 i.S. Interchemie AG gegen Kanton Zug und Eidg. (1988). Retrieved October 31, 2021 from http://relevancy.bger.ch/php/clir/http/index.php?highlight_docid=atf%3A%2F%2F114-IB-142%3Ade&lang=de&type=show_document [in German].

15. Baugesetzbuch (BauGB) : vom 23. Juni 1960, Stand am 10. September 2021 (1960). Retrieved October 31, 2021 from <http://www.gesetze-im-internet.de/bbaug/BJNR003410960.html#BJNR003410960BJNG001804116> [in German].

16. Bundesgericht : Urteil vom 28. Juni 2010 № 4A_116/2010 (2010). Retrieved October 31, 2021 from https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F28-06-2010-4A_116-2010&lang=de&type=show_document&zoom=YES& [in German].

17. Bundesgesetz über die Enteignung (EntG) : vom 20. Juni 1930 № 711, Stand am 1. Januar 2021 (1930). Retrieved October 31, 2021 from <https://www.admin.ch/opc/de/classified-compilation/19300026/index.html> [in German].

18. Bundesverwaltungsgericht : Urteil vom 21. Oktober 2015 № A-4873/2014 (2015). Retrieved October 31, 2021 from <https://entscheide.weblaw.ch/cache.php?link=21-10-2015-A-4873-2014> [in German].

19. Enteignungsgesetz des Kantons Wallis : vom 08.05.2008, Stand am 1. Januar 2010 (2008). Retrieved October 31, 2021 from https://lex.vs.ch/app/fr/texts_of_law/710.1/versions/1964?all_languages=true&diff=split [in German].

20. Fleischmann, F., Boxler, A. (2019). Übungsbuch Verwaltungsrecht. Repetitionsfragen, Übungsfälle und bundesgerichtliche Leitentscheide. 3., überarbeitete Auflage. Zürich: Orell füssli Verlag [in German].

21. Gesetz über das Verfahren in Expropriationsfällen des Fürstentums Liechtenstein: vom 23. August 1887, in der Fassung vom 1959 (1887). Retrieved October 31, 2021 from <https://www.gesetze.li/konso/1887004000> [in German].

22. Gesetz über die Enteignung des Kantons Bern : vom 03.10.1965, Stand am 01. Januar 2011 (1965). Retrieved October 31, 2021 from <https://www.belex.sites.be.ch/frontend/versions/563?locale=de> [in German].

23. Heintzen, M. (2003). Der verwaltungsrechtliche Vertrag : Vorlesung. Grundkurs Öffentliches Recht III – Allgemeines Verwaltungsrecht. Retrieved October 31, 2021 from https://www.jura.fu-berlin.de/fachbereich/einrichtungen/oeffentliches-recht/lehrende/heintzenm/veranstaltungen/archiv/0203ss/v_GK_OER_III/030617_vorlesung.pdf [in German].

24. Kley, A. (1998). Grundriss des Liechtensteinischen Verwaltungsrecht. Vaduz: Liechtensteinische Akad. Ges. [in German].

25. Labský J., Dudák V. & Partners. (2017). Proces vyvlastnění v českém právním řádu (1. část). Retrieved October 31, 2021 from <https://stavba.tzb-info.cz/normy-a-pravni-predpisy-hruba-stavba/16546-proces-vyvlastneni-v-ceskem-pravnim-radu> [in Czech].

26. Löher, A. (2009). Der öffentlich-rechtliche Vertrag, §§ 54 ff. VwVfG : Übung zu Vorlesungen im Verwaltungsrecht. Retrieved October 31, 2021 from https://www.uni-trier.de/fileadmin/fb5/prof/OEF005/Andrea_Verwaltungsrecht_Fall_8/D_OER_Vertrag.pdf [in German].

27. Öffentlich-rechtlicher Vertrag über Kosten der Fleischbeschau : Urteil von VG Sigmaringen 1. Kammer vom 16.07.2001, Az. 1 K 2682/99 (2001). Retrieved October 31, 2021 from <https://www.landesrecht-bw.de/jportal/?quelle=jlink&docid=MWRE101220300&psml=bsbawueprod.psml&max=true&doc.part=L&doc.norm=all> [in German].

28. Ruch, A. (2009). Einführung in das öffentliche Recht : Skript zu dem Vorlesungen. Grundzüge des Rechts Teil II. Zürich: Eidgenössische Technische Hochschule Zürich. Retrieved October 31, 2021 from http://webarchiv.ethz.ch/ruch/ruch/skripte/Einf_oeff_Recht090113_nachgefuehrt.pdf [in German].

29. Schädler, E. (2018). Art. 35. Kommentar zur liechtensteinischen Verfassung : Online-Kommentar / P. Bussjäger, A. Gamper, L. Langer, E. Schädler, P. M. Schiess Rütimann; Liechtenstein-Institut (Hrsg.) (bearb.). Biederm. Retrieved October 31, 2021 from https://verfassung.li/Art._35#a.29_Verfahren [in German].

30. Schweizerische Bundesgericht (2016). I. öffentlich-rechtliche Abteilung : Urteil vom 10. August 2016 № 1C_613/2015. Retrieved October 31, 2021 from https://www.bger.ch/ext/eurospider/live/de/php/aza/http/index.php?highlight_docid=aza%3A%2F%2F10-08-2016-1C_613-2015&lang=de&type=show_document&zoom=YES& [in German].

31. Thüringer Verwaltungsverfahrensgesetz (ThürVwVfG) in der Fassung der Bekanntmachung vom 1. Dezember 2014 (2014). Retrieved October 31, 2021 from <http://landesrecht.thueringen.de/jportal/?quelle=jlink&query=VwVfG+TH&psml=bsthueprod.psml&max=true&aiz=true#jlr-VwVfGTH2014pG13> [in German].

32. Verwaltungsverfahrensgesetz (VwVfG) : vom 25.05.1976, Stand am 04. Mai 2021 (1976). Retrieved October 31, 2021 from <https://www.gesetze-im-internet.de/vwvfg/VwVfG.pdf> [in German].

33. Wille, H. (2004). Liechtensteinisches Verwaltungsrecht. Ausgewählte Gebiete. *Liechtenstein Politische Schriften*. Band 38. Schaan: Verlag der Liechtensteinischen Akademischen Gesellschaft [in German].

ADMINISTRATIVE CONTRACT IN THE PROCEDURE OF THE UNFORCED EXPROPRIATION: JUSTIFICATION AND ADVISABILITY OF THE IMPLEMENTATION

Anastasia Antonenko,

*Postgraduate Student at the Department of Administrative Law and Process
Institute of Law of Taras Shevchenko National University of Kyiv*

orcid.org/0000-0003-2421-7768

AntonenkoA@mail.univ.kiev.ua

Purpose. *The purpose of the article is justification of the concept of the contract of redemption as an administrative contract and proving of the advisability of its implementation in Ukrainian procedure of the unforced expropriation.*

Methods. *The research methodology consists of general and special methods of scientific cognition, including comparative and legal, systematic and structural methods, deduction, induction, analysis, synthesis, etc.*

Results. *Main Features of administrative contracts, which are determined on the normative and scientific levels, are compared with features of the contract of redemption for public needs in the first part of the article. As a result the compliance of the contract of redemption with the requirements for administrative contracts is approved.*

Certain criteria according to which scholars and courts of European states classify the expropriation contract as administrative-legal are highlighted in the second part of the article. This allowed to further emphasizing the affiliation of the contract of redemption to administrative contracts.

The place of the expropriation contract at the system of administrative contracts of certain European states is considered in the third part of the article. It is highlighted one of the features of the expropriation procedure, according to which expropriation contract radically is different from private law agreements and which related to the possibility of concluding a partial agreement.

Conclusions. *In the conclusions to the article it is summarized that the contract of redemption as an idea, a concept, which is enshrined in Part 3 of Art. 153 of the Civil Code of Ukraine and follows from the essence of the expropriation procedure, belongs to administrative contracts, which is confirmed by the analysis and full compliance of its features with the features of administrative contracts in domestic and foreign theory of administrative law, as well as analysis of regulations, judicial practice and legal doctrine of European countries, especially Germany, Switzerland and Liechtenstein.*

Key words: administrative contract, expropriation contract, contract of redemption for public needs, unforced expropriation, alienation of private property objects for public needs, system of administrative contracts, features of contract of redemption, features of administrative contracts.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІЦІЄЮ АВТОМОБІЛІВ-«ФАНТОМІВ» ЯК МОБІЛЬНИХ ТЕХНІЧНИХ ЗАСОБІВ У СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ДОРОЖНЬОГО РУХУ (НА ПРИКЛАДІ УКРАЇНИ)

Метою статті є визначення на основі аналізу статистичних даних, що характеризують стан дорожнього травматизму в Україні, основних причин дорожньо-транспортних пригод; проведення порівняльної характеристики наявних технічних засобів контролю швидкісного режиму руху; опис специфіки застосування підрозділами патрульної поліції пересувних (мобільних) транспортних засобів з інтегрованими системами для автоматичного контролю за безпекою (швидкісним режимом) на дорогах.

Для досягнення поставленої мети використано такі наукові методи, як критичний аналіз спеціальної літератури та конкретизація чинних вимог нормативно-правових актів в галузі забезпечення безпеки дорожнього руху щодо порядку контролю за швидкісним режимом; систематизація знань (інформації) з відкритих інтернет-ресурсів та узагальнення наявних в науково-популярних публікаціях підходів щодо вирішення піднятої проблеми в Україні та в світі.

Результати дослідження. *Визначено та проаналізовано норми чинного законодавства, які передбачають можливість здійснення фіксації порушень Правил дорожнього руху на стаціонарних постах та в автоматичному режимі. Уточнено такі категорії чинного законодавства в сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, як «система фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі», «технічні засоби (прилади контролю)», порядок їх застосування у відповідності з вимогами законодавства.*

Проведено порівняльний аналіз застосування автомобілів-«фантомів» за кордоном. Охарактеризовано тактико-технічні характеристики вітчизняних автомобілів патрульної поліції, які здійснюють контроль за швидкісним режимом дорожнього руху завдяки вмонтованим інтегрованим системам.

Конкретизовано деякі юридичної колізії, які виникають при застосуванні вище зазначених мобільних засобів для контролю за швидкісним режимом на дорогах.

Зроблено висновки про забезпечення безпеки дорожнього руху як комплексну проблему, що вимагає участі у її вирішенні на різних рівнях багатьох суб'єктів господарювання та органів виконавчої влади; відзначено різні способи контролю швидкісного режиму на дорогах (стаціонарні і мобільні технічні засоби); виділено як одне із нововведень в цій сфері застосування автомобілів-«фантомів» з інтегрованими системами контролю за швидкістю руху транспортних засобів; наявність таких автомобілів-«фантомів» дисциплінує водіїв та вимагає дотримання ними Правил дорожнього руху в будь-якому місці вулично-дорожньої мережі.

Ключові слова: патрульна поліція, Правила дорожнього руху, правопорушення, транспортні засоби, прилади контролю швидкості руху, системи фіксації адміністративних правопорушень в автоматичному режимі.

Тарас Вайда,

кандидат педагогічних
наук, доцент,
доцент кафедри
спеціальної фізичної
та вогневої підготовки
Херсонського факультету
Одеського державного
університету
внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-4355-5685
vajda2015@ukr.net

1. Вступ

Актуальність піднятої нами проблеми обумовлюється в першу чергу незадовільним станом в частині дорожнього травматизму в Україні (порівняно з європейськими державами), який бажає бути кращим. Про це свідчать невтішні статистичні дані за 2021 рік щодо кількості дорожньо-транспортних пригод (далі – ДТП; за інформацією Департаменту патрульної поліції Національної поліції України – далі НПУ). Так, всього за минулий звітний рік трапилося 24521 ДТП із загиблими та/або травмованими, в яких отримали травми 29738 осіб та 3238 громадян загинуло (Статистика за 2021 рік, ДПП НПУ, 2022).

Проведений аналіз масиву статистичних даних в сфері забезпечення БДР та їх узагальнення показує, що найбільше смертей і травм на дорозі пов'язано саме з перевищенням швидкості транспортних засобів. Наприкладі 2021 року: з причини перевищення безпечної швидкості трапилося 9 466 випадків ДТП із загиблими та/або травмованими особами, з яких у 1 646 осіб загинули та 11 632 учасників дорожнього руху були травмовані (кількість загиблих та травмованих осіб в ДТП з цієї причини порівняно з впливом інших факторів дорожнього руху є найбільшими) (Статистика за 2021 рік, ДПП НПУ, 2022). Також досить значною є кількість ДТП, які трапилися внаслідок перевищення встановленої швидкості руху (558 випадків ДТП), в яких загинули 145 осіб чи були травмовані 689 людей. Тому встановлення дієвого контролю уповноваженими органами та підрозділами НПУ (зокрема, патрульною поліцією) за дотриманням цього параметру дорожнього руху – запорука безпеки на дорогах і збережені життя багатьох громадян.

Таким чином, державою перш за все в особі Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) та безпосередньо Національною поліцією України (далі – НПУ) вживається комплекс заходів, спрямованих на зниження як аварійності на вулично-дорожній мережі, так і створення безпечних умов для всіх учасників дорожнього руху. Серед цих заходів заслуговує на увагу вивчення та впровадження передового світового досвіду щодо застосування пристроїв автоматичної

фіксації швидкісного режиму руху транспортних засобів та притягнення правопорушників Правил дорожнього руху (далі – ПДР) до відповідальності.

Метою та завданнями статті є: 1) аналіз стану дорожнього травматизму та визначення основних причин дорожньо-транспортних пригод; 2) характеристика наявних технічних засобів контролю швидкісного режиму руху; 3) розгляд специфіки застосування підрозділами патрульної поліції пересувних (мобільних) транспортних засобів для контролю за безпекою на дорогах.

Для досягнення поставленої мети використано такі наукові методи, як критичний аналіз спеціальної літератури та конкретизація наявних вимог нормативно-правових актів в галузі забезпечення безпеки дорожнього руху; систематизація знань (інформації) з відкритих інтернет-ресурсів та узагальнення наявних в науково-популярних публікаціях підходів щодо вирішення піднятої проблеми.

2. Результати дослідження

2.1. Нормативно-правове забезпечення проведення автофіксації правопорушень в сфері дорожнього руху. У чинному законодавстві визначено ряд норм, які передбачають можливість здійснення фіксації порушень ПДР (ПДР, 2021) не тільки на стаціонарних постах, а й в автоматичному режимі. Так, статтею 222 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що органи НПУ розглядають справи про такі адміністративні правопорушення, як порушення ПДР, правил, що забезпечують безпеку руху транспорту, правил користування засобами транспорту; статті 279¹-279³ цього ж нормативно-правового акта визначають порядок розгляду справ про адміністративні правопорушення у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху (надалі – БДР), зафіксовані в автоматичному режимі (КУпАП, 1984).

Серед повноважень НПУ (п. 5 ч. 1 статті 16, п. 8 та 11 ч. 1 статті 23, п. 4 ч. 2 статті 25, п. 8 ч. 1 статті 26, ч. 1 статті 27 в сфері забезпечення БДР передбачено ведення (збирання, накопичення мультимедійної інформації (фото, відео-, звукозапис)) та застосування технічних приладів і технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, засобів фото- і кінозйомки, відеозапису (п. 9 статті 31 як превентивний поліцейський захід; стаття 40 щодо порядку застосування вищезазначених технічних засобів) Закону України (надалі – ЗУ) «Про Національну поліцію»), а також та використання баз (банків) даних, обмін інформацією між Міністерством внутрішніх справ України (надалі – МВС України), поліцією та іншими центральними органами виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) через Міністра внутрішніх справ України; у випадках, визначених законом, здійснює провадження у справах про адміністративні правопорушення, приймає рішення про застосування адміністративних стягнень та забезпечує їх виконання; регулює дорожній рух та здійснює контроль за дотриманням ПДР його учасниками та за правомірністю експлуатації транспортних засобів на вулично-дорожній

мережі; здійснює інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав та міжнародними організаціями; поліція наповнює та підтримує в актуальному стані бази (банки) даних, що входять до єдиної інформаційної системи МВС України, стосовно осіб, які скоїли адміністративні правопорушення, провадження у справах за якими здійснюється поліцією; поліція має безпосередній оперативний доступ до інформації та інформаційних ресурсів інших органів державної влади за обов'язковим дотриманням ЗУ «Про захист персональних даних» (ЗУ «Про НПУ», 2015; ЗУ «Про захист персональних даних», 2010).

У статті 52¹ ЗУ «Про дорожній рух» передбачено серед повноважень МВС України у сфері забезпечення БДР ведення Реєстру адміністративних правопорушень у сфері БДР, в статті 523 цього ж нормативно-правового акту визначено серед завдань НПУ у цьому напрямі – безпосереднє забезпечення БДР; інформування учасників дорожнього руху про фіксацію фактів правопорушень у сфері БДР в автоматичному режимі (ЗУ «Про дорожній рух», 1993).

Постановою КМУ від 10 листопада 2017 року № 833 (із змінами станом на 30.05.2020) «Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі» визначено такі поняття, як:

1) «система фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі (далі – система)» – взаємопов'язана сукупність технічних засобів (приладів контролю), програмних і апаратних засобів обробки отриманих за допомогою технічних засобів (приладів контролю) інформаційних файлів та метаданих, обміну з використанням телекомунікаційних мереж інформацією, необхідною для реалізації організаційних і процесуальних заходів під час здійснення контролю за дотриманням ПДР його учасниками, що функціонує в єдиній інформаційній системі МВС (далі – єдина інформаційна система);

2) «технічні засоби (прилади контролю)» – пристрої, що дають змогу в автоматичному режимі здійснювати виявлення та фотозйомку або відеозапис подій, що містять ознаки адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР, та інформація в яких захищена згідно із законодавством про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах); передбачено порядок функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі (ПКМ «Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі, 2017).

У відповідності з вимогами статті 40 «Застосування технічних приладів та технічних засобів, що мають функції фото- і кінозйомки, відеозапису, чи засобів фото- і кінозйомки, відеозапису» ЗУ «Про Національну поліцію» поліція для забезпечення публічної безпеки і порядку може закріплювати на ... службових транспортних засобах, монтувати/розміщувати по зовнішньому

периметру доріг і будівель автоматичну фото- і відеотехніку, а також використовувати інформацію, отриману із автоматичної фото- і відеотехніки, що знаходиться в чужому володінні, з метою: 1) попередження, виявлення або фіксування правопорушення, охорони громадської безпеки та власності, забезпечення безпеки осіб; 2) забезпечення дотримання Правил дорожнього руху. Ця інформація про змонтовану/розміщену автоматичну фототехніку і відеотехніку повинна бути розміщена на видному місці (ЗУ «Про НП», 2015).

За способом і місцем установлення та використання технічні засоби (прилади контролю) для контролю за БДР можуть бути:

1) стаціонарними, що монтуються/розміщуються на штучних спорудах, технічних засобах організації (регулювання) дорожнього руху, інженерному облаштуванні автомобільних доріг, вулично-дорожній мережі населених пунктів, будівлях та використовуються в безперервному режимі;

2) мобільними (рухомими), що монтуються/розміщуються уповноваженими органами (підрозділами) НПУ на автомобільних дорогах та використовуються протягом обмеженого періоду часу шляхом періодичної зміни місць їх установлення, а також на службових транспортних засобах Національної поліції – патрульні автомобілі поліції під прикриттям (так звані автомобілі-«фантоми»¹) (ПКМУ «Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі», 2017).

2.2. Стан запровадження мобільних транспортних засобів з системами контролю швидкісного режиму. На практиці з метою посилення боротьби з таким негативним явищем, як перевищення встановлених швидкісних режимів (перш за все в населених пунктах), в Україні з 25 січня 2022 року розпочали патрулювання та здійснення автоматичного контролю за станом БДР на дорогах поліцейські автомобілі-«фантоми» НПУ без номерних та розпізнавальних знаків – пересувні комплекси фіксації швидкості автомобілів під час руху, які можуть фіксувати рухомі цілі-автопорушники швидкісного режиму (Маркіна, 2022). «Фантомами» називають спеціальні автомобілі патрульної поліції, які не мають розпізнавальних знаків та зовнішньо не відрізняються від звичайних транспортних засобів на дорозі. Поліцейські автомобілі-«фантоми» введено як засоби автоматичної фіксації правопорушень не для збільшення кількості штрафів, а для попередження перш за все самих ДТП. Зокрема, в перший день роботи чотирьох автомобілів-фантомів з їх участю було складено біля 1000 адміністративних протоколів.

2.3. Будова автомобілів-фантомів та принцип роботи системи автофіксації правопорушень у сфері БДР. Державне агентство інфраструктурних проєктів

¹ Фантом або Phantom (фр. *fantôme* < лат. *phantasma* < др.-гр. *φάντασμα* «явище; примара») – 1) привид, примара, ілюзія; образ когось або чогось: душа людини, істота, предмет; зазвичай, з минулого. Прикладами можуть служити «поїзди-примари» і «кораблі-примари» (для прикладу, «Летючий голландець»); 2) модель людського або тваринного тіла (чи його частини) натурального розміру, що служить наочним приладдям у навчальному закладі, є експонатом у музеї тощо.

в кінці 2021 року закупило чотири автомобілі-«фантоми» з комплексами фіксації порушень у попутному та зустрічному напрямках. Як зазначається в системі електронних закупівель ProZorro, чотири автомобілі коштували 3,95 млн грн. У 2022 році планується придбати додатково 30 таких автомобілів, а в 2023 році – ще 110 одиниць. Загалом упродовж наступних трьох років планується закупити 300 патрульних автомобілів-«фантомів». Їх використовуватимуть у всіх містах, де є патрульна поліція (Маркіна, 2022).

Поліцейські транспортні засоби-«фантоми» створено на базі легкового автомобіля моделі «Skoda Kodiah» (повнопривідний кросовер білого, сірого або чорного кольорів з автоматичною коробкою передач та об'ємом двигуна не менше 2 л). Судячи з опису тендерної закупівлі, традиційних *проблискових маячків* на даху автомобілів немає – спеціальні світлові сигнальні пристрої синього та червоного кольорів встановлені під захисною решіткою радіатора на передньому бампері, у салоні автомобіля перед вітровим склом на силіконовому тримачі та на задньому склі. Усі світлові пристрої можуть працювати одночасно. Також правоохоронець може скористатися гучномовцем.

Поліцейські автомобілів-«фантомів» не зупиняють транспортні засоби, які порушують швидкісний режим. Правоохоронці можуть вдаватися до цього заходу лише в окремих випадках – при виявленні значного порушення ПДР і якщо аварійна ситуація загрожуватиме безпеці інших учасників дорожнього руху. При цьому на поліцейському транспортному засобі вмикаються проблискові синьо-червоні маячки (розміщені під решіткою радіатора) для зупинки водія-порушника та для демонстрації присутності поліцейського на місці ДТП.

За всіма іншими параметрами ззовні автомашини-«фантоми» нічим не відрізнятимуться від зовнішнього вигляду решти автомобілів в транспортному потоці.

Складний програмно-апаратний комплекс, який встановлено на такому автомобілі патрульної поліції, дозволяє фіксувати адміністративні правопорушення в автоматичному режимі. У цих транспортних засобах встановлені радары, які під час руху фіксуватимуть швидкість транспортних засобів (одночасно до 50 цілей), які рухаються як у попутному напрямку, так і в зустрічному. Спецтранспорт також обладнаний відеокамерою, що дає можливість водію подивитися повтор свого правопорушення на місці.

Крім фіксації порушення швидкості руху автомобілів, які їдуть у попутному або зустрічному напрямках, комплекси інтегрованої системи контролю швидкості зможуть автоматично зчитувати, розпізнавати та перевіряти інформацію про рухомі транспортні засоби у пошукових реєстрах (базах даних) МВС/НПУ. Зокрема, система зможе перевіряти номерні знаки-двійники і знищені знаки, виявляти автомобілі, що перебувають у розшуку поліції та по лінії Державної виконавчої служби України.

Спеціальний комплекс, який вмонтовано у автомобіль-«фантом», налаштований на сканування правопорушень під час руху самого автомобіля-«фантому». У випадку фіксації порушення ПДР вмикаються спеціальні сигнали синього

та червоного кольору й автомобіль порушника зупиняється. Правопорушення припиняється, а водія притягують до відповідальності.

Для цього при автоматичній фіксації автомобілем-фантомом порушень на дорозі дані відправляються у систему автоматичної фіксації – автоматично формується постанова про адміністративне правопорушення, уповноважений поліцейський виносить адміністративну постанову з накладенням кваліфікованого електронного підпису. При цьому постанову підробити неможливо.

Таким чином, *головною відмінністю* нововведеної системи контролю за станом БДР (мобільних технічних засобів) від інших пристроїв є те, що: 1) сертифікована апаратура буде фіксувати порушення під час руху і без попередження водіїв-правопорушників; 2) водії не будуть знати, в якому місці їх чекатиме перевірка, і тому не зможуть завчасно до локальної ділянки знизити швидкість для уникнення покарання. Отже, єдиний спосіб уникнути штрафу – не порушувати правила дорожнього руху. Саме наявність цих автомобілів-«фантомів» на дорозі і розуміння водіїв, що такий спецтранспорт поліції може так само рухатись у потоці транспорту, і у випадку виявлення правопорушення автоматично відреагувати на нього буде дисциплінувати водіїв, спонукати постійно дотримуватися ПДР на будь-якій ділянці дороги.

Поліцейські, які несуть службу у автомобілях-«фантамах», перебувають у форменому одязі, з усіма атрибутами однострою поліцейського (нагрудний знак, пагони, шеврони, нагрудна камера тощо).

Юридична компанія «Міллер» оприлюднила номери чотирьох легкових автівок-«фантомів»: КА 0225 СВ, КА 2851 СЕ, КА 2896 СЕ, КА 2096 СЕ. Зазначається, що це Skoda Kodiaq сірого кольору (Сорока, 2022). Разом із тим, як показує практика, наявність цієї інформації ніяк не впливає на динамічну ситуацію на дорозі, оскільки у водіїв немає часу для відслідковування усіх аналогічних моделей легкових автомобілів цієї моделі у транспортному потоці (один з них протягом перших 15 днів сам потрапив в незначне ДТП).

У деяких країнах як альтернативу на автомобілях-фантамах використовують знімний пробісковий маячок, що кріпиться на даху автомобіля за допомогою магніту. «Фантомні» автопатрулі працюють у деяких країнах Євросоюзу – в Іспанії, Польщі, Словаччині, Литві, Німеччині, на Кіпрі. У Польщі це BMW, які, на відміну від інших поліцейських машин KIA, не мають жодних розпізнавальних знаків.

2.4. Історичний аналіз щодо запровадження поліцейських автомобілів-«фантомів» для контролю за станом швидкісного режиму. У 1971 році (за свідченням New York Times) у США проходив успішно експеримент в підрозділах американської поліції (Рихліцький, 2022). Упродовж чотирьох років у цій країні близько 6 тис автомобілів було оснащено комп'ютерним електронним приладом Vascar. Він дозволяв фіксувати швидкість автомобіля, який наближався до поліцейського транспортного засобу ззаду, проїжджав повз нього чи їхав назустріч.

З того часу минуло п'ятдесят років і такі пристрої стали використовувати в поліцейських підрозділах України. На початку експерименту у січні 2022 року випустили на дороги лише чотири тестових автомобіля (впродовж року планується ще тридцять одиниць такого спецтранспорту), в 2023 році – сто десять одиниць, а їх загальна кількість зросте до трьохсот одиниць. Особливістю таких спецавтомобілів поліції є те, що вони не вирізнятимуться із загального потоку, а пересічні водії не знатимуть про їхнє місце перебування. Українська поліція досі не використовувала пристрої для автоматичної фіксації порушень безпосередньо з поліцейського автомобіля, хоча історія із застосуванням різноманітних технічних засобів в Україні досить багата.

Втім, поведінку водіїв щодо дотримання ПДР за кордоном та в Україні порівнювати складно. Як показує досвід застосування камер автофіксації порушень ПДР, їх кількість (порушень – *уточнено нами*) з часом почала стрімко зменшуватися. Законодавчо така новація щодо динамічного контролю за перевищенням швидкості руху в Україні була дозволена в 2020 році (ПДР, 2021; КУпАП, 1984; ЗУ «Про НПУ», 2015; ЗУ «Про захист персональних даних», 2010; ЗУ «Про дорожній рух», 1993; ПКМ «Про функціонування системи фіксації адмін. правопорушень у сфері забезпечення БДР в автоматичному режимі», 2017).

Доцільно згадати досвід використання на дорогах працівниками Державної автомобільної інспекції (*далі* – ДАІ) російських приладів фіксації швидкості руху «Візир», за допомогою яких правоохоронці могли фіксувати порушників швидкісного режиму на камеру. Водіїв штрафували без зупинки автомобіля, розсилаючи згодом так звані «листи щастя» разом з фотодоказом правопорушення. Основним недоліком їх використання в системі забезпечення БДР було те, що ці пристрої не були сертифіковані в Україні, тож штраф можна було досить легко оскаржити в суді (Рихліцький, 2022). Щоправда, процедура оскарження зазвичай коштувала більше (судовий збір, послуги адвоката, експертизи тощо), ніж сума штрафу, тому більшість водіїв справно сплачували штрафи. Така система фіксації порушень швидкісного режиму існувала до 2010 року, доки після хвилі судових позовів підрозділи ДАІ вирішили відмовитися від приладів «Візир».

Новий виток активізації НПУ щодо фіксації порушень швидкості транспортних засобів розпочався у 2018 році, коли оновлена патрульна поліція отримала американські лазерні вимірювачі швидкості з режимом відеофіксації TruCam. Ці пристрої здатні зафіксувати перевищення автомобілем швидкості руху в загальному потоці транспорту на віддалі понад 1 км.

Згодом розпочався етап застосування стаціонарних пристроїв, які здійснювали автофіксацію порушень транспортними засобами швидкісного режиму. У тестовому режимі на стаціонарному поліцейському посту систему «Гарпун» запустили в липні 2020 року (Дніпропетровська область). Кілька разів запуск такої системи переносили і повноцінно впровадили її лише у Києві та Київській області. Загалом було встановлено сорок п'ять таких камер, з них 20 – у столиці України. У перший день роботи система зафіксувала

понад 57 тисяч порушень, хоча вже за тиждень їх кількість зменшилася на третину. За перший місяць роботи камер статистика перевищень швидкості продовжувала зменшуватися і в кінці червня становила 13,3 тис. випадків. Достовірних причин цієї тенденції складно визначити – чи то водії почали менше порушувати, чи просто запам'ятали місця встановлення камер фіксації правопорушень (Рихліцький, 2022). Крім того, інформація про місця їх розташування розміщена на сайті МВС і навіть нанесена на Google-карту, а спеціальні мобільні додатки (наприклад, Waze) попереджають водіїв про наближення до цих камер; ділянки доріг з камерами позначені відповідними дорожніми знаками, тож уважні водії, які їздять з перевищенням швидкості, можуть легко уникати штрафів, гальмуючи завчасно в потрібному місці.

Водночас перехитрити нову мобільну систему фіксації швидкості, яка встановлена на автомобілях-«фантомах», буде складніше, тож держава або отримає більш дисциплінованих водіїв, або в крайній мірі збільшиться надходження коштів до бюджету за рахунок сплати штрафів за перевищення швидкості.

2.5. Деякі проблемні аспекти застосування автомобілів-«фантомів». Згідно з вимогами ЗУ «Про Національну поліцію», поліція для забезпечення публічної безпеки й порядку дійсно може закріплювати на службових транспортних засобах без розпізнавальних знаків техніку для фото- та відеофіксації порушень. Так, у ч. 2 статті 40 цього нормативно-правового акта вказано, що інформація про змонтовану/розміщену фото- і відеотехніку, технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень (в тому числі, наприклад, й радіаційних, хімічних, біологічних та ядерних загроз) *має бути розміщена на видному місці* (ЗУ «Про НП», 2015). Таким чином, відповідно до чинного законодавства на пересувних комплексах фіксації на видному місці має бути розміщена інформація про технічні засоби з виявлення та/або фіксації правопорушень.

Такою інформацією згідно з вимогами ПДР є інформаційно-вказівний знак 5.76 «Автоматична відеофіксація порушень Правил дорожнього руху», який позначає початок або протяжність ділянки доріг (при розміщенні відповідної таблички), де можна здійснювати контроль за порушенням ПДР за допомогою спеціальних технічних та/або електронних засобів (ПДР, 2021; Арсірій, 2022).

Разом із тим у законодавстві України *недостатньо чітко визначено порядок застосування мобільних засобів фіксації швидкості*: 1) немає конкретного визначення стандартів (вимог) щодо змісту, розміру та конкретних місць розміщення інформації про технічні засоби з виявлення та/або документування правопорушень на пересувних комплексах фіксації порушень швидкості; 2) пересічним громадянам не зрозуміло, як під час проведення поліцією превентивних заходів має виконуватися повідомлення правоохоронцями особи

Рис. 1. Інформаційно-вказівний знак 5.76

про їх причини (ч. 2 статті 31 ЗУ «Про Національну поліцію»); 3) дійсно, поліція може розміщувати на службових автомобілях, у тому числі «фантомах», фото- та відеотехніку, але зазначені норми, по-перше, дозволяють розміщувати лише саме фото- та відеотехніку, а про використання техніки, яка фіксує швидкість, цією нормою не передбачено; 4) для законного використання зазначеної фото- та відеотехніки автомобіль-«фантом» має рухатися виключно в межах дії знаку 5.76 «Автоматична відеофіксація порушень Правил дорожнього руху», тобто на визначеній ділянці дороги, а не в будь-якому іншому місці. Відповідно до інструкції МВС України взагалі не передбачено встановлення будь-яких приладів на службові автомобілі патрульної поліції для фіксації порушень ПДР (ЗУ «Про НП», 2015; Арсірій, 2022).

Таким чином, діяльність вищезазначених автомобілів-«фантомів», з точки зору правозахисників, незаконна, а отже, і постанови про притягнення до адміністративної відповідальності, які винесені на підставі отриманої із таких приладів інформації, є протиправними. Однак треба розуміти, що визнати постанову протиправною та скасовувати її може тільки суд, а в судді може бути зовсім інше бачення цієї юридичної колізії (Арсірій, 2022).

3. Висновки

Отже, провівши аналіз спеціальної літератури, систематизувавши інформацію звідкритих інтернет-ресурсів та вимог нормативно-правових актів щодо регламентації вирішення піднятої нами проблеми, можемо зробити деякі узагальнення.

Безпека дорожнього руху – це комплексна проблема, участь у вирішенні якої беруть на різних рівнях багато суб'єктів господарювання та органів виконавчої влади (Вайда, 2012).

Забезпечення дотримання безпеки дорожнього руху здійснюється різними способами, в тому числі й за допомогою систем, які встановлені на стаціонарні опори та в мобільні транспортні засоби.

У сучасних умовах одним із нововведень в сфері забезпечення БДР є застосування автомобілів-«фантомів», які мають інтегровані системи контролю за швидкістю руху транспортних засобів. Переваги зазначеної системи полягають в тому, що водії не знають місця та часу перевірки швидкості їх руху, єдиний спосіб уникнути штрафу – не порушувати правила.

Таким чином, сама наявність автомобілів-«фантомів» на дорозі і розуміння водіями тощо, що такий спеціальний транспортний засіб може рухатись у загальному потоці транспорту та оперативно відреагувати на вчинене правопорушення дисциплінує водіїв та вимагає дотримання Правил дорожнього руху у будь-якому місці вулично-дорожньої мережі.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку можуть бути такі проблеми, як удосконалення профілактичної роботи з водіями-порушниками швидкісного режиму; підвищення рівня культури водіння у вітчизняних водіїв; усунення юридичних колізій у процесуальних аспектах щодо застосування систем мобільного контролю швидкісного режиму.

Список використаних джерел:

1. Статистика за 2021 рік / Департамент патрульної поліції НПУ. URL: <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> (дата звернення: 21.02.2022).
2. Про Правила дорожнього руху : постанова Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 р. № 1306 (зі змінами та доповненнями в редакції станом на 01.11.2021). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF/paran16#n16> (дата звернення: 16.02.2022).
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07 грудня 1984 року № 8073-X (зі змінами і доповненнями станом на 05.01.2022). URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10> (дата звернення: 06.01.2022).
4. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (зі змінами в редакції від 01.01.2022). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 04.02.2022).
5. Про захист персональних даних : Закон України від 01 червня 2010 року № 2297-VI (в редакції від 12.01.2022). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (дата звернення: 06.02.2022).
6. Про дорожній рух : Закон України від 30 червня 1993 року № 3353-XII (в редакції від 01.01.2022). URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3353-12> (дата звернення: 06.02.2022).
7. Про функціонування системи фіксації адміністративних правопорушень у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху в автоматичному режимі : постанова Кабінету Міністрів України від 10 листопада 2017 року № 833 (зі змінами станом на 30.05.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.02.2022).
8. Маркіна А. На дорогах України появились полицейские «фантомы». URL: <https://www.rupor.info/news/184487/na-dorogah-ukrainy-poyavilis-politseyskie-fantomy/> (дата звернення: 13.02.2022).
9. Сорока М. «Фантомы» на дорогах / Міллер, юридична компанія. URL: <https://www.facebook.com/millerlawfirm/> (дата звернення: 05.02.2022).
10. Рихліцький В. Камери – це ще не все. Як автофантоми будуть ловити порушників. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/14/669126/> (дата звернення: 05.02.2022).
11. Арсірій А. Чи законні таємні «фантомы» на дорогах України: важливі нюанси, які мають знати водії. URL: https://24tv.ua/zakonni-tayemni-fantomi-dorogah-ukrayini-vazhlivi-ukrayina-novini_n1863133 (дата звернення: 12.02.2022).
12. Вайда Т. С. Основи керування автомобілем і безпека дорожнього руху. *Методика проведення занять з автомобільної підготовки* : навчально-методичний посібник для викладачів та курсантів ВНЗ МВС України / Тарас Степанович Вайда, Віктор Петрович Маковій, Наталія Володимирівна Шахман. 2-е вид., розшир. та доповн. Харків : Харків юридичний, 2012. 515 с.
13. Вайда Т. С. Професійна етика водія та культура водіння. *Методика проведення занять з автомобільної підготовки* : навчально-методичний посібник для викладачів та курсантів ВНЗ МВС України. видання друге, доповнене. Харків : Харків юридичний, 2013. 264 с.

References:

1. Statystyka za 2021 rik [Statistics of the 2021] / Departament patrolnoi policii NPU. Retrieved from <http://patrol.police.gov.ua/statystyka/> (accessed: 21.02.2022) [in Ukrainian].
2. Pro Pravyla dorozhnogo rukhu [About traffic rules] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 zhovtnia 2001 roku (iz zminamy ta dopovnenniamy stanom na 01.11.2021). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1306-2001-%D0%BF/paran16#n16> (accessed: 16.02.2022) [in Ukrainian].

3. Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia [Code of Ukraine on Administrative Offenses] : Zakon Ukrainy vid 07 hrudnia 1984 roku № 8073-X (iz zminamy i dopovnenniamy stanom na 05.01.2022. Retrieved from <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=80731-10> (accessed: 06.01.2022) [in Ukrainian].

4. Pro Natsionalnu politciiu [On the National Police] : Zakon Ukrainy vid 02 lypnia 2015 roku № 580-VIII (iz zminami vid 01.01.2022). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (accessed: 04.02.2022) [in Ukrainian].

5. Pro zakhyst personalnykh danykh [Personal data protection] : Zakon Ukrainy vid 01 chervnia 2010 roku № 2297-VI (v redaktsii vid 12.01.2022). Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17> (accessed: 06.02.2022) [in Ukrainian].

6. Pro dorozhnii rukh [On traffic] : Zakon Ukrainy vid 30 chervni 1993 roku № 3353-XII (v redaktsii vid 01.01.2022). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3353-12> (accessed: 06.02.2022) [in Ukrainian].

7. Pro funktsionuvannia systemy fiksatsii administratyvnykh pravoporushen u sferi zabezpechennia bezpeky dorozhnogo rukhu v avtomatychnomu rezhymi [On the functioning of the system for recording administrative offenses in the field of road safety in automatic mode] : postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 lystopada 2017 roku № 833 (iz zminamy stanom na 30.05.2020). Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/833-2017-%D0%BF#Text> (accessed: 05.02.2022) [in Ukrainian].

8. Markina, A. (2022). Na dorohakh Ukrainy poivaylyis politseiskie «fantomy» [Police «phantoms» appeared on the roads of Ukraine]. Retrieved from <https://www.rupor.info/news/184487/na-dorogah-ukrainy-poyavilis-politseyskie-fantomy/> (accessed: 13.02.2022) [in Ukrainian].

9. Soroka, M. (2022). «Fantomy» na dorohakh [«Phantoms» on the roads] // Miller, iurydychna kompaniia. Retrieved from <https://www.facebook.com/millerlawfirm/> (accessed: 05.02.2022) [in Ukrainian].

10. Rykhlitskyi, V. (2022). Kamery – tse shche ne vse. Yak avtofantomy budut lovyty porushnykiv [Cameras are not everything. How autophantoms will catch violators]. Retrieved from <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/12/14/669126/> (accessed: 05.02.2022) [in Ukrainian].

11. Arsirii, A. (2022). Chy zakonni taiemni «fantomy» na dorohakh Ukrainy: vazhlyvi niuansy, yaki maiut znaty vodii [Are secret «phantoms» legal on the roads of Ukraine: important nuances that drivers should know]. Retrieved from https://24tv.ua/zakonni-tayemni-fantomi-dorogah-ukrayini-vazhlivi-ukrayina-novini_n1863133 (accessed: 12.02.2022) [in Ukrainian].

12. Vaida, T. S., Makovii, V. P., Shakhman, N. V. (2012). Osnovy keruvannia avtomobilem i bezpeka dorozhnogo rukhu. *Metodyka provedennia zaniat z avtomobilnoi pidhotovky* [Basics of driving and road safety. Methods of conducting classes on automotive training]. Kharkiv : Kharkiv yurydychnyi, 2012. 515 s. [in Ukrainian].

13. Vaida, T.S. (2013). Profesiyna etyka vodiya ta kultura vodinnia. *Metodyka provedennia zaniat z avtomobilnoi pidhotovky* [Professional ethics of the driver and driving culture. Methods of conducting classes on automotive training]. Kharkiv : Kharkiv yurydychnyi, 2013. 264 s. [in Ukrainian].

PECULIARITIES OF USE BY THE POLICE OF “PHANTOM”-CARS AS MOBILE TECHNICAL MEANS IN THE ROAD SAFETY SYSTEM (ON THE EXAMPLE OF UKRAINE)

Vaida Taras,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Special Physical and Fire Training at the Kherson Faculty Odessa State University of Internal Affairs

orcid.org/0000-0002-4355-5685

vajda2015@ukr.net

The purpose of the article is to determine on the basis of the analysis of statistical data characterizing the state of road injuries in Ukraine, the main causes of road accidents; conducting a comparative description of existing technical means of speed control; description of the specifics of the use of removable (mobile) vehicles with integrated systems for automatic safety control (speed mode) on the roads by patrol police units.

To achieve this goal, scientific methods were used, such as critical analysis of special literature and specification of current requirements of regulations in the field of road safety to control the speed limit; systematization of knowledge (information) from open Internet resources and generalization of existing approaches in popular science publications to solve the raised problem in Ukraine and in the world.

Results. *The norms of the current legislation have been determined and analysed, which provide the possibility of fixing violations of traffic rules at stationary posts and in automatic mode. Such categories of current legislation in the field of road safety, as “system for recording administrative offenses in the field of ensuring SRT in automatic mode”, “technical means (control devices)”, the procedure for their application in accordance with the law.*

A comparative analysis of the use of “phantom” cars abroad was conducted. The tactical and technical characteristics of domestic patrol police vehicles, which control the speed of traffic due to the built-in integrated systems, are characterised.

Some legal collisions that arise when using the above-mentioned mobile devices to control the speed limit on the roads are concretised.

Conclusions *were made on ensuring road safety as a complex problem that requires participation in its solution at various levels of many business entities and executive bodies; different ways of speed control on roads (stationary and mobile technical means) are noted; highlighted as one of the innovations in this area the application of “phantom” cars with integrated speed control systems; the presence of such “phantom” cars disciplines drivers and requires to comply the traffic rules be them anywhere on the road network.*

Key words: patrol police, Traffic rules, offenses, vehicles, speed control devices, systems for recording administrative offenses in automatic mode.

СИСТЕМА СУБ'ЄКТІВ ЗАХИСТУ ПРАВ НЕПОВНОЛІТНІХ, ЩО ПРИТЯГАЮТЬСЯ ДО АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Мета статті полягає у формуванні уявлення про сучасну систему суб'єктів захисту прав неповнолітніх осіб, які притягаються до відповідальності за адміністративні правопорушення. Актуальність теми обумовлена високим рівнем вчинення адміністративних правопорушень з боку дітей та недостатньо ефективним рівнем правового забезпечення їхніх прав в адміністративно-деліктних провадженнях.

Методику дослідження утворила сукупність загальнонаукових та спеціальних методів пізнання. Зокрема, переосмислення ролі деяких суб'єктів адміністративно-деліктного провадження, наділених юрисдикційними повноваженнями, було досягнуто завдяки діалектичному методу пізнання. Метод системного аналізу було використано під час побудови системи суб'єктів забезпечення прав неповнолітніх осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. Соціологічне опитування дозволило з'ясувати ставлення фахівців у галузі права до деяких дискусійних питань функціонування зазначених суб'єктів тощо.

Результати дослідження полягають у визначенні переліку суб'єктів захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, їхньої ролі у цьому процесі. Виділено властивості та перспективи, що характеризують зазначену систему суб'єктів: завдання щодо захисту прав дітей в адміністративно-деліктних відносинах відповідні суб'єкти реалізують в межах публічного адміністрування (управління); обов'язок низки суб'єктів щодо захисту прав зазначеної категорії осіб випливає із завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення та поєднується з їхніми адміністративно-юрисдикційними повноваженнями; ювенальна спеціалізація таких учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення, як суддя, прокурор, захисник, є необхідною умовою ефективного захисту прав дитини, яка перебуває в конфлікті із законом, та забезпечення її найкращих інтересів в адміністративно-деліктних правовідносинах; для забезпечення якісної правничої допомоги захисником неповнолітньої особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, має бути лише адвокат; необхідно активізувати участь наукових, правозахисних установ та інституцій місцевих громад до пошуків та запровадження дієвих адміністративно-правових механізмів захисту прав неповнолітніх осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності.

У висновках до статті запропоновано узагальнений варіант системи основних суб'єктів захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, яких розподілено за такими групами – суб'єкти: формування політики захисту прав дітей в адміністративно-деліктних відносинах; суб'єкти, які представляють та захищають права та інтереси неповнолітньої особи у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення; які мають здійснювати захист прав неповнолітніх під час реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень у згаданому виді провадження; які мають здійснювати захист прав неповнолітніх під час виконання адміністративних стягнень чи заходів впливу; які здійснюють нагляд за виконанням законів при провадженні в справах про адміністративні правопорушення; які здійснюють запобігання порушенням прав і свобод дитини, сприяють їх поновленню.

Ключові слова: неповнолітній, права дітей, захист прав, адміністративне правопорушення, провадження, адміністративно-деліктні відносини, система, суб'єкти.

Олег Дубіна,
адвокат, аспірант
Одеського
державного університету
внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-3654-1920
Oleg.education@gmail.com

1. Вступ. Захист прав і забезпечення найкращих інтересів дитини є пріоритетною засадою формування та здійснення дружнього до дитини правосуддя (що декларується, зокрема, міжнародними стандартами), яке потребує ефективного впровадження спеціальних практик і механізмів у всіх видах юрисдикційних проваджень за участі неповнолітніх осіб, особливо, якщо йдеться про притягнення їх до юридичної відповідальності. За статистичними даними, протягом 2021 року підрозділами Національної поліції України було виявлено понад 14,3 тис. неповнолітніх осіб, які вчинили адміністративні правопорушення (Звіт про стан застосування адміністративного законодавства органами НПУ за 12 міс. 2021 року). Захист прав неповнолітніх в адміністративно-деліктних відносинах є не менш важливим аспектом реалізації дружнього до дитини правосуддя, втім, видається, що саме цим відносинам бракує уваги з боку вчених.

Аналіз останніх наукових публікацій дає можливість побачити та оцінити стан проблеми. Р.М. Опацький, досліджуючи інституціональний механізм формування та реалізації ювенальної політики в Україні, виділяє системи суб'єктів формування і окремо реалізації ювенальної політики в Україні (Опацький, 2020). О.О. Навроцький приділяє увагу особливостям діяльності державно-владних інституцій як суб'єктів забезпечення прав дитини (Навроцький, 2018). Н.В. Коломоєць на монографічному рівні приділяє увагу видам суб'єктів адміністративно-правового захисту прав дитини в Україні, їх функціям, завданням, компетенція (Коломоєць, 2019). Н.В. Лесько пропонує до уваги систему суб'єктів формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій (Лесько, 2019). М.Ю. Веселов досліджує адміністративно-правові засади функціонування системи суб'єктів ювенальної юстиції у сфері забезпечення прав дітей (Веселов, 2020). Перелік наведених праць не є вичерпним, але й цього достатньо для того, щоб зауважити, що сфера та предмет діяльності згаданих у наукових роботах суб'єктів виходить за межі захисту прав неповнолітньої особи, яка притягається до адміністративної відповідальності.

Відповідно, не кожний суб'єкт, який бере участь у забезпеченні тих чи інших прав дитини, буде мати відношення до зазначених нами правовідносин, і навпаки, роль деяких можливих суб'єктів захисту прав дитини в адміністративно-деліктному провадженні залишається поза належної уваги.

Тож метою цієї статті є формування уявлення про сучасну систему суб'єктів захисту прав неповнолітніх осіб, які притягаються до відповідальності за адміністративні правопорушення. В межах заявленої мети новизна та актуальність отриманих результатів буде залежати від успішності розв'язання таких завдань, як: систематизація даних суб'єктів, визначення особливостей та умов покращення функціонування інституційної складової захисту прав неповнолітніх в адміністративно-деліктних відносинах.

2. Матеріали та методи. Емпіричною базою дослідження стали правові акти міжнародного та українського законодавства, наукові роботи вчених у галузі адміністративного права, результати соціологічного опитування. Завдяки поєднанню загальнонаукових та спеціальних методів пізнання, зокрема діалектичного, формально-юридичного, порівняльного аналізу і синтезу, вдалося опрацювати наявний в адміністративно-правовій науці та адміністративній практиці емпіричний матеріал та отримати власні наукові висновки, що корелюються з метою та завданнями дослідження.

3. Суб'єкти захисту прав неповнолітніх в межах адміністративно-деліктного провадження. Захист прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, не означає безапеляційне їх звільнення від адміністративної відповідальності, а передбачає комплекс інституційно-правових заходів, спрямованих на компенсацію, умовно кажучи «процесуальних вад» неповнолітнього учасника адміністративно-деліктного провадження, обумовлених віковими психофізіологічними властивостями дитини. Така діяльність має чітко визначені межі у часі та просторі (від початку адміністративно-правового переслідування неповнолітнього деліквента до завершення фактичного виконання накладеного адміністративного стягнення чи іншого виховного заходу) та предмет адміністративно-правового регулювання. А відтак визначення суб'єктів захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, доцільно розпочати з кола учасників провадження у справі про адміністративне правопорушення.

По-перше, інтереси особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, і потерпілого, які є неповнолітніми, мають право представляти їхні *законні представники* (батьки, усиновителі, опікуни, піклувальники). Законне представництво у кримінальному процесі В.В. Самолук визначає як систему правових відносин, які виникають, з одного боку, між законним представником та особою, яку він представляє, а з другого – законним представником та іншими суб'єктами кримінального процесу, і направлені на реалізацію, охорону та захист суб'єктивних прав учасника, який не володіє

повною процесуальною дієздатністю (Самолук, 2005). Такі самі властивості характерні і для інституту законного представництва в адміністративно-деліктному провадженні. У провадженні у справах про адміністративні правопорушення законні представники мають право: а) знайомитися з матеріалами справи; б) заявляти клопотання; в) від імені неповнолітнього, інтереси якого вони представляють, приносити скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу.

Законний представник неповнолітнього не завжди є юридично обізнаним. Тому, враховуючи підвищений інтерес держави до забезпечення прав дітей, з метою виконання завдань адміністративно-деліктного провадження, доцільно запровадити обов'язкову участь захисника у справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх (Кимлик, 2014). Чинне українське законодавство передбачає можливість участі захисника у розгляді справи про адміністративне правопорушення. Ним може бути адвокат чи навіть інший фахівець у галузі права, який за законом має право на надання правової допомоги особисто чи за дорученням юридичної особи. Згідно з ч. 1 ст. 271 КУпАП захисник під час розгляду справи про адміністративне правопорушення має право: а) знайомитися з матеріалами справи; б) заявляти клопотання; в) за дорученням особи, яка його запросила, від її імені подавати скарги на рішення органу (посадової особи), який розглядає справу, а також мають інші права, передбачені законами України (КУпАП, 1984). Якщо ж захисником є адвокат, то він додатково наділяється правами, закріпленими у ст. 20 (ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», 2012).

Наведене дає підстави зробити такі попередні умовиводи. По-перше, участь захисника в адміністративно-деліктному провадженні щодо неповнолітньої особи, на відміну від кримінального провадження, є бажаною, але не обов'язковою умовою (і всі пропозиції науковців щодо обов'язкової участі захисника у таких провадженнях дотепер залишаються лише побажаннями). По-друге, навіть за умови бажання особи, яка притягується до адміністративної відповідальності залучити захисника, його участь за законом передбачається фактично лише з другої стадії цього виду провадження – розгляду справи про адміністративне правопорушення. І такий правовий припис не містить будь-яких виключень стосовно неповнолітніх осіб. По-третє, у разі притягнення до адміністративної відповідальності неповнолітнього у якості захисника може виступати як адвокат, так й інший фахівець у галузі права, втім, враховуючи той факт, що перелік прав, спрямованих на надання правничої допомоги своєму підзахисному, в адвоката ширше, для захисту неповнолітніх осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності, доцільно долучати саме адвокатів. По-четверте, така професійна правнича допомога для категорії «діти» з боку адвокатів за відповідним законом може бути надана на безоплатній основі. Враховуючи навіть наявні, на наш погляд, недосконалості правового регулювання участі захисника в адміністративно-деліктних провадженнях, слід

визнати важливість його ролі у захисті прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень.

Наступною групою учасників адміністративно-деліктного провадження є особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення (їх перелік визначено у ст. 255 КУпАП) та органи (посадові особи), уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (їх перелік та підвідомчість справ окреслено у гл. 17 КУпАП). Тут доречно нагадати, що всі справи про адміністративні правопорушення, вчинені особами віком від шістнадцяти до вісімнадцяти років, входять до підвідомчості районних, районних у містах, міських чи міськрайонних судів (суддів). А тому зазначені дві категорії так званих лідируючих суб'єктів адміністративно-деліктного провадження слід розділити.

Фактично всі адміністративні правопорушення, які за статистикою скоюють неповнолітні, повинні оформлювати (складати протокол про адміністративне правопорушення) уповноважені на те посадові особи органів Національної поліції (поліцейські). Роль та активна участь цих суб'єктів в адміністративно-деліктному провадженні за участю неповнолітніх виявляється вже на початковій стадії, яка складається з двох етапів (порушення адміністративної справи та адміністративне розслідування). Крім оцінки ситуації, попередньої кваліфікації правопорушення, збору та закріплення доказів у справі, під час цієї стадії уповноважені суб'єкти (як правило, поліцейські) обов'язково зобов'язані з'ясувати відомості про особу, яка притягається до адміністративної відповідальності (а у разі інкримінування правопорушення неповнолітній особі чітко встановлення її віку на час вчинення протиправного діяння набуває принципового значення), роз'яснити цій особі її процесуальні права і обов'язки, передбачені ст. 268 КУпАП, про що робиться відмітка у протоколі, сповістити батьків чи інших законних представників. Як свідчить аналіз судової практики, недотримання цих вимог тягне закономірне закриття суддею провадження у справі про адміністративне правопорушення.

Як впливає зі змісту ст. 221 КУпАП, ст. 6 Закону України «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», єдиним органом, уповноваженим розглядати справи про адміністративні правопорушення, вчинені неповнолітніми особами, є суд. Суди всіх рівнів складають єдину судову систему, в якій кожен суд за характером своєї діяльності, наданими йому повноваженнями виступає як специфічний державний орган, що зобов'язаний від імені держави захищати права і свободи шляхом здійснення правосуддя (Гусаров, 2010). Роль судової системи у механізмі захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, проявляється переважно шляхом об'єктивного розгляду справ про адміністративні правопорушення. При цьому одночасно надається правова оцінка як інкримінованому діянню неповнолітньої особи (з точки зору його фактичних обставин, протиправності та винності), так і процедурі оформлення

правопорушення, належності, допустимості, достатності наявних доказів, дотримання процесуальних прав учасників провадження, в першу чергу особи, яка притягається до адміністративної відповідальності. У випадку, коли такою особою є неповнолітній, за міжнародними стандартами відправлення правосуддя щодо дітей, суд додатково має приймати до уваги й аспекти, пов'язані із забезпеченням найкращих інтересів дитини (звісно, виходячи з наявних обставин та можливостей чинного законодавства). Контрольна функція судів щодо захисту прав неповнолітніх осіб в адміністративно-деліктних відносинах включає також і перегляд дій і рішень органів (їх посадових осіб) у зазначених правовідносинах.

Відповідно до ст. 55 Конституції України після використання всіх національних засобів юридичного захисту кожен має право звертатися за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних судових установ чи до відповідних органів міжнародних організацій, членом або учасником яких є Україна. Для забезпечення дотримання державами прав людини, закріплених у Конвенції Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод (1950 року), на рівні міжнародного судового захисту створено та діє Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ).

Наступним учасником адміністративно-деліктного провадження, який «за сумісництвом» здатен виступати, і суб'єктом захисту прав неповнолітніх у зазначених правовідносинах є прокурор. Українське законодавство покладає на прокуратуру обов'язок здійснювати нагляд за додержанням і правильним застосуванням законів при провадженні в справах про адміністративне правопорушення, а також нагляд за додержанням законів при застосуванні заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян. Перелік прав прокурора окреслено у ст. 250 КУпАП. Крім того, низка повноважень в адміністративно-деліктних відносинах за участю неповнолітніх прокурором меж може здійснюватися в межах приписів ст. 26 (ЗУ «Про прокуратуру», 2014).

Аналіз прав (повноважень) та обов'язків наведеного переліку учасників адміністративно-деліктного провадження (законний представник, захисник, особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, особи, які уповноважені розглядати справи про адміністративні правопорушення (суд, судді), прокурор) дає підстави одночасно розглядати їх і як суб'єктів захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень. Урахування їх ролі у зазначених правовідносинах і специфіка статусу неповнолітнього як суб'єкта адміністративного делікту вимагає з'ясування ще одного важливого питання, а саме – доцільності чи необхідності спеціалізації тих учасників адміністративно-деліктного провадження, які здійснюють цю діяльність на професійній основі (мається на увазі суддів, прокурорів, захисників).

Адміністративно-деліктні відносини включають і виконання (реалізацію) адміністративного стягнення. Захист прав і забезпечення найкращих інтересів

неповнолітніх осіб на цій останній стадії цього виду провадження є не менш важливим завданням відповідних органів і установ, які забезпечують цю діяльність. Громадські, виправні та суспільно корисні роботи виконуються органом центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань (статті 321-1, 322, 325-1) (КУпАП, 1984). Сектор ювенальної пробації є уповноваженим органом з питань пробації, який забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та пробації щодо неповнолітніх. Пробація щодо неповнолітніх здійснюється органом пробації спільно з органами і службами у справах дітей, спеціальними установами та закладами, що здійснюють їх соціальний захист і профілактику правопорушень (ЗУ «Про пробацію», 2015).

4. Ювенальна спеціалізація учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення. Спеціалізація, або, як мінімум, високий професіоналізм осіб, що уповноважені на роботу з дітьми в межах кримінальної юстиції (умовно кажучи, «ювенальна спеціалізація»), у положеннях міжнародних та національних правових актів, наукових та практичних публікацій окремих фахівців розглядається як принцип або гарантія забезпечення прав дітей у ювенальній юстиції (Веселов, 2019). З метою з'ясування думки фахівців права (суддів, прокурорів, адвокатів і т. ін.) щодо ювенальної спеціалізації учасників юрисдикційних проваджень за участю неповнолітніх осіб нами було організовано невеличке анкетування (участь в опитуванні взяло 120 осіб).

Що характерно, 100% респондентів одногосно підтримує відповідну ювенальну спеціалізацію суддів, прокурорів і осіб, що здійснюють досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо неповнолітніх. З позицією щодо обов'язкової спеціалізації захисника у таких категоріях проваджень погоджується 56,3% опитаних. Так звана ювенальна спеціалізація у адміністративно-деліктному провадженні є ще менш поширеною практикою, але для процесу забезпечення прав та інтересів дітей у подібних суспільних відносинах має не менше значення. Соціальне опитування показало, що всі проанкетовані фахівці підтримують необхідність ювенальної спеціалізації суддів, які здійснюватимуть розгляд справ про адміністративні правопорушення щодо неповнолітніх; відповідну спеціалізацію прокурора в адміністративно-деліктному провадженні підтримує 62,5%, захисника – 56,3%, осіб, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення, – 6,3%. Проте адміністративно-правове законодавство не висуває будь-яких подібних умов до учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення за участю дітей.

5. Інші суб'єкти захисту прав неповнолітніх осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності. Не варто забувати, що захист прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень, має пряме відношення до адміністративно-деліктних відносин,

але може виходити за їх межі, а тому проводити таку діяльність (можливо в інший спосіб) можуть й інші інституції.

Коли ми говорили про реалізацію права дитини на безоплатну вторинну правову допомогу в адміністративно-деліктному провадженні, згадувалося про Центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги, які призначають адвокатів для участі у цих провадженнях.

Захист прав кожного на території України і в межах її юрисдикції на постійній основі (у вигляді парламентського контролю) здійснює Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений). Метою цього контролю є не лише запобігання порушенням прав і свобод людини, а й сприяння їх поновленню. Права цього суб'єкта захисту прав дитини (в тому числі і такої, що притягається до адміністративної відповідальності) окреслені у ст. 13 (ЗУ «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», 1997).

Окрему групу суб'єктів захисту прав дітей в адміністративно-деліктних відносинах становлять інституції, які створюють певні передумови для функціонування, а подекуди й створення інших суб'єктів (тобто забезпечують формування відповідної політики «протекціонізму» процесуальних та інших прав неповнолітніх в адміністративно-деліктному провадженні): Кабінет Міністрів України; Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх; Радник – уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації; Національна школа суддів України, Офіс Генерального прокурора, МВС України, Національна поліція України, Міністерство юстиції України, Національна асоціація адвокатів України тощо.

Врешті-решт, слід згадати про правозахисні вітчизняні та міжнародні громадські організації та науково-дослідні установи, які займаються дослідженням питань захисту прав дітей у різних сферах суспільного життя. Як свідчить дослідження позитивних світових практик, більшість країн схилиються до існування «Child Law» («Дитячого Права») як певної комплексної, міждисциплінарної галузі, яка включає в себе широке й різноманітне коло правовідносин, одним з учасників яких є дитина. Наприклад, у юридичній школі Гарварду є Child Advocacy Program (CAP). Як зазначають розробники цієї навчальної програми, вони прагнуть просувати інтереси дітей шляхом сприяння продуктивній взаємодії між науковими колами та світом політики та практики, а також через підготовку поколінь студентів сприяти у своїй майбутній кар'єрі у реформі законодавства та соціальних змін. Створенням Центру «Адвокат дитини» Вищої школи адвокатури НААУ у серпні 2020 року започатковано вітчизняну платформу дитячого права відповідно до принципів і підходів зарубіжного досвіду спеціалізації адвокатів у сфері Child Law (Гаро, Гретченко, Бабішена, 2020).

6. Висновки. Тож пропонуємо такий узагальнений варіант системи основних суб'єктів захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень:

1) суб'єкти формування політики захисту прав дітей в адміністративно-деліктних відносинах:

- Радник – уповноважений Президента України з прав дитини та дитячої реабілітації;

- Кабінет Міністрів України;

- Міжвідомча координаційна рада з питань правосуддя щодо неповнолітніх;

- Національна школа суддів України, Офіс Генерального прокурора, МВС України, Національна поліція України, Міністерство юстиції України, Національна асоціація адвокатів України;

2) суб'єкти, які представляють та захищають права та інтереси неповнолітньої особи у провадженнях у справах про адміністративні правопорушення:

- законні представники;

- захисник;

3) суб'єкти, які мають здійснювати захист прав неповнолітніх під час реалізації адміністративно-юрисдикційних повноважень у згаданому виді провадження:

- особи, які мають право складати протоколи про адміністративні правопорушення (посадові особи органів Національної поліції та ін.);

- суд (судді);

4) суб'єкти, які мають здійснювати захист прав неповнолітніх під час виконання адміністративних стягнень чи заходів впливу:

- органи пробації (сектор ювенальної пробації);

- органи і служби у справах дітей;

- міждисциплінарні команда з питань соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах (у разі реформування системи юстиції дружньої до дитини) та інші органи;

5) суб'єкти, які здійснюють нагляд за виконанням законів при провадженні в справах про адміністративні правопорушення:

- прокурор;

6) суб'єкти, які здійснюють запобігання порушенням прав і свобод дитини, сприяють їх поновленню:

- центри з надання безоплатної вторинної правової допомоги;

- Уповноважений Верховної Ради України з прав людини;

- ЄСПЛ;

- громадські правозахисні організації та наукові правозахисні установи (наукові школи).

Звісно, що перелік цих інституцій може доповнюватися за рахунок деталізації чи реформування системи захисту прав дітей в Україні.

На останок вважаємо за потрібне виділити такі властивості та перспективи, що характеризують систему суб'єктів захисту прав неповнолітніх, що притягаються до відповідальності за вчинення адміністративних правопорушень: а) завдання щодо захисту прав дітей в адміністративно-деліктних відносинах відповідні суб'єкти реалізують в межах адміністративно-юрисдикційної діяльності чи публічного

адміністрування (управління); б) обов'язок низки суб'єктів щодо захисту прав зазначеної категорії осіб впливає із завдань провадження у справах про адміністративні правопорушення та поєднується з їх адміністративно-юрисдикційними повноваженнями; в) ювенальна спеціалізація таких учасників провадження у справах про адміністративні правопорушення як суддя, прокурор, захисник – є необхідною умовою ефективного захисту прав дитини, яка перебуває в конфлікті із законом та забезпечення її найкращих інтересів в адміністративно-деліктних правовідносинах; г) для забезпечення якісної правничої допомоги захисником неповнолітньої особи, яка притягається до адміністративної відповідальності, має бути лише адвокат, який бажано здобув ювенальну спеціалізацію та здійснює адвокатську діяльність відповідно до законодавства; д) необхідно активізувати участь наукових, правозахисних установ та інституцій місцевих громад до пошуків та запровадження дієвих адміністративно-правових механізмів захисту прав неповнолітніх осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності.

Розробка даних адміністративно-правових механізмів є перспективним завданням наших подальших наукових пошуків.

Список використаних джерел:

1. Веселов М. Ю. Адміністративно-правове забезпечення «ювенальної» спеціалізації учасників кримінального провадження. *Вісник ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка*. 2019. Вип. 4 (88). С. 81–92. DOI: 10.33766/2524-0323.88.81-92.
2. Веселов М. Ю. Адміністративно-правові засади функціонування ювенальної юстиції у системі забезпечення прав дітей в Україні : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07 ; Донецький юридичний інститут МВС України / ДНДІ МВС України. Київ, 2020. 381 с.
3. Гаро Г., Гретченко Л., Бабішена М. Child Law в Україні та світі. *Сайт «Вища школа адвокатури НААУ»*: 07.09.2020. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/child-law-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення: 17.02.2022).
4. Гусаров К. В. Перегляд судових рішень в апеляційному та касаційному порядкух : монографія. Харків : Право, 2010. 352 с.
5. Звіт про стан застосування адміністративного законодавства органами Національної поліції України за 12 місяців 2021 року (форма № 1-АП). *Дія: дані та ресурси*. URL: <https://data.gov.ua/dataset/207f2c6d-998f-4a15-91de-f7e5259beaf7/resource/536948b7-8026-4d9c-8921-2f812cfa322c> (дата звернення: 17.02.2022).
6. Кимлик Р. В. Особливості адміністративно-деліктного провадження щодо неповнолітніх. *Вісник Академії адвокатури України*. 2014. № 11(3). С. 19–27.
7. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-X. Дата оновлення: 11.02.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n607> (дата звернення: 17.02.2022).
8. Коломоєць Н. В. Адміністративно-правовий захист прав дитини в Україні : монографія. Харків : Панов, 2019. 352 с.
9. Лесько Н. В. Адміністративно-правове забезпечення формування та реалізації державної політики у сфері захисту дітей від насильства та інших протиправних дій : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07. Нац. ун-т «Львівська політехніка». Львів, 2019. 489 с.
10. Навроцький О. О. Забезпечення прав дитини в Україні: теоретичні і практичні засади адміністративно-правового регулювання : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.07 ; Харківський нац. ун-т ім. В. Н. Каразіна. Харків, 2018. 36 с.

11. Опацький Р. М. Ювенальна політика в Україні: адміністративно-правові засади формування та реалізації : монографія / за наук. ред. Б. О. Логвиненка. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. Справ, 2020. 520 с.

12. Про адвокатуру та адвокатську діяльність : Закон України від 05.07.2012 р. № 5076-VI. Дата оновлення: 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n146> (дата звернення: 10.02.2022).

13. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. Дата оновлення: 01.01.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 16.02.2022).

14. Про прокуратуру : Закон України від 14.10.2014 р. № 1697-VII. Дата оновлення: 11.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n238> (дата звернення: 12.02.2022).

15. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини : Закон України від 23.12.1997 р. № 776/97-ВР. Дата оновлення: 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.02.2022).

16. Самолюк В. В. Законне представництво у кримінальному процесі України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 ; Академія адвокатури України. Київ, 2005. 24 с.

References:

1. Veselov, M. Yu. (2019). Administratyvno-pravove zabezpechennia «iuvenalnoi» spetsializatsii uchashnykiv kryminalnoho provadzhennia [Administrative and legal support of «juvenile» specialization of participants in criminal proceedings]. *Visnyk LDUVS im. E. O. Didorenka*. No. 4 (88). Pp. 81–92. DOI: 10.33766/2524-0323.88.81-92. [in Ukrainian].

2. Veselov, M. Yu. (2020). Administratyvno-pravovi zasady funktsionuvannia yuvenalnoi yustyttsii u systemi zabezpechennia prav ditei v Ukraini [Administrative and legal principles of functioning of juvenile justice in the system of ensuring the rights of children in Ukraine]. Thesis of the doctor of sciences: 12.00.07. Kyiv, 381. [in Ukrainian].

3. Garo, G., Gretchenko, L., Babishena, M. (2020). Child Law in Ukraine and the world [Child Law in Ukraine and the world]. *UNBA's Higher School of Advocacy website*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/child-law-v-ukrayini-ta-sviti/> (date Views: 17.02.2022) [in Ukrainian].

4. Husarov, K.V. (2010). Perehliad sudovykh rishen v apeliatsiinomu ta kasatsiinomu poriadkakh [Review of court decisions in the appellate and cassation procedures]. Kharkiv : Pravo, 352. [in Ukrainian].

5. Diia: dani ta resursy. (2022). Zvit pro stan zastosuvannia administratyvnogo zakonodavstva orhanamy Natsionalnoi politsii Ukrainy za 12 misiatsiv 2021 roku (forma № 1-AP) [Report on the state of application of administrative legislation by the bodies of the National Police of Ukraine for 12 months of 2021 (form № 1-AP)]. URL: <https://data.gov.ua/dataset/207f2c6d-998f-4a15-91def7e5259beaf7/resource/536948b7-8026-4d9c-8921-2f812cfa322c> (date Views: 17.02.2022). [in Ukrainian].

6. Kymlyk, R. V. (2014). Osoblyvosti administratyvno-deliktnoho provadzhennia shchodo nepovnolitnikh [Peculiarities of administrative tort proceedings against minors]. *Visnyk Akademii advokatury Ukrainy*. No. 11(3). Pp. 19–27. [in Ukrainian].

7. Kodeks Ukrainy pro administrativni pravoporushennia. (1984). Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 r. no. 8073-X. Data onovlennia: 10.12.2021 [Code of Ukraine on Administrative Offenses. Law of Ukraine of December 7, 1984 no. 8073-X. Date of update: 11.02.2022]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80732-10#n607> (date Views: 17.02.2022). [in Ukrainian].

8. Kolomoiets, N. V. (2019). Administratyvno-pravovi zakhyst prav dytyny v Ukraini [Administrative and legal protection of children's rights in Ukraine]. Kharkiv : Panov, 352. [in Ukrainian].

9. Lesko, N. V. (2019). Administratyvno-pravove zabezpechennia formuvannia ta realizatsii derzhavnoi polityky u sferi zakhystu ditei vid nasylstva ta inshykh protypravnykh dii

[Administrative and legal support for the formation and implementation of state policy in the field of protection of children from violence and other illegal actions]. Thesis of the doctor of sciences: 12.00.07. Lviv, 489. [in Ukrainian].

10. Navrotskyi, O. O. (2018). Zabezpechennia prav dytyny v Ukraini: teoretychni i praktychni zasady administratyvno-pravovoho rehuliuвання [Ensuring the rights of the child in Ukraine: theoretical and practical principles of administrative and legal regulation]. Thesis of the doctor of sciences: 12.00.07. Kharkiv, 36. [in Ukrainian].

11. Opatskyi, R. M., Lohvynenko, B. O. (ed.). (2020). Yuvenalna polityka v Ukraini: administratyvno-pravovi zasady formuvannya ta realizatsii [Juvenile policy in Ukraine: administrative and legal principles of formation and implementation]. Dnipro, 520. [in Ukrainian].

12. Pro advokaturu ta advokatsku diialnist. (2012): Zakon Ukrainy vid 05.07.2012 no. 5076-VI. Data onovlennia: 16.07.2021 [On Advocacy and Advocacy Activity: Law of Ukraine of July 5, 2012 no. 5076-VI. Date of update: 16.07.2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17#n146> (date Views: 10.02.2022). [in Ukrainian].

13. Pro probatsiiu. (2015). Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 no. 160-VIII. Data onovlennia: 01.01.2021 [On probation: Law of Ukraine of 05.02.2015 no. 160-VIII. Date of update: 01.01.2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (date Views: 16.02.2022). [in Ukrainian].

14. Pro prokuraturu. (2014). Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 no. 1697-VII. Data onovlennia: 11.07.2021 [On the Prosecutor's Office: Law of Ukraine of October 14, 2014 no. 1697-VII. Date of update: 11.07.2021]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#n238> (date Views: 12.02.2022). [in Ukrainian].

15. Pro Upovnovazhenoho Verkhovnoi Rady Ukrainy z prav liudyny. (1997). Zakon Ukrainy vid 23.12.1997. № 776/97-VR [On the Commissioner for Human Rights of the Verkhovna Rada of Ukraine: Law of Ukraine of December 23, 1997 № 776/97-VR. Date of update: 16.07.2021]. Data onovlennia: 16.07.2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/776/97-%D0%B2%D1%80#Text> (date Views: 12.02.2022). [in Ukrainian].

16. Samoliuk, V. V. (2005). Zakonne predstavnytstvo u kryminalnomu protsesi Ukrainy [Legal representation in the criminal process of Ukraine]. Thesis of the candidate of legal sciences: 12.00.09. Kyiv, 24. [in Ukrainian].

THE SYSTEM OF SUBJECTS FOR THE PROTECTION OF THE RIGHTS OF MINORS INVOLVED TO ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY

Oleg Dubina,

Lawyer, Postgraduate Student

Odessa State University Internal Affairs

orcid.org/0000-0002-3654-1920Oleg.education@gmail.com

The purpose of the article is to form an idea of the modern system of subjects of protection of the rights of minors who are prosecuted for administrative offenses. The urgency of the topic is due to the high level of administrative offenses by children and the insufficiently effective level of legal support of their rights in administrative-tort proceedings.

The research methodology was formed by a set of general scientific and special methods of cognition. In particular, the rethinking of the role of some subjects of administrative and tort proceedings with jurisdictional powers has been achieved through the dialectical method of cognition. The method of systematic analysis was used in building the system of subjects of ensuring the rights of minors who are brought to administrative responsibility. The sociological survey allowed to find out the attitude of specialists in the field of law to some debatable issues of the functioning of these entities, etc.

The results of the study are a certain list of subjects of protection of the rights of minors who are prosecuted for committing administrative offenses, their role in this process. The properties and perspectives that characterize this system of subjects are highlighted: the tasks of protecting the rights of children in administrative-tort relations are implemented by the respective subjects within the framework of judicial proceedings or public administration (management); the obligation of a number of subjects to protect the rights of this category of persons derives from the tasks of proceedings in cases of administrative offenses and is combined with their administrative and jurisdictional powers; juvenile specialization of such participants in proceedings on administrative offenses as a judge, prosecutor, defense counsel – is a necessary condition for effective protection of the rights of a child in conflict with the law and ensuring its best interests in administrative-tort legal relations; in order to provide quality legal assistance, only a lawyer should be a defender of a minor who is brought to administrative responsibility; it is necessary to intensify the participation of scientific, human rights institutions and institutions of local communities in the search for and implementation of effective administrative and legal mechanisms to protect the rights of minors who are held administratively liable.

The conclusions of the article propose a generalized version of the system of the main subjects of protection of the rights of minors prosecuted for committing administrative offenses, which are divided into the following groups – subjects: policy of protection of children's rights in administrative-tort relations; entities that represent and protect the rights and interests of a minor in proceedings on administrative offenses; who must protect the rights of minors during the exercise of administrative and jurisdictional powers in this type of proceedings; who should protect the rights of minors during the implementation of administrative penalties or measures of influence; who supervise the implementation of laws in proceedings on administrative offenses; which prevent violations of the rights and freedoms of the child, promote their restoration.

Key words: juvenile, children's rights, protection of rights, administrative offense, proceedings, administrative-tort relations, system, subjects.

ЩОДО ЗАХИСТУ ЧЕСТІ І ГІДНОСТІ ГРОМАДЯН ТА ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ: ПОСИЛЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

***Мета** статті полягає у висвітленні ключових питань, пов'язаних з юридичною відповідальністю за адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173 і ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення. За основу автором взяті пропозиції законодавця викладені в Проекті Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі і гідності громадян та працівників правоохоронних органів. Використано низку методів, які визначені його метою і завданнями. Логіко-семантичний і формально-логічний методи використано з метою вдосконалення понятійного апарату шляхом визначення понять «публічна нецензурна лайка» та «публічний», «публічне місце». Статистичний метод використано для перегляду динаміки правопорушень на території України. Порівняльно-правовий метод використано під час реалізації всіх завдань дослідження.*

Визначено роль і значення адміністративної відповідальності у процесі захисту та забезпечення прав і свобод людини як невід'ємної складової частини забезпечення конституційних прав людини у контексті ст. 173 КУпАП та подальшої оптимізації у світлі розглядуваного питання ст. 185 КУпАП у частині сприйняття правоохоронців як важливої складової частини реформи правоохоронних органів, оскільки адекватне сприйняття поліцейських пов'язане з високим рівнем довіри до них, із престижністю, популярністю їхньої професії серед населення.

З'ясовано, що дані правопорушення характеризуються значними коливаннями які, насамперед, зумовлені їх латентністю (2010, 2015, 2018), малим розміром адміністративного стягнення, у вигляді штрафу, а також практикою об'єднання кількох справ в одне провадження та накладення санкції за «правилом поглинання» в межах санкції норми. Розглянуто судову практику у справах, пов'язаних із дрібним хуліганством та злісною непокою. Основні пропозиції автор ґрунтує, використовуючи Єдиний державний реєстр судових рішень.

У висновках автор частково погоджується з пропозиціями законодавця щодо збільшення суми штрафу. Основні пропозиції автора зводяться до того, що:

- 1) поєднання у ст. 173 КУпАП таких слів, як «публічний» і «нецензурна лайка в громадських місцях», в єдине поняття «публічна нецензурна лайка в громадських місцях» видається не надто вдалим і є результатом переважного застосування в адміністративно-правовому полі цих термінів без надання тлумачення;*
- 2) ст. 185 КУпАП слід доповнити комбінацією «або їх образа у будь-якій формі» що значним чином вплине на позитивну судову практику. Це можна пояснити тим, що у статті не описуються можливі форми образи поліцейського.*

Ключові слова: адміністративне правопорушення, дрібне хуліганство, злісна непокоя, громадське місце, адміністративне стягнення, адміністративна відповідальність.

Марина Співак,

доктор політичних наук,
доцент,
доцент кафедри
публічного управління
та адміністрування
Національної академії
внутрішніх справ
orcid.org/0000-0002-9471-7154
rainbow.m84@gmail.com

Вступ. Реальна діяльність патрульних поліцейських із попередження і припинення протиправних дій часто проходить в несприятливих умовах. У процесі суперечностей між поліцейським та правопорушником кожен відчуває психологічне напруження, що найчастіше трансформується у конфлікт, де відбувається, з одного боку, порушення честі і гідності громадян, що є одним із найважливіших прав, повага до яких гарантується державою першочергово, з іншого – умисні, публічні дії, які ображають честь та гідність працівника Національної поліції України під час виконання ним службових обов'язків, виражені в непристойній формі, осквернення поліцейського однострою.

Категорія «дрібне хуліганство» та «злісна непокора», за вчинення яких передбачена адміністративна відповідальність, займає особливе місце у деліктному законодавстві. У суспільстві спостерігається коливання чисельності випадків вчинення дрібного хуліганства та злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського під час виконання ним службових обов'язків. Так, за правопорушення, передбачені ст.173 КУпАП у 2010 р., до судів надійшло 242634 справ (Статистичний бюлетень, 2011), у 2015 р. – 49715 справ (Статистичний бюлетень, 2016), у 2018 р. – 64193 справ (Адміністративні правопорушення в Україні, 2018). За правопорушення, передбачені ст.185 КУпАП у 2010 р., до судів надійшло 28983 справ (Статистичний бюлетень, 2011), у 2015 р. – 5002 справ (Статистичний бюлетень, 2016), 2018 р. – 12506 справ (Адміністративні правопорушення в Україні, 2018). Насамперед, виникнення таких коливань зумовлено латентністю даних правопорушень, що зумовлено низкою причин. Діючий розмір адміністративного стягнення у вигляді штрафу за дані правопорушення є вкрай малим і не відповідає вимогам сьогодення, фактично втратив свою виховну функцію. Крім того, існує практика об'єднання кількох справ в одне провадження та накладення санкції за «правилом поглинання» в межах санкції норми. Це, з одного боку, розвантажує суди, а з іншого – не виконує превентивної функції, що сприяє правовому нігілізму, що надалі породжує нові делікти (Парыцкий, 2021). До того ж відповідальність за образу правоохоронців в КУпАП чітко

не визначена та за частіше кваліфікується за ст. 173 КУпАП або ст. 185 КУпАП, що створює юридичні неузгодженості у правозастосовній діяльності. З огляду на це суспільні відносини у зазначеній сфері потребують правового урегулювання.

Особливості адміністративної відповідальності за дрібне хуліганство досліджували багато вчених-юристів, зокрема В. Греченко, М. Єфімов, Н. Кононенко, В. Пономаренко, Є. Фесенко, О. Шевченко та ін. Окремі аспекти злісної непокори законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця розглядались у працях А. Годлевської-Коновалової, М. Лошицького, Т. Мінки, Р. Олійничук, О. Розгон та ін. Однак, незважаючи на досить значні наукові здобутки у цьому напрямі, багато аспектів даної проблематики залишаються не вирішеними.

Мета статті – розгляд дискусійних питань, пов’язаних з юридичною відповідальністю за адміністративні правопорушення, передбачені ст. 173 і ст. 185, а також формування пропозицій щодо їх вдосконалення.

Методи. Логіко-семантичний і формально-логічний методи використано з метою вдосконалення понятійного апарату шляхом визначення понять «публічна нецензурна лайка», «публічний», «громадське місце» та «публічне місце». Статистичний метод використано для перегляду динаміки правопорушень на території України. Порівняльно-правовий метод використано під час реалізації всіх завдань дослідження.

1. Обґрунтування необхідності прийняття законопроекту

Аналізуючи положення проекту закону України про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі і гідності громадян та працівників правоохоронних органів, що є альтернативним до проекту Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі та гідності працівників Національної поліції України, членів громадських формувань з охорони громадського порядку і державного кордону та військовослужбовців (реєстр. № 5050 від 08.02.2021), слід відмітити, що основні положення законопроекту відповідають його цілям та завданням. Запропонованим законопроектом вносяться зміни до санкції ст. 173 КУпАП та підвищується розмір адміністративного стягнення у вигляді штрафу (твід 170,00 грн до 510,00 грн.), крім того, запроваджується додаткова правова кваліфікація повторності таких дій (додається нова частина).

Так само змін зазнають окремі положення ст. 185 КУпАП та ст. 185-10 щодо встановлення відповідальності за образу поліцейського під час виконання службових обов’язків, а так само військовослужбовця та члена громадського формування з охорони громадського порядку та державного кордону під час їх залучення до охорони громадського порядку.

Законопроектом передбачено внесення змін до ст. 262 та ст. 263 КУпАП в частині уточнення підстав для застосування процедури адміністративного затримання поліцейськими, посадовими особами Військової служби

правопорядку у Збройних силах України та Державної прикордонної служби України (Проект Закону України, 2021).

2. Характеристика дрібного хуліганства: наукові та практичні питання

Законом визначено, що дрібне хуліганство – це нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян (ст. 173 КУпАП) (Кодекс України, 1984). Водночас з об'єктивної сторони дрібне хуліганство полягає у таких діях: нецензурна лайка (найбільш цинічні лайки, що належать зазвичай до сфери статевих відносин, непристойні висловлювання, один із найогидніших різновидів словесної брутальності (Науково-практичний коментар, 2013); образливе чіпляння до громадян (докучлива поведінка, пов'язана з образливими діями, що зневажають честь і гідність людини та утискають будь-чию волю, до того ж у грубій розв'язній манері. Наприклад, хапання за одяг, насильницьке утримання за руки, демонстративне зривання головного убору, вимога дати цигарку або пускання в обличчя диму, непристойна пропозиція дівчині (Науково-практичний коментар, 2013); інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян (співання непристойних пісень; вигуки, свист під час демонстрації кінофільмів; гвалт, крик біля вікон громадян у нічний час, поява у громадському місці в оголеному вигляді тощо (Науково-практичний коментар, 2013).

Ініціатори законопроекту пропонують внести зміни і доповнити статтю словосполученням «публічна нецензурна лайка». На нашу думку, така форма об'єктивної сторони дрібного хуліганства є недоречною. Адже «публічний» означає той, що відбувається в присутності публіки, людей, прилюдний, призначений для широкого відвідування і користування, а «публічне місце» – місце, де збирається багато публіки (про театр, стадіон і т. ін.) (Академічний тлумачний словник, 1970–1980).

Із практики притягнення до адміністративної відповідальності випливає те, що громадський порядок може бути порушений і за відсутності осіб чи у присутності лише потерпілого або невеликої групи осіб у вечірній чи нічний час. Наприклад, розглянемо фабули: 20.12.2018 о 23-45 год. ОСОБА_2, перебуваючи за адресою м. Кривий Ріг вул. Юрія Смірнова, 18/7 вчинив сварку своїй знайомій ОСОБА_3, під час якої виражався нецензурною лайкою, чим своїми діями порушив громадський порядок та спокій громадян (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019) або 20.12.2018 року близько 00 год. 20 хв. ОСОБА_1, перебуваючи в смт. Олика, по вул. Замковій Ківерцівського району, Волинської області, вчинив дрібне хуліганство, а саме: виражався нецензурною лайкою та вчинив бійку з ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019).

Наведемо й інші приклади:

1) 01.01.19 р. близько 21:00 год. ОСОБА_3, знаходячись за адресою с. Нова Кубань по вул. Гагаріна, вчинив сварку відносно гр. ОСОБА_4, в ході якої

вдарив останню в область живота, чим своїми діями вчинив дрібне хуліганство, тобто вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП України (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019);

2) 01.01.2019 року біля 18:00 години по вул. Лесі Українки в с. Гнатівка Хмільницького району Вінницької області ОСОБА_1 виражався нецензурною лайкою в адресу своїх сусідів ОСОБА_2, ОСОБА_3, погрожував фізичною розправою, а також здійснив забруднення колодязя дизельним паливом, чим вчинив адміністративне правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019);

3) 21.12.2018 о 20 год 00 хв ОСОБА_1, перебуваючи у господарстві № 41 по вул. Польова у смт Терни, порушував особистий спокій ОСОБА_2, а саме гучно стукав у вікна і двері її будинку, чим вчинив дрібне хуліганство (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019);

4) під час розгляду справи в суді ОСОБА_1 вину у вчиненні правопорушення визнав, пояснив, що 31.12.2018 року пішов до магазину «Орхідея», що розташований в с. Вершина, де побачив продавчиню, з якою в нього виник конфлікт, в ході якого він вилив каву, яка знаходилась у нього в стакані, на ОСОБА_3 (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019);

5) ОСОБА_1 19.12.2018 року о 02-00 год. в с. Великий Кучурів, по вул. Головній, Сторожинецького району, Чернівецької області, умисно пошкодив металеву скриньку Укрпошти, а також три ліхтарі ялинкового освітлення та дорожній знак, чим порушив громадський порядок та спокій громадян (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019);

6) ОСОБА_1 26 грудня 2018 року, о 23 год. 15 хв., в громадському місці, а саме: в м. Бережани на вул. ОСОБА_2, поблизу будинку № 12, перебував у голому вигляді і цими своїми діями порушив громадський порядок, чим вчинив дрібне хуліганство, тобто вчинив правопорушення, передбачене ст. 173 КУпАП (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2019).

Як показує судова практика, ні час доби, ні форма вчинення, ні наявність/відсутність потерпілої особи не впливають на кваліфікацію правопорушення і накладення стягнення на правопорушника. Кваліфікуючою ознакою є «громадське місце» а не «нецензурна лайка» або тим паче «публічна нецензурна лайка». З наведених прикладів також є очевидним, що зазвичай нецензурна лайка супроводжується активними діями правопорушника у громадському місці.

Пропозиції авторів законопроекту знижують ефективність притягнення винних до адміністративної відповідальності, а можливо, і взагалі відмінюють їх. А такі поняття, як «громадське місце» і «публічне місце», є однаковими за значенням поняттями, тому вводити в обіг поняття «публічна нецензурна лайка» недоречно, оскільки цей термін з'явився вперше як результат європейського досвіду нормативного врегулювання діяльності поліції і у національному законодавстві належним чином не описаний. Частково підтримуємо позицію законодавця і вважаємо, що ч. 1 ст. 173 КУпАП необхідно залишити без змін.

Таблиця 1

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст положення (статті, норми) проєкту акта	Пропозиції автора
Кодекс України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1123 із наступними змінами):		
Стаття 173. Дрібне хуліганство Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян, тягне за собою накладення штрафу від трьох до семи неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.	Стаття 173. Дрібне хуліганство Дрібне хуліганство, тобто публічна нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок або спокій громадян, тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.	Стаття 173. Дрібне хуліганство Дрібне хуліганство, тобто нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок або спокій громадян, тягне за собою накладення штрафу від десяти до тридцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до десяти діб. Дії, передбачені частиною першою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі самі порушення, тягне за собою накладення штрафу від тридцяти до п'ятдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.

3. Оптимізація ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення

Що стосується нової редакції ст. 185 КУпАП, то пропонуємо доповнити ст. 185 сполученням *«образа у будь-якій формі»*, що значним чином спростить практику притягнення до адміністративної відповідальності з позиції того, що відповідно до Словника із соціальної роботи слово «образа» розкривається як умисне приниження честності і гідності особи, виражене в непристойній формі (Словник із соціальної роботи, 2015). У Великому тлумачному словнику сучасної мови слово «образа» розкривається як зневажливе висловлювання, негарний вчинок і т. ін., що спрямовані проти кого-небудь і викликають у нього почуття гіркоти, душевного болю (Великий тлумачний словник сучасної мови, 2005). Розглянемо приклади із судової практики:

1) із протоколу про адміністративне правопорушення серії АА № 831415 від 24.11.2018 року, складеного інспектором Городнянського ВП майором поліції ОСОБА_2 відносно ОСОБА_1 встановлено, що 24.11.2018 року, о 12 год. 16 хв., в м. Городня по вул. 1-го Травня громадянин ОСОБА_1, перебуваючи в стані алкогольного сп'яніння та рухаючись по проїжджій частині дороги за наявності тротуару, заважав руху транспорту. На законну вимогу припинити адміністративне правопорушення не відреагував, при складанні постанови про накладення адміністративного стягнення останній порвав номерний бланк, чим вчинив правопорушення, передбачене ст. 185 КУпАП (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2018);

2) 04.01.2018 до Охтирського міськрайонного суду Сумської області надійшов протокол про адміністративне правопорушення щодо ОСОБА_1, відповідно до якого останній 03.06.2018 о 20:30 год. біля будинку № 1 по вул. Парковій в м. Охтирка Сумської області в громадському місці виражався нецензурною лайкою в бік працівників поліції, на зауваження припинити правопорушення не реагував, хапав за формений одяг, чим вчинив злісну непокору законному розпорядженню поліцейського, тобто вчинив правопорушення, відповідальність за яке передбачена ст. 185 КУпАП (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2018);

3) згідно з протоколом про адміністративне правопорушення 22.03.2018 року о 00:30 ОСОБА_1, знаходячись за адресою м. Київ, вул. В. Васильківська, 74, зупинив транспортний засіб «Volkswagen Golf» д.н. НОМЕР_1, у місці, яке позначене дорожнім знаком 5.3.8 «Місце для стоянки» з додатковою табличкою 7.17 «інвалід», чим порушення п.п. 8.1 ПДР України та відмовився на неодноразову законну вимогу працівника поліції пред'явити документи, зазначені в п.п. 2.1 ПДР України, а саме: посвідчення водія, свідоцтво про реєстрацію транспортного засобу та поліс цивільно-правової відповідальності, вчинив злісну непокору працівнику поліції (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2018);

4) 06.07.2018 року о 02:26 год. ОСОБА_1, знаходячись за адресою: м. Київ, вул. Лютеранська, 19, почав перешкоджати затриманню громадянки ОСОБА_2, закривав доступ до автомобіля, не неодноразові вимоги припинити свої дії не

Таблиця 2

Зміст положення (норми) чинного законодавства	Зміст положення (статті, норми) проєкту акта	Пропозиції автора
Кодекс України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради УРСР, 1984 р., додаток до № 51, ст. 1123 із наступними змінами):		
Стаття 185. Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця	Стаття 185. Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця або їх образа	Стаття 185. Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця або їх образа у будь-якій формі
Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, а також вчинення таких самих дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку тягне за собою накладення штрафу від восьми до п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.	Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, а також вчинення таких самих дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.	Злісна непокоря законному розпорядженню або вимозі поліцейського під час виконання ним службових обов'язків, а також вчинення таких самих дій щодо члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону або військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин, або виправні роботи на строк від одного до двох місяців з відрахуванням двадцяти процентів заробітку, або адміністративний арешт на строк від п'яти до десяти діб.

Продовження таблиці 2

1	2	3
Відсутня	Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за правопорушення, <u>передбачене частиною першою цієї статті</u> , тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.	Ті самі дії, вчинені групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за правопорушення, <u>передбачене частиною першою цієї статті</u> , тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк від десяти до п'ятнадцяти діб.
	Публічна образа поліцейського під час виконання ним службових обов'язків або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин.	Публічна образа поліцейського під час виконання ним службових обов'язків або члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця у зв'язку з їх участю в охороні громадського порядку тягне за собою накладення штрафу від двадцяти до сорока неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до тридцяти годин.

реагував, намагаючись нанести удари працівнику поліції (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2018);

5) 09.10.2021 року о 19 год. 12 хв. гр. ОСОБА_1 за адресою м. Кремінна пл. Кооперативна, 12 не виконував неодноразове законне розпорядження про припинення правопорушення поліцейського, розбив скло службового автомобіля, чим порушив вимоги ст.185 КУпАП (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2021);

6) 06.12.2021 року о 23 год. 15 хв. на а/д Київ-Чоп, 223 км, ОСОБА_1 вчинив злісну непокору законній вимозі працівника поліції під час виконання ним службових обов'язків, а саме шарпав за формений одяг, зірвав головний убір з поліцейського та нагрудний портативний відеозаписувальний пристрій АМ00059 (Єдиний державний реєстр судових рішень, 2021).

Іншими словами, образа, що завдана поліцейському, може бути як словесною, так і окремою дією (дія кого-небудь, те, що здійснене, учинене кимось), що необхідно узагальнити даним сполученням. Виникає питання: яку дію слід вважати образою? Адже у практичній площині саме у цьому будуть виникати розбіжності. Цей набір оцінних суджень викликає ряд запитань, які неодмінно постануть у правозастосуванні. Позиція автора викладена в табл. 2.

Висновки. Загальновизнано, що права і свободи особистості в державі, її інтереси не повинні протиставлятися правам і свободам інших людей. Разом із тим поряд із загальновизнаними правами і свободами людини існують і загальновизнані обмеження більшості з них, що тим чи іншим чином посягають на громадський порядок, громадську безпеку та встановлений порядок управління.

Однозначно ми погоджуємося з авторами законопроекту про доцільність і нагальність внесення змін до ст. 173 і ст. 185 КУпАП та запровадження ще більшого розміру штрафу для правопорушення, вчиненого групою осіб або особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за таке правопорушення, а також введення відповідальності за образу поліцейського.

Узагальнення матеріалів адміністративних проваджень надало можливість установити певні тенденції, що спостерігаються у правозастосовній практиці щодо застосування ст. 173 і ст. 185 КУпАП. Зокрема, названі вище прогалини законодавчої бази стосуються об'єктивної і суб'єктивної сторін правопорушення ст. 173, що характеризується прямим умислом, і тим, що виключно «громадське місце» має кваліфікуюче значення, і не слід його замінювати на «публічна нецензурна лайка в громадських місцях». Адже нецензурна лайка в громадських місцях і так є публічною. До того ж, наявні у чинному законодавстві України терміни «громадська безпека», «публічна безпека» є предметом напружених дискусій щодо доцільності введення в чинне законодавство України із прийняттям у 2015 р. Закону України «Про національну поліцію» терміна «публічна безпека» поряд зі звичним «громадська безпека» (Закон України, 2015). Термін «публічний» застосований у Конституції України у двох випадках: встановлення компетенції адміністративних судів, метою яких є захист прав, свобод та інтересів особи у сфері публічно-правових відносин (ст. 125) та повноважень прокуратури, яка здійснює підтримання публічного обвинувачення в суді (ст. 131-1) (Конституція України, 1996). Тому поєднання у ст. 173 КУпАП таких слів, як «публічний» і «нецензурна лайка в громадських місцях», в єдине поняття «публічна нецензурна лайка в громадських місцях» видається не надто вдалим і є результатом переважного застосування в адміністративно-правовому полі цих термінів без надання тлумачення.

Що стосується ст. 185 КУпАП, то, на думку автора, її слід доповнити комбінацією «або їх образа у будь-якій формі» що значним чином вплине на позитивну судову практику. Це можна пояснити тим, що у статті не описується можливі форми образи поліцейського.

Список використаних джерел:

1. Адміністративні правопорушення в Україні у 2010 році. Державний комітет статистики України. Статистичний бюлетень. Київ. 2011. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_ap_bl.htm (дата звернення: 22.12.2021).
2. Адміністративні правопорушення в Україні у 2015 році. Державний комітет статистики України. Статистичний бюлетень. Київ. 2016. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/15/Arch_ap_bl.htm (дата звернення: 22.12.2021).

3. Кількість справ, які знаходились у провадженні, та осіб, притягнутих до адміністративної відповідальності (за статтями КУпАП та іншими законами України). Адміністративні правопорушення в Україні у 2018 році. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/prav_zloch/arh_adm_prp_u.htm (дата звернення: 22.12.2021).

4. Paryzkyi, I., Humin, O., Matvieiev, S., Marchenko, O., & Chukaieva, A. (2021). Administrative offense as deterrent to prove objective aspect in criminal proceedings. *Amazonia Investiga*. 10(45). 99–104.

5. Проект Закону про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо захисту честі і гідності громадян та працівників правоохоронних органів. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=71217 (дата звернення: 22.12.2021).

6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 23.12.2021).

7. Науково-практичний коментар кодексу України про адміністративні правопорушення / за ред. Калужного Р. А., Іншина М. І., Шопіної І. М. та ін. Вид. 5-те, із змінами та доповненнями станом на 10 вересня 2013 р. Київ : Алерта, 2013. 976 с.

8. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970–1980). URL: <http://sum.in.ua/s/publichnyj> (дата звернення: 10.01.2022).

9. Категорія справи № 215/5/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79064497> (дата звернення: 10.01.2022).

10. Категорія справи № 158/18/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79010556> (дата звернення: 10.01.2022).

11. Категорія справи № 650/3/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79146117#> (дата звернення: 10.01.2022).

12. Категорія справи № 149/9/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78984968> (дата звернення: 10.01.2022).

13. Категорія справи № 582/22/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79023453> (дата звернення: 10.01.2022).

14. Категорія справи № 319/10/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79016591> (дата звернення: 10.01.2022).

15. Категорія справи № 723/2/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78997412> (дата звернення: 10.01.2022).

16. Категорія справи № 593/5/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку; Дрібне хуліганство. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79080509> (дата звернення: 10.01.2022).

17. Словник із соціальної роботи. Образа. Повне онлайн видання, 2015. URL: <https://sloynyk.me/dict/socialwork/%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B0> (дата звернення: 13.01.2022).

18. Великий тлумачний словник сучасної мови. Образа. 2005. URL: <https://sloynyk.me/dict/vts/%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B0> (дата звернення: 13.01.2022).

19. Категорія справи № 732/14/19: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління; Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79027528> (дата звернення: 14.01.2022).

20. Категорія справи № 583/2116/18: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління; Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79023538> (дата звернення: 14.01.2022).

21. Категорія справи № 757/16350/18-п: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління; Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97404576> (дата звернення: 14.02.2022).

22. Категорія справи № 757/36821/18-п: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління; Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97879506> (дата звернення: 14.02.2022).

23. Категорія справи № 414/2420/21: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління; Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102894194> (дата звернення: 09.02.2022).

24. Категорія справи № 285/6602/21: Єдиний державний реєстр судових рішень. Адміністративні правопорушення, що посягають на встановлений порядок управління; Злісна непокора законному розпорядженню або вимозі поліцейського, члена громадського формування з охорони громадського порядку і державного кордону, військовослужбовця. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102968656> (дата звернення: 09.02.2022).

25. Про Національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> (дата звернення: 23.02.2022).

26. Конституція України від 28 червня 1996 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.02.2022).

References:

1. Administratyvni pravoporushennya v Ukraini u 2010 rotsi. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy. Statystychnyy byuletен'. Kyiv. (2011). Retrieved December 22, 2021 from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publitsat/Arhiv_u/15/Arch_ap_bl.htm [in Ukrainian].

2. Administratyvni pravoporushennya v Ukraini u 2015 rotsi. Derzhavnyy komitet statystyky Ukrainy. Statystychnyy byuletен'. Kyiv. (2016). Retrieved December 22, 2021 from http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publitsat/Arhiv_u/15/Arch_ap_bl.htm [in Ukrainian].

3. Kil'kist' sprav, yaki znakhodylys' u provadzhenni, ta osib, prytyahnutykh do administrativnoyi vidpovidal'nosti (za statyamy KUPAP ta inshymy zakonamy Ukrainy).

Administrativni pravoporushennya v Ukraini u 2018 rotsi. (2019) December 22, 2021 from http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2019/prav_zloch/arh_adm_prp_u.htm [in Ukrainian].

4. Paryzkyi, I., Humin, O., Matvieiev, S., Marchenko, O., & Chukaieva, A. (2021). Administrative offense as deterrent to prove objective aspect in criminal proceedings. [Administrative offense as deterrent to prove objective aspect in criminal proceedings]. *Amazonia Investiga*, 10(45), 99–104. [in English].

5. Proekt Zakonu pro vnesennya zmin do Kodeksu Ukrainy pro administrativni pravoporushennya shchodo zakhystu chesti i hidnosti hromadyan ta pratsivnykiv pravookhoronnykh orhaniv. (2021). December 22, 2021 from http://w1.ts1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webprots4_1?id=&pf3511=71217 [in Ukrainian].

6. Kodeks Ukrainy pro administrativni pravoporushennya. (1984). December 23, 2021 from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> [in Ukrainian].

7. Kalyuzhnoh R. A., Inshyna M. I., Shopinoyi I. M. ta in. (2013). Naukovo-praktychnyy komentar kodeksu Ukrainy pro administrativni pravoporushennya Vyd. 5-te, iz zminamy ta dopovnennamy stanom na 10 veresnya 2013 r. Kyiv : Alerta, 976 s. [in Ukrainian].

8. Slovyk ukraïns'koyi movy. Akademichnyy tlumachnyy slovyk (1970–1980). January 10, 2022 from: <http://sum.in.ua/s/publichnyj> [in Ukrainian].

9. Katehoriya spravy # 215/5/19 : Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' na hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79064497> [in Ukrainian].

10. Katehoriya spravy # 158/18/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' na hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79010556> [in Ukrainian].

11. Katehoriya spravy # 650/3/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' ha hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79146117#> [in Ukrainian].

12. Katehoriya spravy # 149/9/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' ha hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78984968> [in Ukrainian].

13. Katehoriya spravy # 582/22/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' ha hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79023453> [in Ukrainian].

14. Katehoriya spravy # 319/10/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' ha hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79016591> [in Ukrainian].

15. Katehoriya spravy # 723/2/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' ha hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/78997412> [in Ukrainian].

16. Katehoriya spravy # 593/5/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administrativni pravoporushennya, shcho posyahayut' ha hromads'kyy poriadok i hromads'ku bezpeku; Dribne khulihanstvo. (2019). January 10, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79080509> [in Ukrainian].

17. Slovnyk iz sotsial'noyi roboty. Obraza. Povne onlayn vydannya. (2015). January 13, 2022 from: URL:<https://slovnyk.me/dict/socialwork/%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B0> [in Ukrainian].

18. Velykyy tlumachnyy slovnyk suchasnoyi movy. Obraza. (2005). January 13, 2022 from: <https://slovnyk.me/dict/vts/%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%B0> [in Ukrainian].

19. Katehoriya spravy # 732/14/19: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administratyvni pravoporushennya, shcho posyahayut' na vstanovleny poryadok upravlinnya; Zlisna nepokora zakonnomu rozporядzhennyu abo vymozi politseys'koho, chlena hromads'koho formuvannya z okhorony hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu, viys'kovosluzhbovtstva. (2019). January 14, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79027528> [in Ukrainian].

20. Katehoriya spravy # 583/2116/18: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administratyvni pravoporushennya, shcho posyahayut' na vstanovleny poryadok upravlinnya; Zlisna nepokora zakonnomu rozporядzhennyu abo vymozi politseys'koho, chlena hromads'koho formuvannya z okhorony hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu, viys'kovosluzhbovtstva. (2018). January 14, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79023538> [in Ukrainian].

21. Katehoriya spravy # 757/16350/18-p: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administratyvni pravoporushennya, shcho posyahayut' na vstanovleny poryadok upravlinnya; Zlisna nepokora zakonnomu rozporядzhennyu abo vymozi politseys'koho, chlena hromads'koho formuvannya z okhorony hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu, viys'kovosluzhbovtstva. (2018). February 14, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97404576> [in Ukrainian].

22. Katehoriya spravy # 757/36821/18-p: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administratyvni pravoporushennya, shcho posyahayut' na vstanovleny poryadok upravlinnya; Zlisna nepokora zakonnomu rozporядzhennyu abo vymozi politseys'koho, chlena hromads'koho formuvannya z okhorony hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu, viys'kovosluzhbovtstva. (2018). February 14, 2022 from : <https://reyestr.court.gov.ua/Review/97879506> [in Ukrainian].

23. Katehoriya spravy # 414/2420/21: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administratyvni pravoporushennya, shcho posyahayut' na vstanovleny poryadok upravlinnya; Zlisna nepokora zakonnomu rozporядzhennyu abo vymozi politseys'koho, chlena hromads'koho formuvannya z okhorony hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu, viys'kovosluzhbovtstva. (2021). February 9, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102894194> [in Ukrainian].

24. Katehoriya spravy # 285/6602/21: Yedynny derzhavnyy reyestr sudovykh rishen'. Administratyvni pravoporushennya, shcho posyahayut' na vstanovleny poryadok upravlinnya; Zlisna nepokora zakonnomu rozporядzhennyu abo vymozi politseys'koho, chlena hromads'koho formuvannya z okhorony hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu, viys'kovosluzhbovtstva. (2021). February 9, 2022 from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/102968656> [in Ukrainian].

25. Pro Natsional'nu polityu: Zakon Ukrainy (2015). February 23, 2022 from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text> [in Ukrainian].

26. Konstytutsiya Ukrainy (1996). February 23, 2022 from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> [in Ukrainian].

ON THE PROTECTION OF THE HONOR AND DIGNITY OF CITIZENS AND LAW ENFORCEMENT OFFICERS: STRENGTHENING ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY

Maryna Spivak,

Doctor of Political Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Public Management and Administration
National Academy of Internal Affairs

orcid.org/0000-0002-9471-7154
rainbow.m84@gmail.com

The purpose of the article is to highlight the key issues related to legal liability for administrative offenses under article 173 and article 185 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses. The author takes as a basis the proposals of the legislator set out in the Draft Law on Amendments to the Code of Ukraine on Administrative Offenses to protect the honor and dignity of citizens and law enforcement officers. A number of methods are used, which are determined by its purpose and objectives. Logical-semantic and formal-logical methods were used to improve the conceptual apparatus by defining the concepts of “public obscenity” and “public”, “public place”. The statistical method was used to review the dynamics of offenses in Ukraine. The comparative legal method was used in the implementation of all research objectives.

The role and importance of administrative responsibility in the process of protection and protection of human rights and freedoms as an integral part of ensuring constitutional human rights in the context of article 173 of the Code of Administrative Offenses and further optimization in the light of the issue under article 185 of the Code of Administrative Offenses in terms of the perception of law enforcement officers as an important part of law enforcement reform, as adequate perception of police officers is associated with a high level of trust in them, with the prestige, popularity of their profession among the population.

It was found that these offenses are characterized by significant fluctuations, primarily due to their latency (2010, 2015, 2018), small administrative penalties, fines, as well as the practice of combining several cases into one proceeding and imposition of sanctions under the “rule absorption” within the sanction of the norm. Judicial practice in cases of petty hooliganism and malicious disobedience is considered. The author bases the main proposals using the Unified state register of court decisions.

In the conclusions, the author partially agrees with the legislator’s proposals to increase the amount of the fine. The main proposals of the author are that: 1) the combination in article 173 of the Code of Administrative Offenses of such words as “public” and “obscene swearing in public places”, the single concept of “public obscene swearing in public places” does not seem very successful and is the result of the predominant use in the administrative field of these terms without interpretation; 2) article 185 of the Code of Administrative Offenses should be supplemented by a combination of or insulting them in any form, which will significantly affect the positive case law. This can be explained by the fact that the article does not describe possible forms of insulting a police officer.

Key words: administrative offense, petty hooliganism, malicious disobedience, public place, administrative penalty, administrative liability.

GENESIS OF THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF HUMAN RIGHTS IN THE FIELD OF NATIONAL SECURITY

The article is devoted to the study of the genesis of the formation and development of the human rights in the field of national security and to clarify the future legal model of national security in the term of human rights. The purpose of the article is to elucidate historical background and genesis of human rights in the field of national security. The research methodology is based on the general scientific dialectical method of scientific cognition. In addition, for the more comprehensive research of the genesis of human rights in the field of national security special scientific methods were used, in particular, historical-legal, formal-legalistic, formal-logical, contextual method of prediction. In article argues that the degree of protection of human and civil rights and freedoms from their violation is determined by the level of guarantee of each of these rights and freedoms. In accordance with principle of guarantee of the human rights and civil rights and freedoms, their strengthening is carried out both directly in the Constitution of Ukraine and in the current legislation. Position according to which state can choose to select a course that ensure national security in order to create a favorable condition for social development and provide the protection of the vital interest of the individuals, society and the state itself from internal or external threat can be called a policy of a national security. It is emphasized that the current stage of the development of the human rights in the national security began with adopting of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and European union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other. It is stated that among the fundamental human rights in the context of ensuring the right of national security to its subjectivity is a right to security, which has a feature of absolute right and at the same time is a subjective right in a specific legal relation in the field of national security. The right to security in the concept of human subjectivity has axiomatic significance as the initial formula of human-centered legal reality. It is concluded, that legal norms that constitute the core of the institution of national security law should be the norms of human rights in the field of national security, and the principle of ethnocentrism should be the basis of the national security law. In Ukraine the process of reforming human rights legislation in the aspect of national security is ongoing and needs further improvement. In particular, in terms of development and adoption of the Cyber Security Strategy of Ukraine, a long-term planning document, which determines the priorities of national interests of Ukraine in the field of cybersecurity.

Key words: human rights, national security, rule of law, genesis of human rights, cybersecurity, human rights doctrine.

Denys Chyzhov,

*Ph.D in Law, Associate
Professor of Constitutional
Law and Human Rights
National Academy
of Internal Affairs;
Researcher
Institute of State Building
and Local Self-Government
of the National Academy
of Legal Sciences
of Ukraine
orcid.org/0000-0002-4843-0670
denys_chyzhov@ukr.net*

Introduction

Over the last decades, interest in the concept of human security in Ukrainian jurisprudence, and in foreign researches has increased, issues of questioned problems have become relevant in the context of non-military threats. In current time in discourse of social sciences is reviewing the starting point for determining security from state to the person that create the need of develop new aspect of the problem – security of person. In this case, the accent of researches has shifted from threat of use of force and state control to the analysis of non-military threat, such as, violation of the human rights, global warming, adverse environmental conditions, hunger and poverty, health security. The key factor was a change of sources of threats, their global multilevel nature, the ability of the threats to flow across the borders of one state to another, from one region or even continent to another (Зіатдінов, 2020). According to N. Konyshev (Коньшев, 2014), an alternative of to the state-centric approach in the field of security policy as referent of security, came in the late XX century. The concept of security of person challenging state-oriented meaning of security focusing on person as main referent of security. Scholar stated, first of all, policy of security must be focused on neutralizing threats to personal security, and secondary, that responsibility for security also lies with the individual (public groups), in this way, the state is given only the role of tool and not independent subject of politics (Коньшев, 2014). The main proponents of this approach are post-positivists (including representatives of post-Marxism, postmodernism, constructivism and feminism), who proposed that the main referent of security be the individual (public groups), but not the state. Another problem is the absence of a single definition of person security in political practice. On the other hand, different organization, including international, and even doctrinal documents of individual states widely interpret the definition of person security. At the same time for the better understand and establish patterns and predict the future of the development of human rights in the field of national security, the task is to explore key preconditions and historical periods of these rights, to identify gaps in the legal field.

The study of the genesis of human rights in the field of national security is based on the results of studies of well-known domestic and foreign scientists, including: V. Antonov, I. Aristova, V. Abramov, P. Bogutsky, M. Hrushevsky, D. Ziatdinov, V. Konyshchuk, M. Pushak, G. Sytnyk, V. Smolyanyuk, E. Titko, V. Fedorenko, H. Yuskiv and others. Despite the development of a number of theoretical and legal studies of certain aspects of the theory of human rights to security, the peculiarities of their origin and development in Ukraine require a deeper scientific understanding.

The purpose and goal of the study

The purpose of article is to clarify historical backgrounds of formation and genesis of the human rights in the field of national security. The methodology of this study is based on the general scientific dialectical method of scientific knowledge. And of course, for a more comprehensive study of genesis of human rights in the field of national security, it is also used special scientific methods were also used, in particular, historical-legal, formal-legal, formal-logical, contextual method of prediction.

Presentation of the main material

Analyzing the scientific aspects of the formation of constitutional-legal principles in the field of national security of Ukraine, it should be noted, that they appeared as extremely complex, contested and long, but very important and necessary for sustainable development process of society and state. The preconditions for this process were laid in different historical epochs, which were mediated by a number of economic and political factors: social division of labor, the emergence of private property, social differentiation members of society and class formation, the struggle for economic and political power. Practically all nations have gone through this process. In the Kievan Rus, where the leading direction in the development of the method of organizing the ordering of the state system of society and organizing the joint life of people and ensuring their security is the genesis of the statehood of the Eastern Slavs, where the main form of pro-state ordering is the principalities as tribal groupings of society, headed by tribal leaders (princes) , it is in the figure of the prince that all power is concentrated, but his main role was to protect society from external threats «to lead the army» (Грушевский, 1906).

That's why first period of the development of human rights in the field of national security should be considered the period of existence of Kievan Rus as a state (IX–III centuries). In fact, the customs regulated and resolved the issues of protection and security of Kievan Rus, served as legal basic of functioning of the military organization of ancient Kievan society. (Тацій, Рогожина, Гончаренко, 2003).

However, at the beginning of XIII century, the process of fragmentation of Kievan Rus intensified significantly, which strongly effected on the increasing numbers of endless confrontations and infighting, which resulted in the separation of the armed forces of the Russian state. This process actually questioned not only the combat effectiveness of the state itself, but also the level of its security.

The defining and turning point in the development of human rights in the field of national security was a period from the middle of the 20th century until nowadays. The adoption of the Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by UN General Assembly Resolution 7 217 A (III) of December 10, 1948, should be considered a strategically important stage in the development of legal protection of human rights. In this international treaty declares that every person is entitle to all rights and freedoms, set forth in this declaration, without to race, sex, color, religion, political and other opinions, national or social origin, property, birth or other status. Furthermore, no distinction shall be made on the basis of the political, jurisdictional or international status of the country or territory to which a person belongs, whether it be independent, trust, non-self-governing or under any other limitation of sovereignty (Верховна Рада України, офіц. сайт, 2021). This provision, first of all, proves that the world community recognizes human life, human freedom, honor, dignity and the right to security and inviolability of the highest social values and the object of special legal protection.

With the creation of the United Nation Organization, UN Charter proclaimed that united people seek to achieve international cooperation in solving international problems of an economic, social, cultural, or humanitarian character, and in promoting and encouraging respect for human rights and for fundamental freedoms for all without distinction as to race, sex, language, or religion; and to be a center for harmonizing the actions of nations in the attainment of these common ends. (Верховна Рада України, офіц. сайт, 2021) International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) (adopted in 1966, entered into force in 1976) (Верховна Рада України, офіц. Сайт, 2021) one of the key international human rights treaties, the ICCPR declares that all people have a broad range of civil and political rights and sets up ways to monitor their respect by the member states. Ukraine, after ratifying this agreement took this responsibility. These provisions confirmed in the Final Act of the Conference on Security and Cooperation in Europe in 1975 (Верховна Рада України, офіц. сайт, 2021).

The Law of Ukraine “On Fundamentals of National Security of Ukraine” adopted in 2003 (repealed on the basis of Law № 2469-VIII of June 21, 2018 (Тацій, Рогожина, Гончаренко, 2003)) defined main directions of state policy on national security and human rights to security, but unfortunately, so far, the policy still remains somewhat fragmentary, unbalanced and quite contradictory. In large part this is a result of the lack of qualified analysis and prediction of state national security policy in Ukraine, and also effective mechanism of its implementation (Ситник, 2010). In this regard, the main landmark and vector must be aimed on balancing guarantees of respect for human and civil rights and freedoms in the system of national security as a whole. V. Antonov presumes, the degree of protection of human and civilian rights and freedoms from their violation is determined by the level of guarantee of each of these rights and freedoms. According to the principle of guarantee of human and civil rights and freedoms, their consolidation is carried out both

directly in the Constitution of Ukraine and in the current legislation. The state must choose a course, which can ensure national security in order to create favorable conditions for social development, as well as ensuring the protection of vital interests of the individual, society and the state from external and internal threats can be called national security policy. Its main goal and content is to ensure safety of important interest of Ukraine, as well as free development of person and flourished of all society and state (Антонов, 2017).

Approved by the Decree of the President of Ukraine of March 14 2016, № 92/2016 The Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine focused on determination ways to build national security and defends capabilities that will restore Ukraine territorial integrity within the internationally recognized state borders, to guarantee a peaceful future of Ukraine, as a sovereign and independence, democracy, social and legal state, and also ensure the creation of national crisis response system, timely detection, prevention and neutralizing of external and internal threat to national security, guarantee personal safety, constitutional human and civil rights and freedoms, cybersecurity, rapid joint response to crises and emergencies (Указ Президента України, 2016). At the same time the main objects of national security are citizens – their constitutional right and freedoms, and also life and health. Consequently, the main purpose of every legal and democratic state, which determine person as a highest social value, is to ensure proper living conditions, preserve health, honor, dignity, the right to self-recognition and of course private property (Кобко, 2018) However, in different cases, a person can be both an object and subject of legal relations in the field of national security.

According to P. Bogutsky, which should be supported, the law of national security determines a person as a highest subject of law, which subjectivity is justified by the legal nature, directly depends on ability to ensure national security. In the view of this, important right of human existence – the right to life, in fact proclaims the basic idea of national security in its anthropological sense. Other right and freedoms of person confirm and deploy the properties of the legal person as a subject of the law of national security and existing social relations, strategic communications (Богущий, 2020).

Citizens of Ukraine take a part in civil control through public associations which of they are members, through local council deputies, personally by appealing to the Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights or state bodies in the manner prescribed by the Constitution of Ukraine, the Law of Ukraine “On public associations” and other laws of Ukraine. The sphere of public supervision may be limited exclusively by the Law of Ukraine “On State Secrets” Citizens who believe that their rights, freedoms or legal interests have been violated by decisions, actions or inactions of the security and defense sector or their officials, have a right to appeal to the court, Commissioner of the Verkhovna Rada of Ukraine for Human Rights, use any other protection mechanism of rights and freedoms provided by the legislation of Ukraine (Articles 10, 11 of the Law of Ukraine “On National Security of Ukraine”).

Further prospect of Ukraine's integration into the European Union, primarily depends on the state of national security within the country. After all, rightly noted by L. Polyakov (Поляков, 2021), in Ukraine and EU both have the same fundamental values, that need to be preserved and secured. In particular, the value condition for accession to the EU, according to the Treaty on European Union, is the observance by the candidate country principle of freedom, democracy, respect for human rights and fundamental freedoms and the rule of law; readiness to build trust, stability, independence and the effectiveness of institutions that guarantee democracy and the rule of law. As for Ukraine, declaring its intention to join the EU our country, absolutely, share such values, and even proved that it is ready to defend them.

Current stage of development of human rights in the field of national security started in 2014 with the adoption of the Association Agreement between Ukraine, on the one hand, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, on the other hand, ratified by the Law of Ukraine of 16.09. 2014 № 1678-VII (Верховна Рада України, 2014). According to the agreement, which is predominantly economic in nature, the parties agreed to strengthen cooperation in justice, freedom and security in order to ensure rule of law and respect for human rights and fundamental freedoms. There are no provisions on specific actions and obligations in this document, it largely emphasized the European political and legal course of Ukraine and European security principles. The Law of Ukraine "On National Security of Ukraine" adopted on June 21 2018, finally defined and consolidated the priority of human rights in the field of national security. Modern state policy in the field of national security and defense is aimed at protecting: peoples and citizens, their life and dignity, constitutional rights and freedoms, safe living conditions; society – its democratic values, welfare and conditions for sustainable development; the state – its constitutional order, sovereignty, territorial integrity and inviolability; territory, natural environment, from emergencies. The main principle, which determine the procedure for formulating state policy in the field of national security and defense include: 1) rule of law, accountability, legality, transparency and compliance with the principles of democratic civilian control over the security and defense sector and the use of force; 2) compliance with international law, participation in the interest of Ukraine in international efforts to maintain peace and security, interstate systems and mechanisms of international collective security, etc.

Today, it should be presumed, that Ukraine as a state, proclaims that each state has a right to guarantee its own security by integrating into such security structures, that best suit its interests. By abandoning the policy of non-alignment, Ukraine is building new approaches to national security, giving priority to participation in the improvement and development of Euro-Atlantic and European system of collective defense. And for that Ukraine will seek to integrate into European political, economic, legal space in order to get EU membership, as well as deepen

cooperation with NATO to achieve the criteria necessary for membership in this organization (Криштанович, Пушак, Флейчук, Франчук, 2020).

It is necessary to presume, that among fundamental human right in the context of ensuring the right to national security of its subject is the right to security, which has the characteristics of absolute law and at the same time is subjective right in a certain legal relation in the field of national security. The right to security in the concept of human subjectivity has axiomatic significance as the initial formula of human-centered legal reality. At the same time, human rights to security forms a corresponding institution of natural security law (Богущий, 2020). Thus, the legal norms that constitute the institution of national security law at the core should be norms on human rights in the field of national security, and the principle of ethnocentrism should be the basis of the field of national security law.

Conclusions

Legal relations on ensuring human rights in the field of national security historically have public and legal nature and are aimed at establishment peace, ensuring and guaranteeing by the state the right of every person on personal and public security. The main qualitative changes in the system of legal relations of individual rights in the field of national security took place in the 20th and early 21st centuries. This period that witnessed the reappraisal of such rights and finally affirmed life and health and human rights to security as the highest social value of mankind. In Ukraine, the process of reforming human rights legislation in terms of national security is ongoing and needs further improvement, in particular, in terms of development and adopting of the Cybersecurity strategy of Ukraine is a long-term planning document, in which determines the priorities of national interests of Ukraine in the field of cybersecurity, existing and potentially cyber threats to the vital interests of man or citizen, society and state in cyber space. In addition, the problem of state control of the main indicators of these rights is significant and relevant.

Bibliography:

1. Зіатдінов Д. Ф. Генезис концепції безпеки людини. *Світова політика*. 2020. № 2. С. 68–85.
2. Коньшев В. Н. Постпозитивизм о личности как новом референте безопасности: критический анализ. *Политэкс*. 2014. Т. 10. С. 178–193.
3. Грушевский М. С. Очерк истории украинского народа / сост. и ист. биогр. очерк Ф. П. Шевченко, В. А. Смолия ; примеч. В. М. Рычки, А. И. Гуржия. Изд. 2-е, доп. Санкт-Петербург : Тип. т-ва «Общественная польза», 1906. 400 с.
4. Історія держави і права України : підручник : у 2 т. Т. 1. / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина, В. Д. Гончаренка / кол. авторів: В. Д. Гончаренко та ін. Київ : Концерн «Видавничий дім «ІнЮре», 2003. 656 с.
5. Загальна декларація прав людини, прийнята і проголошена резолюцією 217 А (III) Генеральної Асамблеї ООН від 10 груд. 1948 р. *Верховна Рада України : офіц. сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015 (дата звернення: 25.11.2021).
6. Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду. *Верховна Рада України : офіц. сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text (дата звернення: 20.12.2021).

7. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права : ратифік. Указом Президії Верховної Ради Української РСР від 19 жовт. 1973 р. № 2148-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/> (дата звернення: 20.12.2021).

8. Заключний акт Наради безпеки та співробітництва в Європі від 01 серп. 1975 р. *Верховна Рада України : офіц. сайт*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text (дата звернення: 18.12.2021).

9. Ситник Г. П. Концептуальні засади забезпечення національної безпеки України : навч. посіб. : у 3 ч. Ч. 3: Державна політика та основи стратегічного планування забезпечення національної безпеки. Київ : НАДУ, 2010. 208 с.

10. Антонов В. О. Конституційно-правові засади національної безпеки України : монографія / наук. ред. Ю. С. Шемшученко. Київ : ТАЛКОМ, 2017. 576 с.

11. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 04 березня 2016 року «Про Концепцію розвитку сектору безпеки і оборони України» : Указ Президента України від 14 берез. 2016 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92/2016> (дата звернення: 11.12.2021).

12. Кобко Є. Система забезпечення національної безпеки України: елементи та характер їх реалізації в сучасних умовах. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 4. С. 112–116.

13. Богуцький П. П. Теоретичні основи становлення і розвитку права національної безпеки України : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2020. 410 с.

14. Поляков Л. Проблеми і перспективи співпраці України з ЄС у сфері безпеки. *Національна безпека і оборона*. 2021. № 1–2. С. 99–102.

15. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : ратиф. Законом України від 16 верес. 2014 р. № 1678-VII. *Офіційний вісник України*. 2014. № 75. Ст. 2125.

16. Державна політика забезпечення національної безпеки України: основні напрямки та особливості здійснення : монографія / Криштанович М. Ф., Пушак Я. Я., Флейчук М. І., Франчук В. І. Львів : Сполом, 2020. 418 с.

References:

1. Ziatdinov, D. F. (2020). Henezys kontseptsii bezpeky liudyny [Genesis of the concept of human security]. *Svitova polityka*. 2. 68–85.

2. Konyshchev, V. N. (2014). Postpozitivizm o lichnosti kak novom referente bezopasnosti: kriticheskiy analiz [Postpositivism about the individual as a new security officer: a critical analysis]. *Politeks*. 10. 178–193.

3. Grushevskiy, M. S. (1906). Ocherk istorii ukrainskogo naroda [Essay on the history of the Ukrainian people]. Sankt-Peterburg : Tip. t-va “Obshchestvennaya polza”.

4. Honcharenko, V. D. et al. (2003). Istoriia derzhavy i prava Ukrainy [History of State and Law of Ukraine]. In V. Ya. Tatsii, A. Y. Rohozhyn, & V D. Honcharenko (Eds.). Kyiv : Kontsern “Vydavnychiy dim “Inlure”.

5. Zahalna deklaratsiia prav liudyny, pryiniata i proholoshena rezoliutsiieiu 217 A (III) Heneralnoi Asamblei OON vid 10 hruden 1948 r [Universal Declaration of Human Rights, adopted and proclaimed by UN General Assembly Resolution 217 A (III) of 10 December 1948]. (1948). zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015

6. Statut Orhanizatsii Obiednanykh Natsii i Statut Mizhnarodnoho Sudu [The Charter of the United Nations and the Charter of the International Court of Justice]. (1981) zakon.rada.gov.ua. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_010#Text

7. Mizhnarodnyi pakt pro hromadianski i politychni prava: ratyfik. Ukazom Prezhydii Verkhovnoi Rady Ukrainiskoi RSR vid 19 zhovt. 1973 r. № 2148-VIII [International Covenant on Civil and Political Rights: ratification. Decree of the Presidium of the Verkhovna Rada of the Ukrainian SSR of October 19, 1973 № 2148-VIII] (1973). zakon.rada.gov.ua ; Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/>

8. Zakliuchnyi akt Narady zbezpeky ta spivrobotnytstva v Yevropi vid 01 serp. 1975 r. [Final Act of the Conference on Security and Co-operation in Europe of 1 August 1975]. zakon.rada.gov.ua ; Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_055#Text

9. Sytnyk, H. P. (2010). Kontseptualni zasady zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Conceptual principles of national security of Ukraine] (Ch. 3: Derzhavna polityka ta osnovy stratehichnoho planuvannia zabezpechennia natsionalnoi bezpeky). Kyiv : NADU.

10. Antonov, V. O. (2017). Konstytutsiino-pravovi zasady natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Constitutional and legal principles of national security of Ukraine]. In Yu. S. Shemshuchenko (Ed.). Kyiv : TALKOM.

11. Pro rishennia Rady natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy vid 04 bereznia 2016 roku “Pro Kontseptsiiu rozvytku sektoru bezpeky i oborony Ukrainy”: Ukaz Prezhydenta Ukrainy vid 14 berez. 2016 r [On the decision of the National Security and Defense Council of Ukraine of March 4, 2016 “On the Concept of Development of the Security and Defense Sector of Ukraine”: Decree of the President of Ukraine of March 14]. (2016). zakon4.rada.gov.ua. Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/92/2016>

12. Kobko, Ye. (2018). Systema zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: elementy ta kharakter yikh realizatsii v suchasnykh umovakh [The system of national security of Ukraine: elements and nature of their implementation in modern conditions]. Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnii sprav. 4. 112–116.

13. Bohutskyi, P. P. (2020). Teoretychni osnovy stanovlennia i rozvytku prava natsionalnoi bezpeky Ukrainy [Theoretical foundations of formation and development of national security law of Ukraine]. (dissertation of the doctor of legal sciences). Kyiv.

14. Poliakov, L. (2021). Problemy i perspektyvy spivpratsi Ukrainy z YeS u sferi bezpeky [Problems and prospects of Ukraine’s cooperation with the EU in the field of security]. *Natsionalna bezpeka i oborona*. 1–2. 99–102.

15. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovaryystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony : ratyf. Zakonom Ukrainy vid 16 veres. 2014 r. № 1678-VII [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part: ratification. Law of Ukraine of September 16. 2014 № 1678-VII]. (2014). *Ofitsiynyi visnyk Ukrainy*. 75. Art. 2125.

16. Kryshtanovych, M. F., Pushak, Ya. Ya., Fleichuk, M. I., & Franchuk, V. I. (2020). Derzhavna polityka zabezpechennia natsionalnoi bezpeky Ukrainy: osnovni napriamky ta osoblyvosti zdiisnennia [State policy of national security of Ukraine: main directions and features of implementation]. Lviv : Spolom.

ГЕНЕЗИС СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВ ЛЮДИНИ У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Денис Чижов,

кандидат юридичних наук, доцент кафедри конституційного права та прав людини
Національної академії внутрішніх справ;

науковий співробітник

Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування
Національної академії правових наук України

orcid.org/0000-0002-4843-0670

denys_chyzhov@ukr.net

Статтю присвячено дослідженню генези становлення та розвитку прав людини у сфері національної безпеки, а також з'ясуванню майбутньої правової моделі забезпечення національної безпеки в аспекті забезпечення прав людини. Мета статті полягає у з'ясуванні історичних передумов формування та генези прав людини у сфері національної безпеки. В основу методології дослідження покладено загальнонауковий діалектичний метод наукового пізнання. Крім того, для більш всебічного дослідження генезису прав людини у сфері національної безпеки використано також спеціально-наукові методи, зокрема, історико-правовий, формально-юридичний, формально-логічний, контекстуальний метод прогнозування. У статті аргументується, що ступінь захищеності прав і свобод людини та громадянина від їх порушення визначається рівнем гарантованості кожного з цих прав і свобод. Відповідно до принципу гарантованості прав і свобод людини і громадянина їх закріплення здійснено як безпосередньо в Конституції України, так і в чинному законодавстві. Обґрунтовується позиція, згідно з якою держава має обрати курс, який забезпечує національну безпеку з метою створення сприятливих умов для суспільного розвитку, а також забезпечення стану захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої і внутрішньої загрози, і він може бути названий політикою національної безпеки. Наголошується, що визначено, що сучасний етап розвитку прав людини у сфері національної безпеки розпочався із прийняттям Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Наголошується, що серед основних прав людини в контексті забезпечення правом національної безпеки її суб'єктності є право на безпеку, яке має ознаки абсолютного права та водночас є суб'єктивним правом у конкретних правовідносинах у сфері національної безпеки. Право на безпеку в концепції суб'єктності людини має аксіоматичне значення як вихідна формула людиноцентризму правової реальності. Зроблено висновок, що правові норми, що становлять інститут права національної безпеки, ядром мають становити норми про права людини у сфері національної безпеки, а принцип етноцентризму має бути покладений в основу галузі права національної безпеки. В Україні процес реформування законодавства у сфері прав людини в аспекті забезпечення національної безпеки триває та потребує подальшого удосконалення, зокрема, в частині розробки та прийняття Стратегії кібербезпеки України, що є документом довгострокового планування, в якому визначаються пріоритети національних інтересів України у сфері кібербезпеки.

Ключові слова: права людини, національна безпека, верховенство права, генезис прав людини, кібербезпека, доктрина прав людини.

СУБ'ЄКТИ ІНІЦІЮВАННЯ ПИТАННЯ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЗОВУ ШЛЯХОМ ЗУПИНЕННЯ ДІЇ ІНДИВІДУАЛЬНОГО АКТА АБО НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО АКТА

Мета. Визначити проблеми, пов'язані з нормативним встановленням суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів (індивідуальних актів або нормативно-правових актів) суб'єктів владних повноважень та запропонувати шляхи їх вирішення.

Методи. За допомогою спеціального формально-логічного методу було досліджено питання щодо дотримання вимог принципу правової визначеності під час нормативного закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Завдяки таким загальнотеоретичним методам, як аналіз, синтез, узагальнення та моделювання, було виявлено законодавчі помилки при встановленні суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову та сформовано пропозиції щодо їх виправлення.

Результати. У статті проаналізовано положення Кодексу адміністративного судочинства України в частині суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Крізь призму наукових позицій та судової практики досліджено питання про те, чи адміністративний суд та усі учасники справи (позивач, відповідач, треті особи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб) є реальними носіями процесуального права на забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень.

Висновки. Доведено, що законодавцем всупереч принципу правової визначеності не передбачено усіх суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову. Зазначено про те, що положення ч. 1 ст. 150 КАС України та ч. 2 ст. 150 КАС України вступають у колізію між собою. Ця колізія полягає у тому, що частиною першою вказаної статті імперативно встановлено, що суб'єктами ініціювання питання щодо забезпечення позову є виключно учасники справи та адміністративний суд, а частиною другою до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову також віднесено особу, яка, хоч і може набути процесуального статусу учасника справи (позивача), однак ще його не набула. Обґрунтовано, що законодавець, віднісши відповідача та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача як учасників справи до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову, не врахував правову природу цього процесуального інституту. Обґрунтовано, що наділення адміністративного суду правом на забезпечення позову з власної ініціативи відповідає специфіці адміністративного судочинства. Запропоновано внесення змін до ч. 1 ст. 150 Кодексу адміністративного судочинства України, які покликані вичерпно закріпити коло суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову, що вдосконалисть процесуальний порядок реалізації інституту забезпечення адміністративного позову.

Ключові слова: адміністративне судочинство, адміністративний суд, публічно-правовий спір, публічний інтерес, суб'єкт владних повноважень.

Владислав Кузьмич,
аспірант кафедри
адміністративного
та фінансового права
Львівського
національного
університету
імені Івана Франка
orcid.org/0000-0001-7803-5834
kuzmych7771@gmail.com

1. Вступ

Положення Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) мають відповідати вимогам принципу правової визначеності, який покладає на законодавця обов'язок правильно та вичерпно закріплювати суб'єктів ініціювання тих чи інших процесуальних прав. Питання щодо дотримання вимог зазначеного принципу під час нормативного закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень є дещо дискусійним та обумовлює актуальність теми цього наукового дослідження.

Об'єктом дослідження є правовідносини, які виникають в процесі ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень.

Предметом дослідження є види суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень.

Вивчення питання забезпечення позову в адміністративному судочинстві прослідковується в наукових працях С.А. Марцинкевича (Марцинкевич, 2021), Н.П. Побережної (Побережна, 2021), О.В. Джуринаського (Джуринаський, 2015), І.В. Діордіци (Діордіца, 2012), І.Р. Любавської (Любавська, 2017), В.А. Сьоміної (Сьоміна, 2007) та інших вчених. Однак проблематика, яка стосується правильного та точного визначення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень, не зазнала комплексного та вичерпного дослідження.

Метою статті є визначити проблеми, пов'язані з нормативним встановленням суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів (індивідуальних актів або нормативно-правових актів) суб'єктів владних повноважень та запропонувати шляхи їх вирішення.

Для досягнення вказаної мети було визначено такі завдання дослідження: 1) виокремити проблемні аспекти нормативного закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень; 2) сформулювати шляхи вирішення виділених проблем у рамках визначення напрямків удосконалення положень КАС України у цій сфері.

Методологічною основою дослідження стали спеціальні та загальнотеоретичні методи. За допомогою спеціального формально-логічного методу було досліджено питання щодо дотримання вимог принципу правової визначеності під час нормативного закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Завдяки таким загальнотеоретичним методам, як аналіз, синтез, узагальнення та моделювання було виявлено законодавчі помилки при встановленні суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову, та сформовано пропозиції щодо їх виправлення.

Наукова новизна цієї статті полягає в тому, що автором запропоновано доповнити главу 10 розділу I КАС України таким додатковим суб'єктом, як «особа, яка може набути статусу позивача», та виключити з переліку суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову таких учасників справи як відповідача та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача. Внесення в національне законодавство запропонованих змін допоможе вдосконалити процесуальний порядок застосування інституту забезпечення позову та механізм реалізації завдання адміністративного судочинства.

2. Законодавче закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень

Нормативними приписами ч. 1 ст. 150 КАС України встановлено, що «суд за заявою учасника справи або з власної ініціативи має право вжити визначені цією статтею заходи забезпечення позову» (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005). Аналіз змісту вищезазначеної правової норми дає підстави для висновку, що суб'єктами ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень є усі учасники справи та адміністративний суд. Доцільно зазначити, що правильність та об'єктивність вищенаведеної позиції законодавця є дещо дискусійною та потребує дослідження через аналіз наукових думок та судової практики.

3. Учасники справи як суб'єкти ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень

Зі змісту ст. 42 КАС України випливає, що термін «учасники справи» включає в себе такі три групи суб'єктів:

1. Сторони (позивач та відповідач). Відповідно до ч. 2 ст. 46 КАС України «позивачем в адміністративній справі можуть бути громадяни України, іноземці чи особи без громадянства, підприємства, установи, організації (юридичні особи), суб'єкти владних повноважень» (Кодекс адміністративного судочинства України, 2005). Зазначимо, що у правовій літературі усталеною є позиція, що позивач є центральним суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову, зокрема шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень (Марцинкевич, 2021; Константи́й, 2015). Судова

практика свідчить, що підстав сумніватися у правильності та об'єктивності вищенаведеної наукової позиції немає, адже фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства) (Ухвала Чуднівського районного суду Житомирської області, 2021), юридичні особи (підприємства, установи, організації) (Ухвала Черкаського окружного адміністративного суду, 2021) та суб'єкти владних повноважень (Ухвала Окружного адміністративного суду міста Києва, 2021), які набули процесуального статусу позивача, виступають основним суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень.

З аналізу положень п. 9 ч. 1 ст. 4 та частин 4, 5 ст. 46 КАС України випливає, що відповідачем в адміністративній справі є суб'єкт владних повноважень, а у випадках, встановлених законом, й фізичні та юридичні особи, до яких направлена матеріально-правова вимога позивача. Однак вжиття визначеного п. 1 ч. 1 ст. 151 КАС України заходу забезпечення позову є можливим лише у справах, у яких відповідачем є суб'єкт владних повноважень, тобто суб'єкт, який видав (прийняв) оскаржуваний індивідуальний акт або нормативно-правовий акт.

На нашу думку, законодавець, віднісши відповідача як учасника справи до переліку суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову, не врахував правову природу цього процесуального інституту. Аргументуючи нашу позицію, зазначимо, що адміністративні суди вживають заходи забезпечення позову, зокрема шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень для захисту прав, свобод та інтересів позивача або особи, яка може набути статусу позивача від порушень зі сторони відповідача або особи, яка може набути статусу відповідача. З огляду на це очевидним та незаперечним є висновок, що відповідач в адміністративній справі не є та не може бути суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову.

2. Треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, та треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача або відповідача. Варто вказати, що з приводу цих суб'єктів у правовій літературі немає однастайності та сформовано два відмінні за своїм змістом наукові підходи (вузький та широкий).

Представники першого наукового підходу (вузького) зазначають, що суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову, зокрема шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень, є лише треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору (Кузьменко, 2017; Кравчук, 2021).

Прихильники другого доктринального підходу (широкого) вказують, що суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень є треті особи (Марцинкевич, 2021; Побережна, 2021). Тобто автори не здійснюють обмеження вищезазначеного процесуального права залежно від виду третьої особи та відносять до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову як третіх

осіб із самостійними вимогами, так і третіх осіб без самостійних вимог на стороні позивача або відповідача.

Враховавши вищенаведені наукові підходи, проаналізувавши положення КАС України та дослідивши судову практику, вважаємо за можливе сформулювати такі висновки з приводу вищенаведеної проблематики:

– треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору, є повноправним суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Цю думку аргументуємо тим, що цей суб'єкт наділяється процесуальними правами позивача (ч. 1 ст. 51 КАС України), а відтак з метою дієвого виконання заявленої самостійної матеріально-правової вимоги і захисту своїх прав, свобод та інтересів може реалізовувати різні процесуальні права, зокрема право на забезпечення адміністративного позову;

– треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача, є суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Ця позиція обґрунтовується результатами аналізу судової практики, з яких вбачається, що у справах щодо захисту прав, свобод та інтересів викривачів корупції Національне агентство з питань запобігання корупції, що залучене як третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача може ініціювати питання щодо вжиття визначеного п. 1 ч. 1 ст. 151 КАС України заходу забезпечення позову.

– треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача не є суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Цей висновок є логічним умовиводом сформованої вище наукової позиції, що відповідач як сторона та один з головних учасників адміністративної справи не є та не може бути суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову.

3. Органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Правовими приписами ч. 1 ст. 54 КАС України встановлено, що органи та особи, які звертаються до адміністративного суду в інтересах інших осіб, мають процесуальні права й обов'язки особи, в інтересах якої вони діють, окрім права завершувати справу примиренням. Отже, суб'єкти, які подали адміністративний позов в інтересах інших осіб, набувають майже усіх процесуальних прав позивача, зокрема права ініціювати питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень.

Доцільно зазначити, що у науковій площині до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову в інтересах інших осіб прийнято відносити лише прокурора (Марцинкевич, 2021; Рим, 2017). Вважаємо, що наукова думка про те, що прокурор є суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову, є обґрунтованою, оскільки вона узгоджується із нормативними приписами

ч.ч. 3, 4, 5 ст. 53 КАС України, що регламентують процесуальні форми участі прокурора в адміністративному судочинстві, та сформованою судовою практикою, яка свідчить про те, що за ініціативою прокурора, який подав позов в інтересах громадянина або держави, адміністративні суди досить часто забезпечують позов шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Однак позиція вчених, що прокурор є єдиним суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову в інтересах інших осіб, є дещо дискусійною з огляду на наступні доводи.

Положеннями ч. 1 ст. 53 КАС України встановлено, що суб'єктами, які мають право звертатися до адміністративного суду в інтересах інших осіб, є такі: 1) Уповноважений Верховної Ради України з прав людини; 2) державні органи; 3) органи місцевого самоврядування; 4) фізичні та юридичні особи. Тобто, окрім державного органу – прокуратури, право подавати адміністративний позов в інтересах інших осіб мають й інші суб'єкти, які в силу приписів ч. 1 ст. 54 КАС України наділяються різними процесуальними повноваженнями, зокрема повноваженням порушувати перед адміністративним судом питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. На об'єктивність зазначеної наукової позиції також вказує судова практика. Наприклад, у межах адміністративної справи № 813/2205/14 за ініціативою органу опіки та піклування Галицької районної адміністрації Львівської міської ради, що діяла в інтересах малолітньої дитини, було забезпечено позов шляхом зупинення дії постанови державного виконавця про відкриття виконавчого провадження (Ухвала Львівського окружного адміністративного суду, 2014).

Отже, проведені дослідження дає підстави констатувати, що учасниками справи, які є реальними суб'єктами ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень, є такі: 1) позивач; 2) треті особи, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору; 3) треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача; 4) органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. На нашу думку, нормативне віднесення відповідача та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову є законодавчою помилкою, яка потребує усунення шляхом внесення відповідних змін до ч. 1 ст. 150 КАС України.

4. Адміністративний суд як суб'єкт ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень

Особливістю адміністративного судочинства є те, що в ньому, на відміну від цивільного та господарського судочинства, суд може виступати ініціатором питання щодо забезпечення позову, зокрема шляхом зупинення дії актів суб'єктів

владних повноважень. Варто вказати, що така особливість адміністративного судочинства неоднозначно сприймається у наукових колах, оскільки має як противників, які вказують, що «наділення суду правом за власною ініціативою вживати заходи забезпечення позову є нелогічним та невиправданим» (Марцинкевич, 2021), так і прихильників, які констатують, що «надання суду права ініціювати вжиття заходів забезпечення адміністративного позову врівноважує можливості позивача та відповідача (суб'єкта владних повноважень) та враховує чинник «публічного інтересу» в адміністративних справах» (Кравчук, 2021).

На наше переконання, віднесення суду до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову обумовлюється специфікою адміністративного судочинства, в межах якого, на відміну від цивільного та господарського судочинства, діє принцип офіційного з'ясування всіх обставин справи. «Особливість цього принципу проявляється у тому, що під час вирішення публічно-правового спору адміністративний суд займає активну позицію» (Кузьмич, 2021). Активна позиція проявляється у тому, що на адміністративний суд покладається обов'язок вжити визначені законом заходи, необхідні для з'ясування всіх обставин у справі (витребування доказів з власної ініціативи), та забезпечити недопущення порушення або негайне припинення порушення прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб (вжиття заходів забезпечення позову з власної ініціативи).

З вищенаведеного доходимо висновку, що надання суду процесуального повноваження вживати заходи забезпечення позову з власної ініціативи є додатковою гарантією реалізації завдання адміністративного судочинства, а не помилкою законодавця. Однак доцільно зазначити, що адміністративний суд вкрай рідко виступає суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення адміністративного позову, що ускладнює механізм захисту прав, свобод та інтересів особи від порушень із боку суб'єктів владних повноважень.

5. Пропозиції щодо вдосконалення положень КАС України в частині суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень

Частиною 2 ст. 150 КАС України передбачено можливість забезпечення позову ще до пред'явлення позову. Таким чином, зі змісту цієї норми випливає, що суб'єктом ініціювання питання щодо забезпечення позову може виступати особа, яка ще не подала до суду адміністративний позов та не набула процесуального статусу учасника справи (позивача). Це дає підстави стверджувати про колізію між собою положень ч. 1 ст. 150 КАС України та ч. 2 ст. 150 КАС України. Ця колізія полягає у тому, що частиною першою вказаної статті імперативно встановлено, що суб'єктами ініціювання питання щодо забезпечення позову є виключно учасники справи та адміністративний суд, а частиною другою до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову також віднесено особу, яка, хоч і може набути процесуального статусу учасника справи (позивача), однак ще його не набула.

Доцільно зазначити, що вищенаведена недосконалість КАС України призводить до того, що адміністративні суди помилково та безпідставно ототожнюють процесуальний статус «осіб, які виступають ініціаторами питання щодо забезпечення позову до подання позовної заяви», із процесуальним статусом «учасника справи (позивача)». Прикладом є ухвала Херсонського окружного адміністративного суду від 25.06.2020 року у справі № ЗП-16/20, якою постановлено забезпечити позов до подання позовної заяви шляхом зупинення дії пункту 3 Рішення Херсонської міської ради від 11.06.2020 року за № 2389 «Про зобов'язання ОСОБА_1 зупинити незаконні будівельні роботи та привести об'єкт нерухомості у первинний стан». Аргументуючи свою ухвалу, адміністративний суд зазначив, що «позивачем доведено реальність ускладнення виконання рішення суду у випадку задоволення судом позовних вимог ОСОБА_1 до Херсонської міської ради про скасування рішення від 11.06.2020 за № 2389, а також загрози для своїх прав та інтересів, що полягає у знесенні споруд та понесенні позивачем матеріальних витрат» (Ухвала Херсонського окружного адміністративного суду, 2020).

Таким чином, з метою запобігання виникнення вищенаведених випадків, за яких суди дещо недосконало тлумачать та застосовують приписи КАС України в частині реалізації інституту забезпечення позову, пропонуємо доповнити главу 10 розділу I КАС України таким додатковим суб'єктом як «особа, яка може набути статусу позивача». Зазначимо, що такі зміни допоможуть вдосконалити процесуальний порядок реалізації інституту забезпечення позову, оскільки, по-перше, усунуть колізію між ч. 1 та ч. 2 ст. 150 КАС України, по-друге, підвищать ступінь правової визначеності положень КАС України, адже в межах однієї частини відповідної статті буде окреслено все коло суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову в адміністративному судочинстві.

Також із метою уніфікації термінології, що буде сприяти легкому з'ясуванню змісту правових норм та ефективній реалізації адміністративного судочинства, пропонуємо доповнити ч. 1 ст. 4 КАС України «Визначення термінів» новим пунктом 8-1 такого змісту: «Особа, яка може набути статусу позивача, – це суб'єкт, який наділяється визначеними цим Кодексом процесуальними правами та обов'язками ще до моменту подання позовної заяви».

Для об'єктивного та вичерпного закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову пропонуємо внести зміни до ч. 1 ст. 150 КАС України та викласти положення цієї правової норми в такій редакції: «Суд за заявою учасника справи (позивача; третіх осіб, які заявляють самостійні вимоги щодо предмета спору; третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні позивача; органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб) або особи, яка може набути статусу позивача, а також з власної ініціативи має право вжити визначені частиною першою статті 151 цього Кодексу заходи забезпечення позову».

6. Висновки

У процесі дослідження здійснено виокремлення проблем правового регулювання питання, яке стосується суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень. Серед основних проблем зазначеної категорії виділено, зокрема, такі: неповне законодавче закріплення суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень; неврахування правової природи інституту забезпечення позову під час нормативного віднесення відповідача та третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору на стороні відповідача, до суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову шляхом зупинення дії актів суб'єктів владних повноважень.

Обґрунтовано, що внесення відповідних змін до ч. 1 ст. 150 КАС України допоможе об'єктивно та вичерпно закріпити коло суб'єктів ініціювання питання щодо забезпечення позову, що значно вдосконалисть процесуальний порядок здійснення адміністративного судочинства.

Список використаних джерел:

1. Джуринський О. В. Деякі питання забезпечення адміністративного позову. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2015. № 2. С. 54–58.
2. Діордіца І. В. Забезпечення позову в адміністративному судочинстві України. Бюлетень Міністерства юстиції України. 2012. № 3. С. 55–61.
3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06.07.2005 р. № 2747-IV. Відомості Верховної Ради України. 2005. № 35–36, № 37. Ст. 446.
4. Константи́й О. В. Захист прав фізичних та юридичних осіб в адміністративному судочинстві: проблеми теорії і практики : дис. ... д-ра юрид. наук. Харків, 2015. 415 с.
5. Кравчук О. В. Щодо суб'єктів ініціювання забезпечення позову в адміністративному судочинстві. Теорія та практика сучасної юриспруденції : матер. наук.-практ. конф. (30.05.2021 р.). Ч. 2. Харків. 2021. С. 334–336.
6. Кузьменко А. І. Треті особи в адміністративному процесі : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2017. 20 с.
7. Кузьмич В. В. Забезпечення адміністративного позову: особливості застосування принципу офіційного з'ясування всіх обставин у справі. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2021. № 72. С. 73–79.
8. Любавська І. Р. Негативні наслідки зловживання недобросовісними учасниками ринку експортно-імпортних операцій правом на забезпечення позову в адміністративному процесі. Судова апеляція. 2017. № 4. С. 23–30.
9. Марцинкевич С. А. Правові засади забезпечення позову в адміністративному судочинстві : дис. ... докт. філос. : 081 «Право». Київ, 2021. 238 с.
10. Побережна Н. П. Забезпечення адміністративного позову як спосіб захисту прав та інтересів фізичних і юридичних осіб : дис. ... канд. юрид. наук. Дніпро, 2021. 221 с.
11. Рим Т. О. Інститут забезпечення позову: новели законодавства. Право України. 2017. № 9. С. 137–145.
12. Сьоміна В. А. Забезпечення позову в адміністративному судочинстві. Державне будівництво та місцеве самоврядування. 2007. № 13. С. 105–111.
13. Ухвала Львівського окружного адміністративного суду від 13.03.2014. Справа

№ 813/2205/14. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37597196> (дата звернення: 23.02.2022).

14. Ухвала Окружного адміністративного суду міста Києва від 07.12.2021. Справа № 640/35685/21. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101728550> (дата звернення: 23.02.2022).

15. Ухвала Херсонського окружного адміністративного суду від 25.06.2020. Справа № 3П-16/20. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90027415> (дата звернення: 23.02.2022).

16. Ухвала Черкаського окружного адміністративного суду від 27.01.2021. Справа № 580/270/21. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94456207> (дата звернення: 23.02.2022).

17. Ухвала Чуднівського районного суду Житомирської області від 22.07.2021. Справа № 294/918/21. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98477865> (дата звернення: 23.02.2022).

References:

1. Dzhurynskyi, O. V. (2015). Deiaki pytannia zabezpechennia administratyvnoho pozovu [Some issues of securing an administrative claim]. *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy*. No. 2. Pp. 54–58 [in Ukrainian].

2. Diorditsa, I. V. (2012). Zabezpechennia pozovu v administratyvnomu sudochynstvi Ukrainy [Securing a claim in the administrative proceedings of Ukraine]. *Biuletен' Ministerstva iustytzii Ukrainy*, no. 3, pp. 55–61 [in Ukrainian].

3. Kodeks administratyvnoho sudochynstva Ukrainy [Code of Administrative Proceedings of Ukraine] from July 6, 2005 (2005). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR)*. No 35–36. No 37. Art. 446 [in Ukrainian].

4. Konstantyj, O. V. (2015). Zakhyst prav fizychnykh ta iurydychnykh osib v administratyvnomu sudochynstvi: problemy teorii i praktyky [Protection of the rights of individuals and legal entities in administrative proceedings: problems of theory and practice]. (Doctor's thesis). Kharkiv [in Ukrainian].

5. Kravchuk, O. V. (2021). Schodo sub'ektiv initsiiuvannia zabezpechennia pozovu v administratyvnomu sudochynstvi [Concerning the subjects of initiating securing a claim in administrative proceedings]. *Teoriia ta praktyka suchasnoi iurysprudentsii : mater. nauk.-prakt. konf.* (May 30, 2021). 2. Pp. 334–336 [in Ukrainian].

6. Kuzmenko, A. I. (2017). Treti osoby v administratyvnomu protsesi [Third persons in administrative procedure]. (PhD Thesis). Kyiv [in Ukrainian].

7. Kuzmych, V. V. (2021). Zabezpechennia administratyvnoho pozovu: osoblyvosti zastosuvannia pryntsyphu ofitsijnoho z'iasuvannia vsikh obstavyn u spravi [Securing an administrative claim: peculiarities of the application of the principle of official establishment of all circumstances in a case]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya iurydychna*. No. 72. Pp. 73–79 [in Ukrainian].

8. Lubavska, I. R. (2017). Nehatyvni naslidky zlovzhyvannia nedobrosovisnymy uchasnykamy rynku eksportno-importnykh operatsij pravom na zabezpechennia pozovu v administratyvnomu protsesi [Negative consequences of abuse by unscrupulous participants in the market of export-import operations the right to secure a claim in the administrative process]. *Sudova apeliatsiia*. No. 4. Pp. 23–30 [in Ukrainian].

9. Martsynkevych, S. A. (2021). Pravovi zasady zabezpechennia pozovu v administratyvnomu sudochynstvi [Legal bases of securing a claim in administrative proceedings]. (PhD Thesis). Kyiv [in Ukrainian].

10. Poberezhna, N. P. (2021). Zabezpechennia administratyvnoho pozovu iak sposib zakhystu prav ta interesiv fizychnykh i iurydychnykh osib [Ensuring an administrative lawsuit as a way to protect the rights and interests of individuals and legal entities]. (PhD Thesis). Dnipro [in Ukrainian].

11. Rym, T. O. (2017). Instytut zabezpechennia pozovu: novelty zakonodavstva [Institute for Securing a Lawsuit: Novels of Legislation]. *Pravo Ukrainy*. No. 9. Pp. 137–145 [in Ukrainian].
12. S'omina, V. A. (2007). Zabezpechennia pozovu v administratyvnomu sudochynstvi [Securing a claim in administrative proceedings]. *Derzhavne budivnytstvo ta mistseve samovriadiuvannia*. No. 13. Pp. 105–111 [in Ukrainian].
13. L'vivs'kyj okruzhnyj administratyvnyj sud (2014). Ukhvala L'vivs'koho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 13.03.2014. Sprava No. 813/2205/14. Retrived from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/37597196> [in Ukrainian].
14. Okruzhnyj administratyvnyj sud mista Kyieva (2021). Ukhvala Okruzhnoho administratyvnoho sudu mista Kyieva vid 07.12.2021. Sprava No. 640/35685/21. Retrived from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/101728550> [in Ukrainian].
15. Khersons'kyj okruzhnyj administratyvnyj sud (2020). Ukhvala Khersons'koho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 25.06.2020. Sprava No. 3П-16/20. Retrived from: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/90027415> [in Ukrainian].
16. Cherkas'kyj okruzhnyj administratyvnyj sud (2021). Ukhvala Cherkas'koho okruzhnoho administratyvnoho sudu vid 27.01.2021. Sprava No. 580/270/21. Retrived from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/94456207> [in Ukrainian].
17. Chudnivs'kyj rajonnyj sud Zhytomyr's'koi oblasti (2021). Ukhvala Chudnivs'koho rajonnoho sudu Zhytomyr's'koi oblasti vid 22.07.2021. Sprava No. 294/918/21. Retrived from: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/98477865> [in Ukrainian].

SUBJECTS OF INITIATING THE ISSUE OF SECURING A CLAIM BY SUSPENSION OF AN INDIVIDUAL ACT OR NORMATIVE LEGAL ACT

Vladislav Kuzmych,

*Postgraduate Student at the Department of Administrative and Financial Law
Ivan Franko National University of Lviv*

*orcid.org/0000-0001-7803-5834
kuzmych7771@gmail.com*

Purpose. *The objective of the article is to identify problems related to the regulatory establishment of the subjects of initiating the issue of securing a claim by suspending the acts (individual acts or normative legal acts) of subjects of imperious plenary powers and suggest ways to solve them.*

Methods. *A special formal-logical method has been applied in order to study the issue of compliance with the requirements of the principle of legal certainty in the normative consolidation of the subjects of initiating the issue of securing a claim by suspending the acts of the subjects of imperious plenary powers. By means of such general theoretical methods as analysis, synthesis, generalization and modelling, legislative errors in establishing a range of the subjects of initiating the issue of securing a claim have been identified, and suggestions to correct them have been made.*

Results. *The article analyses the provisions of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine in terms of the subjects of initiating the issue of securing a claim by suspending the acts of the subjects of imperious plenary powers. Based on the analysis of scientific approaches and case law, the issue of whether the administrative court and all the parties of court proceedings (the plaintiff, the defendant, the third parties and the individuals granted by law to appeal to the court in the interests of others) are actual right holders to initiate the issue of securing a claim by suspending the acts of the subjects of imperious plenary powers has been investigated.*

Conclusions. *It has been proven that the legislator, contrary to the principle of legal certainty, does not provide for all the subjects of initiating the issue of securing an administrative claim. It has been noted that there is a collision between the provisions of part 1 and part 2 of art. 150 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine. This collision lies in the fact that part 1 of this article imperatively establishes that the subjects of initiating the issue of securing a claim are exclusively the parties of court proceedings and the administrative court, whereas part 2 also refers to the subjects of initiating the issue of securing a claim the individual who has not acquired the procedural status of a party of court proceedings (the plaintiff) yet, although may acquire it. It has been substantiated that the legislator, referring the defendant and the third parties who do not declare independent claims regarding the subject of the dispute on the part of the defendant as parties of court proceedings to the subjects of initiating the issue of securing an administrative claim, did not take into account the legal nature of this procedural institution. It has been substantiated that giving the administrative court the right to secure a claim on its own initiative corresponds to the specifics of administrative proceedings. It has been proposed to amend part 1 of art. 150 of the Code of Administrative Proceedings of Ukraine in order to comprehensively consolidate the range of subjects of initiation of the issue of securing a claim, which in turn will improve the procedure for implementing the institution of securing an administrative claim.*

Key words: administrative proceedings, administrative court, public-legal dispute, public interest, subject of imperious plenary powers.

ДО УВАГИ АВТОРІВ

До друку приймаються наукові статті провідних фахівців у галузі публічного права, представників юридичної практики, молодих науковців.

Технічні вимоги до оформлення статті:

Формат А 4; поля – 2 см (нижнє) x 2 см (верхнє), 3 см (ліве) x 1,5 см (праве); абзац – 1,25 см; міжрядковий інтервал – 1,5 см; шрифт – Times New Roman; кегль – 14.

Обсяг статті – від 10 до 20 сторінок.

У тексті слід використовувати символи за зразком: лапки «...», дефіс (-), тире (–), апостроф (').

Послідовність розміщення структурних елементів у науковій статті:

1. Вказується мовою статті (англійською або німецькою):

назва;

прізвище, ім'я, по батькові автора (-ів) статті (не більше двох осіб);

посада, місце роботи/навчання, науковий ступінь, вчене звання (за наявності), електронна адреса;

розширена анотація та ключові слова. В анотації повинна бути така структура: Мета, Методи, Результати та Висновки. Обсяг анотації: мінімум – 300 слів, максимум – 350 слів. До анотації обов'язково додають 5–10 ключових слів.

2. Текст статті:

Вступ (Introduction) є обов'язковою частиною роботи, в якій автор вказує новизну теми та актуальність наукових рішень. Мета дослідження повинна бути чітко вказана поряд з науково-дослідницькими завданнями. Необхідно вказати методологію дослідження, логіку уявлення дослідженого матеріалу.

Основний текст повинен бути поділеним на змістовні розділи з окремими заголовками (до 4-6 слів).

Стаття повинна містити висновки з проведеного дослідження (Conclusions), в яких представлені розгорнуті конкретні висновки за результатами дослідження і перспективи подальших досліджень у цьому напрямку.

3. Список використаних джерел. Бібліографічний опис списку оформлюється з урахуванням розробленого в 2015 році Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання». За умови неправильного оформлення списку використаних джерел стаття може бути відхилена рецензентами.

4. References. Оформлюється відповідно до стандарту APA (APA Style Reference Citations). Автор (трансліт), назва статті (трансліт), назва статті (в квадратних дужках переклад англійською мовою), назва джерела (трансліт), вихідні дані (місто з позначенням англійською мовою), видавництво (трансліт). Наприклад:

Dikhtiievskiy, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administrativno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [in Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. Pravo Ukrainy, no. 8, pp. 37–39.

Транслітерація імен та прізвищ з української мови здійснюється відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України «Про впорядкування транслітерації українського алфавіту латиницею» від 27 січня 2010 р. № 55.

Транслітерація з російської мови здійснюється відповідно до ГОСТ 7.79-2000. Система стандартів по информации, библиотечному и издательскому делу. Правила транслитерации кирилловского письма латинским алфавитом.

5. Вказується українською і англійською (якщо статтю подано німецькою мовою):

назва;

прізвище, ім'я, по батькові автора (-ів) статті (не більше двох осіб);

посада, місце роботи/навчання, науковий ступінь, вчене звання (за наявністю), електронна адреса;

розширена анотація та ключові слова. В анотації повинна бути така структура: Мета, Методи, Результати та Висновки. Обсяг анотації: мінімум – 300 слів, максимум – 350 слів. До анотації обов'язково додають 5–10 ключових слів.

Посилання на літературу подаються у тексті тільки в круглих дужках:

При цьому кожен громадянин України, який відповідає встановленим вимогам до кандидата на посаду прокурора, має право звернутися до Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів із заявою про участь у добірї кандидатів на посаду прокурора (ЗУ «Про прокуратуру», 2015).

Усі статті, що надходять до редакції проходять закриті рецензування та перевіряються на плагіат.

Редколегія вправі рецензувати, редагувати, скорочувати та відхиляти статті. У разі недотримання зазначених вимог щодо оформлення рукописів редакція залишає за собою право не розглядати їх. Редакція не завжди поділяє позицію авторів публікацій. Передрук статей можливий лише з дозволу редакції.

ВНИМАНИЮ АВТОРОВ

К печати принимаются научные статьи ведущих специалистов в области публичного права, представителей юридической практики, молодых ученых.

Технические требования к оформлению статьи:

Формат А 4; поля – 2 см (нижнее) x 2 см (верхнее), 3 см (левое) x 1,5 см (правое) абзац – 1,25 см; межстрочный интервал – 1,5 см; шрифт – Times New Roman; кегль – 14.

Объем статьи – от 10 до 20 страниц.

В тексте следует использовать символы по образцу: лапки «...», дефис (-), тире (–), апостроф (').

Последовательность размещения структурных элементов в научной статье:

1. Указывается на языке статьи (английский или немецкий язык):

название;

фамилия, имя, отчество автора (-ов) статьи (не более двух человек);

должность, место работы / учебы, ученая степень, ученое звание (при наличии), электронный адрес;

расширенная аннотация и ключевые слова. В аннотации должна быть такая структура: Цель, Методы, Результаты и Выводы. Объем аннотации: минимум – 300 слов, максимум – 350 слов. К аннотации обязательно добавляют 5–10 ключевых слов или словосочетаний.

2. Текст статьи:

Введение (Introduction) является обязательной частью работы, в которой автор указывает новизну темы и актуальность научных решений. Цель исследования должна быть четко указана рядом с научно-исследовательскими задачами. Необходимо указать методологию исследования, логику представления исследованного материала.

Основной текст должен быть разделен на содержательные разделы с отдельными заголовками (до 4-6 слов).

Статья должна содержать выводы из проведенного исследования (Conclusions), в которых представлены развернутые конкретные выводы по результатам исследования и перспективы дальнейших исследований в этом направлении.

3. Список использованных источников. Библиографическое описание списка оформляется с учетом разработанного в 2015 году Национального стандарта Украины ДСТУ 8302: 2015 «Информация и документация. Библиографическая ссылка. Общие положения и правила составления». При неправильном оформлении списка литературы статья может быть отклонена рецензентами.

4. References. Оформляется в соответствии со стандартом APA (APA Style Reference Citations). Автор (транслит), название статьи (транслит), название статьи (в квадратных скобках перевод на английский язык), название источника (транслит), выходные данные (город с обозначением на английском языке), издательство (транслит). К примеру:

Dikhtiievskiy, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administrativno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [In Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. Pravo Ukrainy, no. 8, pp. 37–39.

Транслитерация имен и фамилий с украинского языка в соответствии с требованиями Постановления Кабинета Министров Украины «Об упорядочении транслитерации украинского алфавита латиницей» от 27 января 2010 № 55.

Транслитерация с русского языка осуществляется в соответствии с ГОСТ 7.79-2000. Система стандартов по информации, библиотечному и издательскому делу. Правила транслитерации кирилловского письма латинским алфавитом.

5. Указывается на украинском и английском языке (если статью подано на немецком языке):

название;

фамилия, имя, отчество автора (-ов) статьи (не более двух человек);

должность, место работы / учебы, ученая степень, ученое звание (при наличии), электронный адрес;

расширенная аннотация и ключевые слова. В аннотации должна быть такая структура: Цель, Методы, Результаты и Выводы. Объем аннотации: минимум – 300 слов, максимум – 350 слов. К аннотации обязательно добавляют 5–10 ключевых слов или словосочетаний.

Ссылки на литературу даются в тексте только в круглых скобках:

При этом каждый гражданин Украины, который соответствует установленным требованиям к кандидату на должность прокурора, вправе обратиться в квалификационно-дисциплинарной комиссии прокуроров с заявлением об участии в отборе кандидатов на должность прокурора (ЗУ «О прокуратуре», 2015).

Все статьи, поступающие в редакцию проходят закрытое рецензирование и проверяются на плагиат.

Редколлегия вправе рецензировать, редактировать, сокращать и отклонять статьи. В случае несоблюдения указанных требований по оформлению рукописей редакция оставляет за собой право не рассматривать их. Редакция не всегда разделяет позицию авторов публикаций. Перепечатка статей возможна только с разрешения редакции.

FOR AUTHORS

We accept articles of leading specialists in the sphere of public law, representatives of legal practice, young scientists.

Technical requirements for article composition:

Size A 4; fields – 2 cm (bottom) x 2 cm (top), 3 cm (left) x 1,5 cm (right); indentation – 1,25 cm; line spacing – 1,5 cm; font – Times New Roman; size – 14.

The article volume is from 10 to 20 pages.

It should be used symbols as follows: quotes “...”, hyphen (-), dash (–), apostrophe (’).

Sequence of placement of structural elements in a research article:

1. It is indicated in the language of the article (English or German):

title;

surname, name, patronymic of author (-s) of the article (no more than two persons);

job position, place of employment/study, academic degree, rank (if any), e-mail;

expanded summary and key words. The summary consists of the following obligatory structure: Purpose, Methods, Results and Conclusions. Summary volume: minimum – 300 words, maximum – 350 words. After the summary, it is necessary to add 5–10 key words or phrases.

2. Text of the article:

Introduction is an obligatory part of the research, where the author indicates topicality of the subject and actuality of scientific decisions. Goal of research should be clearly indicated along with the research tasks. It is necessary to specify the methodology of research, the logic of presentation of the investigated material.

The main text should be divided into content-rich sections with separate headings (up to 4-6 words).

The article should contain conclusions from the study, which present detailed findings from the study and the prospects for further research in this direction.

3. Bibliography. Bibliography description is carried out taking into account the National Standard of Ukraine DSTU 8302: 2015 “Information and documentation. Bibliographic reference. General principles and rules of composition”. Reviewers can reject an article in the case of improper execution of bibliography.

4. References. It is composed according to standards APA (APA Style Reference Citations). There is an author (transliteration), title of the article (in square brackets, English translation), source name (transliteration), source data (city with the English mark), publishing house (transliteration). For example:

Dikhtievskyi, P. V., Lahniuk, O. M. (2015). Kadrove zabezpechennia sudiv zahalnoi yurysdyksii: administratyvno-pravovyi aspekt [Staff assistance of of courts of general jurisdiction: administrative and legal aspect]. Kherson: Helevetyka. [in Ukrainian]

Bondarenko, I. (2002). Sudova systema Ukrainy ta yii reformuvannia v suchasnykh umovakh [Judicial system of Ukraine and its reforming in the modern conditions]. *Pravo Ukrainy*, no. 8, pp. 37–39.

Transliteration of names and surnames is carried out in accordance with the requirements of the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On Normalization of Transliteration of the Ukrainian Alphabet by Means of the Latin Alphabet” dated January 27, 2010, No. 55.

Transliteration from Russian is carried out in accordance with GOST 7.79-2000. System of standards on information, librarianship and publishing. Rules of transliteration of Cyrillic script by Latin alphabet.

5. It is indicated in Ukrainian and English (if the article is submitted in German): title;

surname, name, patronymic of author (-s) of the article (no more than two persons);

job position, place of employment/study, academic degree, rank (if any), e-mail;

extended summary and key words. Summary has to contain: subject of research, methodology, goal and conclusions of research. The minimum volume of summary is 350 words.

References to the literature are given in the text only in parentheses:

At the same time, every citizen of Ukraine, who meets the established requirements for a candidate for a post of prosecutor, has the right to appeal to the Qualification Disciplinary Commission of Public Prosecutors with application of participation in the selection of candidates on the post of prosecutor (The Law of Ukraine “On Public Prosecution Service”, 2015).

All articles, which are sent to editorial office, pass a close review and are tested for plagiarism presence.

Editorial board has the right to review, edit, reduce and reject the article. In the case of neglect of mentioned requirements regarding manuscripts composition, editorial board reserves the right to skip them. Editorial staff not always shares a position of authors. Republication of articles is possible only with the consent of editorial board.

НОТАТКИ

Наукове видання

Адміністративне **ПРАВО і ПРОЦЕС**

науково-практичний журнал

№ 1 (36)/2022

Коректура • Н. Пирог
Комп'ютерна верстка • С. Калабухова

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір,
точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних,
власних імен та інших відомостей.

Формат 70/100/1/16. Ум.-друк. арк. 7,31. Наклад 300 прим. Замов. № 0522/185.
Гарнітура Times. Папір офсет. Цифровий друк.
Підписано до друку 25.04.2022.

Видавничий дім «Гельветика»
65101, Україна, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1.
Телефони: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідectтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 6424 від 04.10.2018 р.

Scientific publication

Administrative **LAW and PROCESS**

scientific and practical journal

№ 1 (36)/2022

Proof reading N. Pyroh
Desktop publishing S. Kalabukhova

The authors are fully responsible for the collation, accuracy of facts, quotes,
economic-statistical data, proper names and other information.

Format 70/100/1/16. Printer's sheet 7,31. Circulation 300 copies. Order No 0522/185.
Typeface Times. Offset paper. Digital printing.
Authorized for printing as of 25.04.2022.

Publishing House "Helvetica"
65101, Ukraine, Odessa, 6/1 Inglizi St.
Telephone: +38 (048) 709 38 69, +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Certificate of a publishing entity ДК No 6424 dated 04.10.2018